

PAMÁTKY
STARÉ LITERATURY ČESKÉ

VYDÁVANÉ

MATICÍ ČESKOU.

ČÍSLO IV.

ŘADA 1., ODDÍL 2.

SPISOVÉ CÍSAŘE KARLA IV.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍS. 145.

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

SPISOVÉ
CÍSAŘE KARLA IV.

NA OSLAVU
PĚTISTYLETÉ PAMÁTKY JEHO
SBOR MATICE ČESKÉ.

K VYDÁNÍ UPRAVIL

JOSEF FEMLER.

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

Pět setkrát vrátila se již jeseň od té doby, co přestalo tlouci pro národ náš šlechetné srdce velkého krále českého, císaře Karla IV, jehož lid vším právem otcem vlasti sobě obvykl nazývati. Dvacet nástupců vystřídalo se po něm na trůnu královském, ale jméno žádného z nich neutkvělo tak v památce národa, nebývá tak blahodějně vyslovováno, jako jméno císaře Karla IV. A může to jinak býti? Od pokolení k pokolení hlásána jeho péče o blaho a dobro poddaných svých, vznešených i nízkých: v lidu selském zpomínáno si jeho ochrany proti hrdosti panské, tu chválena jeho spravedlivost, onde jeho zbožnost; v tom kraji připomínaly si jeho blahodárná opatření a starost o rozkvět řemesel a obchodu, v jiném o povznesení hospodářství (vinařství, lesnictví, sadařství); jinde obživovala každodenně jeho památku nějaké zbožné neb i světské založení, jimiž zvláště Praha, hlava království, oplývá a druhdy ještě více oplývala, a při každém téměř kroku slávu jména jeho obnovuje. Tu svatyně země, chrám sv. Víta, a staré sídlo králů jím znovu stavěny, celé město Nové od něho založeno a opevněno, oba břehy řeky Vltavy pyšným skalopevným mostem zase spojeny; Karlovi IV děkují za své obnovení anebo založení kaple Všech

svatých, kostely Matky boží Sněžné a u sv. Apolinářiše, kláštery a kostely u sv. Karla, na Slovanech, u sv. Ambrože a u sv. Kateřiny. A všechny ty pomníky slynuly více méně krásnými památkami umění řezbářského a malířského.

Avšak nejen památky hmotné zvěstovaly chválu Karlovu, nýbrž i jeho snahy o zvelebení Čech v ohledu duchovním našly u potomků vděčného uznání.

Karel sám jsa na tehdejší dobu neobyčejně všestranně vzdělán, přál si rozšířiti ovoce vzdělanosti mezi všemi vrstvami obyvatelstva dědičného svého království. Mluvě a píše sám paterým jazykem, míval kolem sebe přední učence všech národů, s nimiž v užším býval spojení aneb jimž vládl, Vlachů, Francouzů i Němců, z nichž někteří i po delší dobu při dvoře jeho se zdržovali. A šlechtěné snahy své korunoval Karel IV založením vysokého učení v Praze, a tím, že sám jal se knihy spisovati. I jesti na snadě, že poměry ty musily v národě vzbuzovati touhu k duchovnímu a vědeckému vzdělání, a šířiti je, a že příklad s trůnu vedl v Čechách k napodobování nejen v mrtvém jazyku latinském, ale i v jazyku národním, ježž Karel sám miloval a velice si vážil.

Tak vyložití si můžeme náhlé zmohutnění písemnictví českého za Karla IV: obecný pocit spokojenosti a bezpečnosti spojený s ideálním nadšením, s jakým se v tehdejších Čechách při každém kroku potkáváme, poskytovaly půdu dobře připravenou, v níž se duchovní snahy, dobrým příkladem panovníkovým podněcovány jsouce, dobře dařiti musily.

Karel IV má neskonalé zásluhy o vlast naši, větší než kdo koli před ním a kdo koli po něm:

proto splácí národ náš jen část dluhu vděčnosti k němu, když po všech krajích památku jeho slaví.

Sbor Matice české, připojuje se k oslavení tomu, ustanovil se k návrhu pana ministra Josefa Jirečka na vydání spisů Karla IV, které se v starém jazyku českém až na naše dny dochovaly. Není pochyby, že původně sepsány byly všechny spisy Karlovy jazykem latinským, ale může se za jisto míti, že ještě za jeho živobytí a bezpochyby jeho působením převedeny byly na jazyk český; neboť ráz mluvy jeví i v pozdějších prepisech ráz anebo aspoň stopy mluvy doby Karlovy. Jen *Maiestas Carolina* z této sbírky vypuštěna, jednak že v posledních desíletích byla opět a opět vydána, jednak že ji více mezi památky listinné nežli jiného písemnictví přičísti musíme. Pojaty byly tedy do naší sbírky spisy:

I. *Život Karla IV*; II. *Řád korunování krále českého a královny*; III. *Život sv. Václava*; a IV. *Výklady a naučení duchovní*.

K nejpřednějším pracím dějepisným věku XIV náleží autobiografie císaře Karla IV. Zasluhujeť toto přední místo život ten ne snad jen pro vznešenost osoby císařského svého původce, nýbrž pro svůj obsah, jímž nade všechny souvěké prameny dějepisu českého vyniká, vyznaménává se jednak vzácnou spolehlivostí a pravdivostí při vypravování událostí, jednak zvláštní jasností co do podání látky. Při tom jest autobiografie Karla IV neklamným svědectvím, jak bystře on každou situaci časovou pojímal, jak rychle postavení své k ní určoval a jak jí z pravidla i příhodně uměl užiti. I nelze tedy diviti se tomu, že jmenovitě v posledních desíletích při-

hlíženo k práci té velmi pozorně a že několikráte po sobě o ní pojednáváno, při čemž obracován zřetel hlavně k záhadné otázce o době sepsání jí, k poměru jednotlivých částí k sobě a ke skladateli a ku kronice Beneše Krabice z Veitmile. Některé stránky autobiografie Karla IV dočkaly se v zmíněných pojednáních objasnění, jiné zůstávají však dosud temny, a nám se zdá, že se jim nedostane dotud plného světla, dokud nebudou nějaké nové prameny k věci té se táhnoucí objeveny.

Dříve nežli přikročíme k vytknutí různých názorů o autobiografii Karlově, máme za nezbytné pro snadnější porozumění věci podotknouti, že se celý život Karla IV, jak se nám v četných rukopisech jeví, skládá ze dvou částí již spůsobem vypravování od sebe se lišících, z nichž první zavírá v sobě úvod s poučením pro nástupce Karla IV a osudy mládí panovníka toho až do r. 1340. V kuse tom vypravuje Karel osudy své v osobě první. Druhá část odbyvši několikařádkovým přechodem, co se v létech následujících stalo, zabývá se některými událostmi let 1344—1346 až do zvolení Karla za krále římského. V části té nevypravuje se o Karlovi IV v osobě první, jak jsme to shledali při polovici předešlé, nýbrž v osobě třetí. Část první života Karla IV, ovšem bez úvodu, pojata jest skoro doslovně do čtvrté knihy kroniky Beneše Krabice z Veitmile, od kteréž se však část druhá valně liší, a to ne ku prospěchu svému. Z toho, jak rozliční spisovatelové na jednotlivé části pohlíželi a na jejich poměr k sobě a ku kronice Beneše z Veitmile, dají se vyložiti různosti náhledů o tomto vzácném plodu vznešeného ducha Karlova, z nichž o ně-

kterých, ovšem jen důležitějších, krátce zmíniti se chceme.

Okolnost ta, že v druhé části života Karla IV mluví se o něm ve třetí osobě, neušla ani starším čtenářům spisu toho; neboť v jednom latinském rukopisu věku XVI nalazáme současnou ukázkou na to po straně připsanou; ale dalších vývodů z věci té nečiněno. V našem století dotkl se obecně věci Palacký ve svém spisu „Würdigung der alten böhm. Geschichtschreiber“ a ve svých „Dějínách národu českého“ II, 2 str. 44 a 45, pravě, že Karel svou autobiografii složil asi r. 1363, že však dílo jeho rokem 1340 končí, co pak dále následuje, že přidáno jest od někoho jiného, aniž že na to všude spolehati lze. Týž podotýká dále, že Beneš z Veitmile, poněvadž přináší zprávy spolehlivější k r. 1343—1345, nežli ve Vita Caroli se čtou, obdržel od Karla IV samého exemplár životopisu jeho úplnější a správnější, ano známo jest, že týž panovník pobídnul k sepsání díla jeho a byl mu v něm všelijak nápomocen. Po Palackém, s nímž se Böhmer co do poměru obou částí života Karla IV k sobě a k čtvrté knize kroniky Benešovy Krabicovy snáší, ale otázku stran doby sepsání jeho nezodpověděnou nechává,*) obíral se důkladně s autobiografií Karlovou Neumann ve dvou spisech.***) On se též určitě o době sepsání jí nepronesl, ale s Palackým v tom se shoduje, že druhá její část nepochází od Karla IV, nýbrž od někoho jiného ne-

*) Böhmer, Font. rer. Germ. I, str. XXIII.

**) „De vita Caroli IV imperatoris ab ipso Carolo conscripta“ a „Uiber Karl IV als Schriftsteller“ (Neues Lausitzisches Magazin XLVI, str. 1—78).

známého. Důkladné jest Neumannovo rozebrání obsahu a podrobné porovnání autobiografie naší se čtvrtou knihou kroniky Benešovy, kde se ukazuje, které zprávy jsou oběma pramenům společny, které jen v jednom z nich přicházejí a v druhém scházejí, při čemž dospěl Neumann k úsudku zcela správnému, že když se Beneš s autobiografií Karlovou nesrovnává, držeti se jest dějepisci jí v první části, v druhé však že v takovém případě hleděti se musí ke kronice Benešově. — Roku 1860 pronesl se o životě Karlově a o poměru jeho k čtvrté knize Beneše z Veitmile Weech v tentýž asi rozum jako Palacký,*) maje za to, že Beneš Krabice skládaje kroniku svou měl před sebou nějaké sepsání, jež v podstatě bylo identické se životem Karlovým, v některých kusech však úplnější, ale celkem ne o mnoho lepší, tak že by kronika Benešova v této části a život Karla IV byly rozličné redakce téhož originálu.

V posledních létech podal důkladnou práci o životě Karla IV prof. Loserth,**) v níž se vyslovuje, že život Karlův skládá se z vlastních jeho pamětí (memoirů) jdoucích až do r. 1340, které sestavil asi v době své první výpravy do Italie na základě svých denních zápisků, druhá pak část že v nynější podobě své není od Karla IV samého, avšak že složena jest podle zápisků jeho, z nichž učinily dvě osoby rozličná spracování: jedno, jak je shledáváme v nynější způsobě života Karla IV, a druhé lepší, jak nám je podává

*) Kaiser Ludwig der Bayer und König Johann von Böhmen.

**) Studien zu böhm. Geschichtsquellen v publikaci: Archiv für Kunde österr. Geschichte LIII str. 1—42.

čtvrtá kniha kroniky Beneše z Veitmile. Úvod má prof. Loserth za pozdější přídavek po smrti Karla IV složený, a to asi té doby, když byl již Sigmund koruny uherské dosáhl. Ne dlouho po Loserthovi psal o autobiografii Karlově Friedjung, s jehož vývody však se všude nesnášíme, jmenovitě s náhledem, že by úvod čili věnování na počátku života Karlova položený týkal se prvorozeného syna Karlova Václava r. 1351 zemřelého a že by tedy sepsání života padalo asi do r. 1350 nebo 1351.

Jádro záhadných otázek naznačil již Palacký, prací Loserthovou byly některé stránky jejich odůvodněny a určitěji vymezeny, tak že vývody jeho můžeme míti za správné, až na tu okolnost, že se též i úvod čili věnování Karlovi IV připsati musí. Že Beneš věnování to do své kroniky nepřijal, to není žádným důvodem, žeby v předloze jeho bylo nebyvalo přijíti je do kroniky se jednoduše nehodilo. Není také žádné příčiny, proč by někdo jiný po smrti Karlově úvod byl napsal a jej s paměťmi jeho spojil. Nad to jsou způsob moralisování a dikce v úvodu tomto docela takové, jak jej v jiných podobných pracích Karla IV shledáváme.

Jiná otázka jest, v jaké řeči byla původně autobiografie Karlova sepsána. Známo jest, že Karel IV, jak v životě svém sám praví, uměl netoliko česky, ale fransky, vlasky, německy i latině, „že jeden z těch jazykův jako druhý ku psaní, čtení a mluvení i rozumění byl nám obecn“. Život jeho zachoval se nám v jazyku latinském, českém a německém. V kterém jazyku byl původně sepsán? Nerozpakujeme se ani chvílku vysloviti mínění své v ten rozum, že původní

sepsání autobiografie Karlovy bylo latinské, český a německý text že jsou jen překlady. O textu německém ukázal jsem to již na jiném místě,*) o textech českých možno nabyti v tom směru jistoty srovnáním jich s textem latinským. Vezmeme na př. počátek kapituly třetí, který v latině zní:

Successioni vestre diligenter scripsi verba preassumpta sapientie et timoris dei, quantum mea parvitas divini auxilii capax fuit. Nunc de vana et stulta vita mea vobis scribere cupio ac de exordio transitus mei mundani, ut cedere vobis valeant in exemplum. Graciam autem michi a deo infusam et amorem studii, quod mei pectoris habuit tenacitas, non tacebo, ut tanto magis speretis divinum auxilium in laboribus vobis succurrere, quanto patres et predecessores vestri vobis magis annunciant.

Jeden překlad český má to místo takto přeložené:

Budúcím našim snažně popsal jsem slova dřéve řečená múdrosti a strachu božieho tak, jakožto má malost božie pomoci účastna byla. Již o prázdném a nemúdrém životu mém vám psáti žádám, a také o počátku běhu mého světského, aby to mohlo vám přijíti na příklad. Milosti pak mně od boha vlité a milování učenie, to což mých prsí měla snažnost, nezamlčím, aby tiem více ufali v boží pomoc, že v úsilí vašem vám spomóže, jímžto více otcové a předci vaši vám zvěstují.

Druhý překlad český (v ruk. brněnském) podává nám počátek třetí kapituly takto:

„Potomnosti vaše snažně psal jsem slova dřéve řečená múdrosti a bázně božie, jelikožto v těch má malost božského domysla pochopna byla jest; ale nynie o mém marném a bláznivém životě vám psáti žádají a o počátku běhu mého světského, aby se mohl dostati ku příkladu vám. Milosti také mně od boha popřiené i milosti k učení, kterúž mých prsí měla

*) Zprávy o zasedáních král. české společnosti nauk r. 1877 str. 359.

jest pochopnost, nezamlčím, abyšte tiem více ufali v božskou spomoc u vašich praciech a potřebách, že vám pomocna bude, čímž více otcové a předci vaši vám o ní zvěstují.“

Nepřesvědčí-li každého již tato kratičká ukázka, že i první i druhý text český jsou překlady z latinského? Více však se v přesvědčení takovém utvrdíme, když si některých drobností lépe povšimneme, které se jinak vyložití nedají, nežli okolností, že překládány byly oba texty české z latiny. Na př. když vypravuje Karel o času svého narození, naznačuje dobu tu latinsky: „genuit (Johannes) rex primogenitum suum . . . a. d. MCCCXVI, pridie idus Maii hora prima in Praga“ a překlad český má: „ten den Máje měsiece,“ překladatel neuměl věc ani správně podati, protože se mu v češtině pro „idus“ slova nedostávalo. V kap. V, kde se mluví o protipapeži Mikulášovi, že v pokání umřel, zní lat. text: „et in poenitentia mortuus est“ a náš překlad má „a v Pericenském městě umořen jest“, kde latinská zkratka slova „poenitentia“ špatně byla vyložena. A v kapitule XIV vypravuje Karel, že chtěl táhnouti na pomoc králi Granatskému Feragaciu, „contra regem Granate Feragacium ac gentes“ . . . a protože některé ruk. latinské mají „Peragacium“, měl překladatel za to, že to předslovce „per“ a město jakés „Agacium“ a přeložil: „A já jeti chtiech na pomoc králi Hispanskému proti králi Granatskému přes Agacium.“ A takových věcí mohli bychom z obou překladů vyčísti celé řady. I není pochybno, že původní sepsání života Karla IV bylo latinské, a mínění, jakoby se nám v českém štokholmském textu zachoval život Karla IV tak, jak z péra jeho vyšel, jakož i žeby

tento text nebyl překladem z latiny, neobstojí před přísnější kritikou. *)

Život Karla IV se četně přepisoval. Ve vídenské knihovně dvorní zachovalo se dosud 6 rukopisů z XIV—XVI stol., podávajících latinský text spisu toho. Kromě nich jest s týmž textem jeden rukopis v knihovně kapituly Sv.-Vítské, jeden v c. k. veřejné knihovně pražské, jeden v Milichově knihovně ve Zhořelci, jeden v klášterní knihovně ve Vyšším Brodě, a jeden, jak se pravdě podobá, v Mikulově. Latinský text života Karlova vydán byl již třikráte: r. 1585 od Reintera Reineccia v druhé části jeho publikace: *Chronicon Hierosolimitanum*, odkud jej l. 1602 přetisknouti dal Freher do své sbírky *Scriptores rerum Boh.* (str. 86—107). Dle rukopisu vídenského č. 556 vydal jej Böhmer v prvním dílu svých *Fontes rerum germ.* r. 1843.

Překlad německý znám jest z rukopisu městské knihovny vratislavské č. 304, který ještě uveřejněn nebyl. Rukopis jest z polovice druhé věku XV a nehonosí se zvláštní správností.

Dříve než překlad německý zpořizeny byly překlady české. Jazyk překladů ukazuje k tomu, že ještě ve XIV století spis Karlův převeden byl do češtiny, ačkoli se rukopisy teprv z věku XV zachovaly.

České rukopisy života císaře Karla IV podávají nám dvě recense překladu, jedna zachovala se v rukopisu dříve štokholmském nyní brněnském papírovém, asi v polovici XV věku sepsaném, kde jest na počátku

*) B. Dudík: *Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte.* Str. 396—398.

až po str. 326 kronika Pulkavova, pak (str. 327—403) život Karla IV, jenž má nápis: počíná se kronika císaře Karla; od str. 404 jest chronologický seznam jmen císařův římských až po Karla IV, k němuž se připojuje na stránce 417 letopisné seřazení rozličných zpráv Čech se týkajících, od vejití Čechů do země až do r. 1434, které co do původu svého na klášter křižovníkův s červenou hvězdou ukazují a ve větší části své za jednu recensi „Starých letopisů českých“ pokládati se mohou. Původní překlad v rukopise tomto zachovalý máme za starší než jsou překlady v rukopisech ostatních. Drží se úzkostlivě latinského originálu, kteréhož k porozumění mnohých míst jest nezbytně potřebí. Ačkoli pozdějším přepisováním jazyk valně byl přeměněn, jsou předce skoro na každé straně stopy jazyka věku XIV patrný.

Ostatní rukopisy podávají nám druhý samostatný překlad. Ten jest plynější, volnější, více v duchu jazyka českého se pohybující, ale jak se nám zdá, s užitím překladu prvnějšího pořízen. Poměr tu vytknutý nejlépe si budeme moci představit, když položíme tytéž kusy v obou překladech vedle sebe. Učiníme tak hned se začátkem, který v rukopise brněnském (štokholmském) zní takto:

Zbožným sedícím na stolicích mých dvojích dvoje životy tohoto světa poznati a lepší vyvoliti. Když to dvojí tvář v podobenství opatrujeme, pamět o obú životů máme. Neb jakožto tvář, jenž viděna bývá v zrcadle, marná a nic není, též i život hříšných nic není. Protož svatý Jan ve čtení die: A bez něho učiněno jest nic.

Text druhých rukopisů v tomto kuse zní následovně:

Sediece na šťastnů naši dvů královů stolicí, dvój tohoto světa život máme poznati a lepší sobě zvoliti. Když dvooj obličej v podobenstvie vidíme, pamět o obů životů máme. Nebo obličej, jenž vidíme v zrcadle, prázdny a nic není, taktěž hříšných život nic není. Proto Orličník ve čtení praví: Bez něho učiněno jest nic.

Tento druhý překlad zachoval se nám ve třech rukopisech, z nichž jeden přeskvostný, poněvadž krásnými drobnomalbami okrášlený, z XV věku pochází a v c. k. dvorní knihovně ve Vídni (č. 581) se chová. Druhý, taktěž skvostně, ale ne tak mistrně jako předešlý vyvedený, jest uschován ve sbírce ambraské, (č. 24), a třetí v biskupské knihovně litoměřické.

Český text života Karla IV vydán byl tiskem ještě dříve nežli text latinský, a to r. 1555 od Ambrože z Ottersdorfu, po druhé od F. J. Tomsy, s poznámkami od F. F. Procházky, jazykem poobnoveným, a po třetí ve Výboru z liter. české I, str. 499 a násl.

Vydání naše učiněno jest na základě ruk. brněnského hlavně z té příčiny, že tento překlad ještě tiskem uveřejněn nebyl a že se překladu druhého se všemi různocněními užije ve sbírce „Prameny dějin českých“.

II. *Řád korunování krále českého a královny.* Již za časů vévodů českých dělo se nastolení knížat velmi slavně a za všelijakých obřadů; tím slavnější pak bývalo korunování králů, jak o tom kroniky vypravují. Jmenovitě to platí o korunování Přemysla Otakara II a Václava II, kde neslýchaná nádhera na odiv se stavěla. Ačkoli popisy o obou těchto korunovačních slavnostech jsou dosti obšírné, nikde neděje se předce žádná zmínka o nějakém zvláštním

korunovačním řádu, ano i modlitby, jež Petr opat Zbraslavský zaznamenává, nesrovnávají se s modlitbami v pozdějším řádu korunovačním. Z toho dá se souditi, že tenkrát nebyl v platnosti řád, jež ku konci věku XIV rukopisy jakožto při korunování králů českých předepsaný uvádějí. Po Václavovi II byla nejbližší korunovační slavnost r. 1311, když Jan na trůn český dosedl. Ale sotva možno na to mysliti, žeby se v tehdejších těsných dobách a v krátkém čase, jenž k přípravám korunovačním zbýval, bylo mohlo na zavedení nového řádu korunovačního mysliti. Spíše ukazují k tomu všechny poměry a celý směr myšlení a snah císaře Karla IV, že řád korunování králů českých a královen, jak jej v některých rukopisech z konce věku XIV nalazáme, před korunováním tohoto panovníka aneb jeho syna Václava IV vznikl.

Zevní poměry byly zavedení nového řádu korunovačního za Karla IV příhodny. Druhdy náleželo arcibiskupu mohučskému krále českého korunovati, tenkrát bylo biskupství Pražské na arcibiskupství povýšeno a nový metropolita byl první z domácích pastýřů duchovních, jenž nového krále posvětil. Karel IV to byl, jenž nové korunovační klenoty zpořídil. Jakou váhu na ně kladl, viděti z toho, že je pod ochranu sv. Václava, patrona země České, odevzdal, zakazuje pod kletbou, bráti je z posvátného jejich místa kromě určitých případností. Karel IV jsa na vychování při dvoře francouzském, byl, jak se podobá, přítomen při skvělých slavnostech korunovačních v Remeši, kde r. 1328 svat jeho Filip byl korunován, a již dříve v Paříži při dvojích korunováních tetek svých, manželék Karla IV, krále francouzského. I jest velmi pravdě

podobno, že Karel jako mnohé jiné věci i korunování králů českých podle vzoru korunování králů francouzských zavést si předsevzal. Tomu zdá se nasvědčovati i ta okolnost, že korunovační obřady české, jak se od druhé polovice XIV věku v rukopisech naskytují, až na nevalné odchylky, které pro rozličnost místních poměrů nezbytny byly, s ritualem při korunování králů francouzských obvyklým se srovnávají,*) ale od obřadů ku korunování krále a královny v pontificale secundum ritum ecclesiae Romanae předepsaných naskrz se liší. Řád korunování krále českého sepsán jest zajisté původně v jazyku latinském a nejstarší text jeho nalazáme ve skvostném rukopisu knížat Czartoryských v Paříži, kde jest i nejstarší latinský text kroniky Pulkavovy, kterýžto rukopis ještě za živobytí Karla IV, a to před r. 1374 byl psán. To také k složení jeho buď před korunováním Karla IV anebo před korunováním syna jeho Václava IV ukazuje. Kromě toho jest lat. text řádu korunovačního v rukopisu dvorní knihovny č. 556 z konce věku XIV.

Bezpochyby již za živobytí Karla IV byl řád korunování do češtiny přeložen, kterýžto překlad zachoval se nám v následujících rukopisech:

1. Rps. c. k. dvorní knihovny č. 619 z r. 1396, krásně psaný a drobnomalbami kráslený, v němž se též lat. život Karla IV nalazá. Dle něho jest naše vydání učiněno. Znamenáme jej číslem 1, kde z něho pod čarou různočtení jsou podána.

*) Srvn. Loserth, Die Krönungsordnung der Könige von Böhmen. Archiv für öst. Geschichte LIV, str. 9 a násl.

2. Přeskvostný rukopis téže knihovny číslo 581 uměleckými drobnomalbami okrášlený. Rps. ten znamenáme při různočteních 2.

3. Rukopis ambraský ve Vídni č. 24, podobně velmi skvostný, kde taktéž český překlad života Karla IV přichází. Rps. tento, jakož i předešlý, náleží věku XV. Různočtení z něho znamenají se 3.

4. Rukopis biskupské knihovny v Litoměřicích z konce XV věku, přepsaný z nějakého výborného rukopisu věku XIV. Při různočteních naznačujeme jej 4.

Rukopisové 2, 3, 4 náležejí k jedné rodině a liší se od rukopisu prvního (1), který všelikými zvláštnostmi jazykovými se vyznamenává, jak se o tom každý i při povrchním srovnání různočtení přesvědčí.

5. Ruk. talmberský asi z pol. XVI věku, k němuž však při vydání našem neměl jsem žádného zření, poněvadž se s rukopisy v celku srovnává a jazykem již novějším jest psán. Jako zvláštnost uvádíme, že místo písmena N., na místě jména krále, jenž korunován býti měl položeného, všude jmenuje se Maximilian, čímž se i věk rukopisu určuje.

Vydán byl řád korunování krále českého latinsky od prof. Losertha, ale jen s naznačením začátků modliteb a žalmů, ve sbírce „Arch. für österr. Gesch.“ d. LIV str. 9 a násl., a český od Ambrože z Ottersdorfu r. 1555, F. J. Tomsy r. 1791, a ve Výboru z literatury české v dílu I. str. 575 a násl.

III. *Život sv. Václava*. Karel IV byl zvláštním ctitelem sv. Václava, jehož měl za hlavního ochrance a pomocníka svého. Známo jest, že nedlouho po svém příchodu do Čech dal k ozdobě hrobu sv. Václava

udělati 12 stříbrných soch sv. apoštolů; sv. Václavu, jak výše se již o tom zmínka stala, věnoval i novou korunu; při stavbě chrámu sv. Víta dal tomuto svatému s neslýchanou nádherou ozdobiti kapli a v ní z ryzého zlata hrob zhotoviti; jemu ku počtě dal r. 1351 Starou Bosleslav znova opevniti a i v cizině činil na jméno jeho zbožná nadání. Svou úctu k sv. Václavu dal konečně na jevo novým sepsáním jeho života.

O životě a utrpení sv. Václava byla, jak známo, celá řada sepsání v jazyku latinském i slovanském, z nichž poslední teprv v našem věku vesměs v Rusích na jevo přišla. Některá ze sepsání těchto padají již do X věku, jiná děkují za svůj původ teprv pozdějším stoletím, když se názory lidu o sv. patronu zemském již částečně byly proměnily a prodlením času i doplnily. Mnohé kusy v rozličných legendách, jak během času povstaly, odporovaly i sobě. I leží to na bíledni, že Karlovi, jako horlivému ctiteli sv. Václava, na tom záleželo, aby se nesrovnalosti v rozličných legendách se naskytující upravily a co o zázracích a zbožných pověstech tu i tam bylo roztroušeno, aby se sebralo a v jediný celek spojilo. Práce té ujal se Karel IV sám, a složil legendu o sv. Václavu dosti stručnou, jejíž základem byla legenda asi v 12 století složená, začínající slovy: „Crescente fide christiana“, a kromě jiných tenkrát známých legend i rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, a to buď bezprostředně anebo prostředně. Složení legendy o sv. Václavu padá hned do prvních let panování Karlova; nebo když si dal kancléř císaře Karla IV Jan ze Středy psáti veleznámý a skvostný

svůj liber viaticus, dal řečenou legendu také do něho vepsati. A poněvadž známo jest, že se sepsání této knihy stalo ještě v době, než se Jan ze Středy stal biskupem (1353), musila býti té doby naše legenda již složena. Že Karlovi na tom záleželo, aby legenda jeho dočkala se i hojného rozšíření, to viděti jest z kroniky Pulkavovy za přímého účastenství jeho složené, do níž téměř doslovně byla přijata. Také biskup Marignola dává pokynutí o tom, kam by se legenda o sv. Václavu od Karla IV sepsaná v jeho kronice položití měla, pronášeje při zmínce o smrti sv. Václava tato slova: „cuius vitam gloriosus imperator Karolus IV abbreviavit, quae si placeret, hic esset inserenda.“ Jest pravdě podobno, že Marignola očekával, že Karel IV dá na to místo legendu svou připsati.

Život sv. Václava byl od Karla IV sepsán zajisté též jazykem latinským. V několika rukopisech máme tato sepsání dosud před sebou, a to v té způsobě, jak v sedmém dílu měsíce září sbírky „Acta sanctorum“ veřejnosti byl podán. Ale velmi brzy po sepsání latinském převedena byla legenda o sv. Václavu na jazyk český, aspoň v první části její, jdoucí až po ztrestání pomocníků bratrovraha Boleslava. Takovéto překlady české té legendy zachovaly se

a) v známém passionale musejním, jehož jednu část, ovšem bez podstatné příčiny a nepravě někteří starší spisovatelé na konec XIII věku kladou, kdežto se bez odporu asi do polovice věku XIV položití musí;

b) v jiném, ale necelém passionale musejním z r. 1379, které druhdy se znamenávalo č. 554;

c) v rukopise Schönherrově nyní na neznámém místě z r. 1395;

d) v rukopise veřejné knihovny XVII, D, 8 z r. 1476 a

e) v rukopise tamtéž XVII, F, 6 asi z téže doby.

Za základ vydání našeho vzali jsme rukopis pod b) uvedený, varianty klademe z rukopisů a) a d), a to tak, že znamenáme rukopis b) čís. 1, ruk. a) č. 2 a d) č. 3. Variantů rukopisu e) jsme nedávali z té příčiny, že písař, ač patrně opisoval z nějakého rukopisu s předešlými rukopisy stejného, počínal si tak volně, že slova nejen přeměňoval, nýbrž i přestavoval: a pro příliš četné takové změny, byť i nepatrné, nebylo možno k různočtením jeho přihlížeti. Druhé polovice legendy, podávající zázraky sv. Václavu připisované, nenašli jsme v starém překladu, a proto nebyly přijaty do naší sbírky, která však i bez této části samostatný celek podává.

Poněvadž legenda Karlova zcela přijata byla do kroniky Pulkavovy, přichází i v rukopisech této kroniky, ovšem v překladu samostatném, k němuž co do různočtení taktéž hleděti se nemohlo, neměli se zároveň takřka celý text po druhé tisknouti.

Vydána byla legenda tato v passionale tištěném okolo r. 1480 a pak r. 1495 a ve výboru z literatury české I, str. 314 a násl. Poslední toto vydání stalo se na základě nejstaršího passionalu musejního; my jsme vydání své spůsobili dle passionalu z r. 1379 tamtéž chovaného hlavně z té příčiny, že rukopis jest přesně datován a od předešlého nemnoho se různí ano místy i lepší čtení má.

IV. *Výklady a naučení duchovní.* — Pobožnost Karla IV velebena byla již za jeho živobytí a ještě více po jeho smrti. Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi chválí jeho víru a horlení pro ni a pro církev. Týž o něm praví, že konal denní pobožnosti jako kněz a že v učenosti bohoslovecké vyrovnal se mu málo který kněz, tak že i mistři theologie divili se vědomostem jeho. Biblí měl prý tak v paměti, že když mu čítána byla u lože, on čtoucího opravoval z paměti, když někde pochybil. Také prý uměl, jakoby byl mistrem, při rozličných příležitostech žaltář vykládati, jakož i evangelia a řeči a jiné kusy. Této zálibě a náklonnosti Karlově k nábožnému rozjímání děkujeme za sepsání některých skládání theologických. Sem náleží především úvod k jeho životopisu, dále kázání na slova: „Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v zemi“, pak na slova: „Podobno jest království nebeské člověku kupci hledajícímu dobrých perel“ a konečně na slova: „Podobno jest král. nebeské sieti puštěné do moře“, položená takéž do jeho životopisu, k nimž mu dal příčinu sen, jež měl v Toušení na cestě ze Staré Boleslavi r. 1338. Ráz kázání jest dle tehdejšího způsobu symbolisující, a obsah jest tak přeplněn citáty z písma, že niť hlavních myšlének často se ztrácí. Sem náležejí také naše „Výklady a duchovní naučení“. Jsou to též překlady z latiny, v kterémžto jazyku se zachovaly v rukopise c. k. vídeňské dvorní knihovny č. 556, l. 53—69 (*Moralitates Caroli IV*), z nichž však jen asi $\frac{2}{5}$ celého textu na jazyk český jest převedeno. Tento překlad zachoval se ve dvou rukopisech,

1) v témž rukopise knihovny biskupské v Litoměřicích, kde jest život Karlův a řád korunování, a

2) v ruk. c. k. dvorní knihovny vídeňské č. 581, kde se tytéž kusy nalézají. Obou rukopisů užito při vydání našem, a to tak, že ruk. litoměřický vzat za základ upravení textu a znamenán č. 1, ruk. vídeňský však při vytknutých variantech č. 2.

Končíce řádky tyto, konáme zároveň milou povinnost, když vzdáváme upřímné díky milým přátelům svým za laskavou podporu při vydání tomto nám poskytnutou, jmenovitě panu V. Brandlovi, zemskému archiváři moravskému, za ochotné propůjčení nám rukopisu druhdy štokholmského, nyní v archivu moravském v Brně chovaného, p. Fr. Marešovi, adjunktovi knížecího Schwarzenberského archivu ve Vídni, a p. dru Ferd. Menčíkovi za srovnání řádu korunování s rukopisy cís. knihovny dvorní a sbírky ambraské, které pro krásné drobnomalby své do Prahy k užití nám zapůjčeny býti nemohly.

I.

ŽIVOT CÍSAŘE KARLA IV.

Počíná se kronika ciesaře Karla.

Zbožným ¹⁾ sedícím na stolicích mých dvojích dvoje životy tohoto světa poznati a lepší vyvoliti. Když to dvojí tvář v podobenství²⁾ opatrujeme, pamět o obú životú máme. Neb jakožto tvář, jenž viděna bývá v zrcadle, marná a nic není, též i život hříšných nic není. Protož svatý Jan ve čtení die: A bez něho učiněno jest nic. [Než kterak učiněno jest nic] ³⁾ hříšného dílo, po-
něvadž on to učinil? Než učinil jest hříech, ale ne dílo. Dílo pocházie kořenně od požádanie, a hříšný vždycky žádá rozkoší a poškrvněn bývá od nich, a přelstěn bývá v žádosti své; neb žádá porušitedlných věcí, kteréž v nic se obracují. A tak pochován bývá život jeho s nimi; neb když tělestné věci porušie se, žádosti se také skonnají. Ale o druhém životě praví svatý Jan: Což učiněno jest v něm, život bylo, a život byl světlost lidská. Ale kterak učiníme život v něm, aby život byl světlost naše, učí náš spasitel řka: Kto jie tělo mé a pie krev mů, ve mně bydlí a já v něm. Kteríž živi jsú takovým pokrmem duchovním, trvají na věky. Ale kterak jím jsú živi, pozorujme. Však když tělestně rozličné krmě porušitedlné jieme, žádost k nim musíme mieti a vnitř-

¹⁾ Ruk. zbožným. — ²⁾ Lat. orig. má in enigmate. — ³⁾ Slova v závorky rohaté do textu položena nejsou v rukopisu.

nosti naše ¹⁾ ochytie je žiadostné a je posielajú po údech tela nášeho, aby v krev se obrátily. A duch, jenž ve krvi bydlí, též i život náš, aby mohl bydliti. Ale že tělestné věci porušitedlné jsú, protož člověk umierá. Též ktož přijímá pokrm ten duchovní, jímžto všecko živo jest, i zdali nemusí jeho žádati v své duši a žádostně přijeti a snažně v lásce ochytiti, aby jiskry toho pokrmu horlivosti, sladkosti a milování v něm se zrodily, v nichžto duše mělaby nakrmenie své užitečné a v něm aby bydlela? A jakožto v tom pokrmu nic porušeného není, též bydlející v Kristovi nemají ižádného porušení a budou živi na věky. A to spasitel potvrzuje řka ve čtení svatého Jana v šesté kapitole: Toť jest chléb živý, jenž s nebe sstúpil, a bude-li kto jej jiesti, neumře na věky. Věčný život jest světlost člověčí, jenž bez boha nemůž býti učiněn. A protož die týž svatý Jan: A život byl světlost lidská; neb jiný život má za smrt. A věrně jestiť smrt, neb jest přehořký. A co horčejšího nežli milovati rozkoši a ty muky trpěti, kteréž oni trpie, kteříž rozkoši tělestné milují. Neb nejsou mrtví toliko, ale na každú hodinu mrú. Ale kteříž jsú živi u věčném životě, dobře slovú živí; neb mocí smrti opřeli jsú se, tělestnými rozkošemi zhrdali sú a přijali jsú v odplatě rozkoše věčné. Ale mnozí jedie pokrm duchovní bez žádosti a chuti, a vyvracejí jej z srdcí svých. Běda jim; neb jich hřiech s Jidášem popsán jest, a díel jich s Datanem i Abironem, aniž prospěje jich dušem ku pokrmu. Však viete, jielí hovado bez chuti, že nepřicházie jemu ku požitku, ale bolestí bývá trápeno. Mnohem více vy budete trá-

¹⁾ Ruk. naše mají och.

peni; neb muka vaše bude věčná, jakožto pokrm jest věčný. Jichžto stop, prosím vás, střeďte se, ale ku požitku duší vašich ten svatý pokrm přijímajte s žádostí, a bez něho nerodíte býti živi, abyšte na věky živi byli; neb ne v samém chlebě živ jest člověk, ale v každém slově, jenž pocházie z úst božích. Nebo chléb nebeský netoliko jest chléb, ale tělo i slovo, kteréžto když by samo bylo, nemělo by pokrmu života věčného. Ale kterak ten chléb jest tělo? Praví spasitel: Chléb, kterýž já dám, tělo mé jest. Kteréžto tělo slovo jest, jakožto die svatý Jan ve čtení: A slovo tělem učiněno jest. Kteréžto slovo bůh bylo, o němž týž die: A buoh byl slovo. A tak tento chléb tělem, slovem a bohem jest. Kterýžto chléb ktož přijieti chce, musí přijieti tělo, slovo a boha v tom chlebě nebeském, jenž chléb anjelský jest nazván. A v přijímání toho chleba musí býti přijato slovo pravdy. O kterémžto slovu Kristus praví: já sem cesta pravá i život. Protož ktož slova pravdy nepřijímá přijímaje, nepřijímá chleba toho. Protož musí ten, ježto chléb přijímá, i tělo přijieti; neb když hospodin to dával učedníkům svým, řekl jest: Toť jest tělo mé, ježto bude za vás vydáno; a krev téhož těla dal jim a řka: Toť jest kalich mé krve nového a věčného zákona, kterážto za mnohé bude vylita na odpuštění hřiechův. Když tedy člověk přijímá to tělo, ztrať tělo své a vydaj je za Krista a zdvihna kříž svůj následuj jeho, aby jsa účasten smrti a umučenie jeho, účasten byl v budouciem času slávy jména jeho. A když tělo přijímá, musíť i ten chléb přijieti živý, jakož spasitel die: Jáť jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sstúpil. A potvrdil jest nám sám Kristus nový a věčný zákon skrze ten chléb. O kterémžto potvrzení David zpívá v žalmě: A chléb srdce člověčieho potvrdí.

Ale David ne nadarmo u podobenství o chlebě věčném mluví: neb dóm jeho Betlém nazván jest, jenž se vykládá dóm chleba. Z toho domu chtěl, aby Kristus jeho byl narozen, jenž jest pravý chléb, a protož jmenuje jeho písmo z domu Davidova, totiž z Betléma, jenž est dóm chleba. Ten pak chléb potvrď srdcí vašich a duší vašich v svatém milování i lásce, abyšte mohli tak choditi po královstvích časných, abyšte neztratili věčných. Amen.

Kapitola II,

v nížto učí ciesař syny své pokoře a vieře a aby boha milovali, i blížnieho v spravedlnosti súditi, milosrdnu býti, hříechóv se vystřiehati.

Když pak kralovati budete po mně, jsúc okrášleni korunú královskú, pomněte, žeť jsem i já kraloval před vámi a v prach obrácen jsem a v bláto přišel sem; a též vy padnete, minúce jakožto stien a jakožto květ polský. Zač stojí urozenie anebo zbožie obiznost,¹⁾ leč při tom jest čisté svědomie s vierú pravú o budúciem vzkříšení. Nevažte života svého jakožto nevěřící, neprávě mysléce, byť malitký byl, protože jste z ničehož stvořeni od boha, byšte totiž v nic měli býti obráceni, jakobyšte nikdy nebyli; nebť jest to blud. Protož vy vězte, že máte otce věčného a syna jeho pána našeho Ježíše Krista, jenž jest prvorozenec v mnohých bratří[ch], kterýžto chce, abyšte byli společníci jeho v království, ač budete zachovávatí prikázanie jeho a nepoškvrníte své mysli svědomě; vólí těla a krve vaše učinění budete synové

¹⁾ ohynost ruk.; patrně přeměnil opis. *b* v *h*.

boží, jakožto řečeno jest ve čtení svatého Jana: Dal jest jim moc syny božími býti. Protož chcete-li učinění býti synové boží, přikázání otce vašeho zachovávejte, kterážto zvěstoval jest vám po synu svém pánu našemu Jezu Kristu králi nebeském,¹⁾ jehožto podobu a třídu držíte na zemi. A přikázání větší²⁾ jest jeho: milovati boha z celého srdce, z celé duše, a bližního svého jako se samého. Budete-li tím milováním boha milovati, duše vaše proň složiti nebudete se strachovati, a nebudete se zajisté báti těch, kteřížto tělo mohou zabíti, ale duše nemohú³⁾ zatratiti; ale budete-li báti se boha otce vašeho, jenž muož tělo zabíti a duši do ohně pekelného poslati, múdrost bude u vás přebývati, jakož psáno jest: počátek múdrosti bázeň božie; budete súditi bratry vaše, totiž poddané v spravedlnosti a v rovenství, jakožto i vy nadějete se súzeni býti od hospodina; aniž tak poblúdíte s cesty; neb cesta božie přiemá jest. A budeť milosrdenství vaše na nedostatečné a chudé, jakož žádáte i vy milosrdenství dosieci od hospodina v nedostatečenství a křechkosti vaše, jakož die spasitel: Blahoslaveni milosrdní, neb dojdú milosrdenství. A múdrost vaše bude posílena v moci božie, a postavíť jakožto lučiště mosazné rámě vaše a potřete boje silné a budúť padati nemilostiví před vámi a spravedliví budú se radovati. A myšlení nepřátel vašich bůh rozptýlí a naučíť vás činiti spravedlnost a súd, a zjevíť vám tajemství; zpytání i uptání spravedlivé ukážeť vám a nepřikryjeť muž chytrý zlosti své před obličejem vaším; neb duch múdrosti a rozumu božieho bude u vás. A budú odkryty oči nespravedlivých před vámi, a otejmeť bůh od jich srdcí

¹⁾ nebeskému ruk. — ²⁾ Ruk. více. — ³⁾ Ruk. má nemají.

slovo múdré a bez uma učiní líčenie jich; ale spravdiví zachovají život svoj a tak bude čest vaše rozmnožena; nebo čest králova súd miluje. A berly vaše budú kvísti před bohem; neb jste jich poskytli padlému a ubohého vytrhli ste z osidla lovcích. A koruny vaše zektvú a tváři vaše osvieceny budú; neb múdrých oči v ně budú patřiti a chváliti budú hospodina řkúce: Přidaj bóh dnóv královi nad dny jeho. V pokolení spravdivých slaveno bude siemě vaše, budete-li lakomstvie nenáviděti; připloveť vám bohatstvie, k nimžto nerodte srdce příkládati, ale pokládejte sobě múdrot; neb ve jmění jejie mnohé panování. Ale lakomec nepanuje, než podroben jest penězóm. Převrácených rad a tovařistvie utiekajte; neb s svatými světi budete a s převrácenými převráceni budete; neb přichvatci přilípavý neduh jestiť hřiech. A protož chyťte kázeň boží, ať se neuhněvá hospodin a pohynete s cesty spravdivé, kdyžto vkrátce rozniť se hněv jeho. Udá-li se vám zhřešiti, tesklivá buď duše vaše životem vašim, až se utečete k studnici milostivosti a milosrdenstvie skrze pravé pokání. Neb kakžkoli lidské jest hřešiti, však ďábelskéť jest v hřeše trvati. Nerodte hřešiti proti duchu svatému, hřešiec na milosrdenstvie božie, neb duch boží svatý vzdálí se od vás; neb duch svatý mstitel hřiechóv jest. Nedajte u vás miesta hněvu ale krotkosti, kterážto krotkost přemáhá trpělivost a zlost. Nerodte jeden druhému záviděti, alebrž lásku mějte mezi sebou; neb závist nenávist plodí, a ktož nenávidí, nemiluje a nebývá milován a v náhlosti své zahyne; ale ktož miluje, ten milován bude od lidí i od boha. Chce-li povýšeno býti srdce vaše, upokořte se, aniž přichod k vám noha pýchy. Pýcha nelibáť jest stvořiteli i dobročinícím, a protož pyšný nemá milosti ani před bohem

ani před lidmi. A zetře jím hospodin na konci, ssazuje mocné s stolice a povýšuje z prachu pokorných, aby sedali s kniežaty a stolicí slávy drželi. Nerodte rozmářeti od pokrmu a pitie, jakožto činie ti, jichžto bůh břicho jest, jichžto sláva a konec kvasnic shromaždění jest. Nerodte ledví svých poškrviti, ale bedra vaše přepašte, silú mysli opašte se, manželstvie přijímajíce; neb duch svatý vzdálí se od těch, ježto se sú dali smilství, aniž bydliti bude v těle poddaném hříechu. Vzdržte se od zlého zmeškalosti, ať vás těžkostí svú nevtáhne v hlubokost pekelnú. Vystřiehajte se ode všeho hříechu u věku mladém; neb malý blud na počátku veliký bude na konci. Ale chodte v zákoně božiem bez poškrvny, abyšte slávu přijali od něho, jenž die skrze proroka: Blahoslaveni nepoškrvnění na cestě, kteříž chodie v zákoně božiem, abyšte byli jakožto dřevo sazené podle stokův vod, kteréžto dává ovoce své v času svém, a list jeho nesprchne, ale připsán bude v knihách života, kdežto popsána jsú jména spravedlivých. Jehož nám pójčiti rač, jenž hoden byl otevřieti knihy a pečeti jeho.

Kapitola III,

v nížto vyčítá rod svůj a že dán k dvoru krále franského. O válce mezi králem franským a englickým.

Potomnosti vaše snažně psal jsem slova dřéve řečená múdrosti a bázni božie, jelikožto v těch má malost božského domysla pochopna byla jest; ale nynie o mém marném a bláznivém životě vám psáti žádaji a o počátku běhu mého světského, aby se mohl dostati ku příkladu vám. Milosti také mně od boha popřiené i milosti k učení, kterúž mých prsí měla jest pochopnost, neza-

mlčím, abyšte tiem více vzali v božskú spomoc u vašich praciech a potrebách, že vám pomocna bude, čímž více otcové a předci vaši vám o ní zvěstují. Neb i psáno jest: otcové naši zvěstovali jsú nám. Protož žádám, aby vás tajno nebylo, že Jindřich sedmý, římský ciesař, urodil otce mého jménem Jana z Margarety, dcery vévody bravanského, kterýžto otec můj pojal ženu jménem Elžbětu, dceru Václava druhého, krále českého, a obdržal jest královstvie České po ní; neb plémě mužské v pokolení králův českých bylo pohynulo. I vyhnal jest z Čech vévodu karintského, jenž měl za ženu sestru starší Elžběty, ženy otce našeho dřéveřečené, a ta jest potom umřela bez dětí. A ten vévoda po té ženě byl obdržal dřéve Českú zemi, jakož o tom praví jasněji kronika česká. A urodil jest ten král Jan český z Elžběty své králové mě prvorozeného svého jménem Václava léta božieho narozenie tisíc tři sta šestnáctého ten den Máje měsiece ¹⁾ v prvú hodinu na Praze; potom druhého syna jménem Ottakara, kterýžto v dětinském věku sšel jest. Potom urodil i třetího syna jménem Jana. A měl jest dřéveřečený král dvě sestře vdaně; jednu vdal jest za krále uherského Karla ²⁾ prvného, a ta bez dětí umřela jest, a druhú vdal Karlovi ³⁾ králi franskému, jenž kraloval v Franské zemi. Léta od narozenie božieho tisíc tři sta třimezdcietmého i poslal mě otec muoj již řečený k dřévřečenému králi franskému, jenž biech tehdy v sedmém létě dětinstvie svého. I kázal mě řečený král biskupu biřmovati a převzděl mi jméno své, totiž Karel, a da mi za ženu dceru strýce svého jménem Margaretu přijmím Blance. Pak umřela žena jeho, sestra otce mého,

¹⁾ V lat. pridie Idus Maii, t. j. 14. máje. — ²⁾ Karle ruk. —

³⁾ Královi ruk.

toho léta bez dětí. Potom týž král jinú ženú pojal v manželstvie. A miloval mě král dřéveřečený velmi a prikázal kaplanu svému, aby mě něco poučil v písmě, kakžkoli sám král neumějieše písem. A tak naučil sem se čisti hodiny blahoslavené Marie panny oslavené, a něco jim rozuměje, na všaký den mého dětinstvie říekal sem je tiem raději. Neb prikázáno bylo od krále mým strážným, aby mne k tomu ponukovali. Ale král dřéveřečený nebieše lakomý na penieze a požíváše dobré rady, a dvór jeho stkvieše se sborem starých kniežat tak svěckých jako duchovních. Pak stala se veliká róznice a sváda mezi králem anglickým, jenž bieše ty časy, a mezi dřéveřečeným králem franským; neb král anglický mějieše za ženu sestru dřéveřečeného krále, kterúžto týž král byl vyhnal z Anglie i s synem svým i jejie prvorozeným, jménem Eduardus. Kteráž přibravši se k bratru svému bydléše u Franci[i] s svým synem. Protož král franský rozhněval se jest náramně pro vyhnání své sestry a sestřence svého, i prosil testa mého Karla, strýce svého, aby pomstil tak veliké hanby, jenž se stala jich národu. Jenž sebrav a pojem vojsko jel do Akvitanie a téměř vše dobyl kromě Burdegalis s některými tvrzemi nebo hrady. I vrátil se řečený Karel do Francie, obdržev vítězstvie, i dal dceru své dceři, hraběnky hanonienské, Eduardovi za ženu, a přidav jemu vojsko mocné poslal jej do Anglie, jenž jsa silen proti otci, zbavil jeho královstvie a vstavil sobě korunu. A toho léta zahuben jest v žalári otec od syna řečeného. V tom také roce umřel jest Karel, test můj, a ostavil po sobě syna prvorozeného jménem Filipa.¹⁾ A toho léta den Očištění

¹⁾ Philippa ruk. a tak i vždy níže.

blahoslavené panny matky božie, totiž na hromnice, král franský Karel umřel jest,¹⁾ ostaviv ženu svú břichatú, jenž porodi dceru. A poněvadž z obyčeje toho královstvie dcery nedědie, Filip, syn ctě mého, byl králem franským, neb bieše najbližší dědic po mužském pokolení. A přijal jest rádce k sobě předka svého, ale jich rad neposlúchal a dal se na lakomstvie. A byl jest jeden mezi rádci jeho muž přeopatrný Petr, opat Systanenský, rodem Simocinenský,²⁾ člověk výmluvný a učený a všelikú mravov počestností okrášlený, ohrazený, kterýžto na den popelcový, totiž první den v puostě, léta prvního³⁾ Filipova královanie mši služe tak vtipně kázal, že ode všech byl chválen. A já po smrti dřeveřečeného Karla, krále franského, u jehožto dvora byl sem pět let, běch u dvora dřeveřečeného Filipa, jehož sestru měl sem za ženu, a líbila mi se výmluvnost dřeveřečeného opata, že sem měl veliké náboženstvie poslúchaje jeho kázanie a naň hledě, tak že v sobě počech mysliti a řka: Co jest, že taká milost v mě se vlévá od tohoto člověka? I vzach potom s ním známost, jenž se ke mně laskavě a otcovsky jmějieše, uče mě často z písma svatého. A byl sem po smrti Karlově u dvora Filipova dvě létě a po těch dvú letú poslal mě týž král s ženú mú a sestrú svú Blance řečenú k otci mému Janovi, králi českému, do hrabstvie Licemburského, kteréžto hrabstvie bylo jest otce mého z nápadu otce jeho, zbožné paměti Henricha ciesaře, jenž když byl hrabě licemburský, byl volen za krále římského a potom byl ciesařem, jakož o tom plnějš psáno jest v kronikách římských, kterak a kolik let kraloval jest.

¹⁾ dne 31 led. 1328. — ²⁾ T. j. Feskanenský rodem Lemo-
vicenský. — ³⁾ r. 1328.

Kapitola IV.

A vrátiv se z Frankrajcha, nalezech otce svého v hrabství Lucemburským. A tehdy osáhl bieše ciesařstvie Ludvík z Bavor, jenž se psal Ludvíkem čtvrtým, kterýžto po smrti Henricha sedmého a děda mého za krále římského byl volen v nesvornosti volencův proti Fridrichovi vévodě rakúském[u]. Jehožto Ludvíka byli zvolili až do jeho zvítězenie — neb byl jal toho Fridricha, vévodu rakúského, svého protivníka — Jan král český, otec můj; a byli s otcem mým biskupové mohutský a treverský a Volkmar,¹⁾ poslední brandeburský markrabie; ale s Fridrichem byli sú biskup kolínský, vévoda saský, hrabě palatinský. Kterýžto Ludvík potom do Říma přijel, ciesařskou korunu přijal proti ²⁾ vůli Jana papeže dvamezdcétmého a dar posvěcenie ³⁾ od biskupa benátského. A potom Ludvík učini Mikuláše zákona bosákového papežem, kterýžto pak vydán byl v ruce Jana papeže a ⁴⁾ v pokání umřel jest. A ⁵⁾ pak vrátil se do Německých zemí, jakožto v kronikách římských plně jest psáno.

A v ty časy, když se vrátich z Frankrajcha do hrabství Lucemburského a běch tu nalezl otce svého, byl oblehl vévoda rakúský město kolumbanské ⁶⁾ v Elzasech, a Ludvík nemohl jeho obrániti. A přijev otec můj k nim, i smluvil řečeného vévodu s Ludvíkem. ⁷⁾ Potom táhl do hrabství Tyrolského k vévodě korutanskému, jehož

¹⁾ Waldemar. — ²⁾ Ruk. má s vůlí. — ³⁾ přisvěcenie ruk. — ⁴⁾ a v Pericenském městě umořen má ruk. Latinský text zní: et in poenitentia mortuus est. — ⁵⁾ A papež vrátil se z N. zemí, v nichžto vězel má ruk. — ⁶⁾ Col. ruk. Kolmar. — ⁷⁾ To se stalo 6. srpna r. 1330.

vyhnal byl dřeve z královstvie Českého, jehožto prvá žena bieše umřela, sestra mateře mé. Avšak potom byl pojal jinú ženu, sestru vévody z Brunsvika, s nížto měl jedínú dceru, kterúžto dal bratru mému Janovi za ženu, a po smrti své oddal jemu všecka svá kniežatstva. Odtad přijel otec můj do města Tridentina řečeného. A toho času umřela jest máť má na den svatého Václava mučedlníka v Praze. A když otec muoj v Tridentině přebýváše, dána jsú jemu města v Lampartech Brixenské město, Pergamenské, Parma, Cremona, Papie, Regium, Montina a v Tušci[i] Luka se všemi hrabstvými i krajínami, kteréžto k nim příslušejí. V něžto uvázav se otec můj i přeby v Parmě a poručí ty krajiny Alzovi ¹⁾ z Mediolána, kterýžto v ta doby zpravováše města Mediolán a Ponaria, ²⁾ kteréžto tehdy byl přijal u vladařstvie [od] otce mého.

Toho pak času poslal [po] mě otec můj do hrabstvie Lucemburského, a já jsem jel přes město Metenské, přes hrabstvie Lotoringinské, přes Burgundy a Sabaudi ³⁾ až do města Lauzanského nad jezerem. Potom minul sem hory Brygské i přijel sem do země Novarienské a odtad přijedech ⁴⁾ u veliký pátek do města Papie, kteréž [držieše] otec můj. A na velikonoc, totiž den třetí, jakž sem byl přijel, trávena byla čeled' má a já božskou milostí zbranějíci ušel sem toho. Neb toho dne mše veliká dlúho byla slúžena, a já toho dne přijímal běch tělo božie; a protož nechtěl sem před skonáním mše jiesti. A když jdíech k obědu, pověděchu mi, že čeled' má vpadla na ručest v nemoc, a zvláště ti, jenž

¹⁾ Azzo. — ²⁾ Novara. — ³⁾ Savojsko. — ⁴⁾ přijedech do Parastavenského města P. rukopis.

běchu do mši jedli. A já sedě u stola nechtěl sem jiesti; neb sem se byl lekl se všemi. A tak hledě uzřech člověka slušného a kyprého, jehož jsem neznal, jenž chodíeše před stolem, učiniv se němým. A maje ¹⁾ o něm zlé domněnie, kázal sem jeho jieti. Kterýžto po mnohých mukách třetí den mluvil jest a vyznal se, že jest v kuchyni naší vpustil ²⁾ jed v krmě kázáním a zpuosobú Lukomy podhrabie mediolánského. A tiem trávením zemřeli Jan Berge, hofmistr dvora mého, Jan Hokyřin, Šimon z Kejla, kraječ můj, jenž přisluhoval stolu mému, a mnozí jiní. A já v ta doby bydlích v klášteře svatého Augustina, kdežto leží tělo jeho v Papii. Z kteréhožto kláštera Ludvík z Bavor vyhnal byl opata i kanovníky zákonnie tohoto kláštera, kteréžto já přivolav uvedl sem je zase do toho kláštera. Kterýžto klášter po smrti těch bratří Jan papež dal jest mnichóm zákona svatého Augustina, kterýžto i dnes držie, za panstvie a vladařstvie otce mého; neb on jest jim dal drženie tohoto kláštera. Potom jedech k otci svému do města Parmenského a vstupovach v šestnázdete léto věku svého. I poručí mi otec můj zprávu všech měst i krajin dřéveřečených s panem Ludvíkem, hrabí Sabaudie, jenž bieše test Aconóv, podhrabie a zprávce mediolánského. A vyjev z vlasti jede do Frankrajchu i da dceru svú, druhú mlazší sestru mú jménem Guta, Janovi, prvorozenému synu Filipa, krále franského; neb prvorozenú dceru měl jest Henrich, vévoda bavorský.

A toho času, když běch zóstal s dřéveřečeným pánem z Sabaudie v Italii, zrotěchu se proti mně a otci mému Robert, král apulský, Florenští, podhrabie a zprávce

¹⁾ mám ruk. — ²⁾ vstúpil ruk.

mediolánský Aco řečený, zprávece berúnský, jenž toho času držíeše Padev, Terviz, Vincenci, Feltrenské a Belunenské¹⁾ města, zprávece mantuánský, kterýžto bieše nám před tiem slíbil věren býti, farařský²⁾ zprávece. A rozdělěchu tajně mezi se města, kteráž sem držal, totiž Berúnské[mu]³⁾ Brixenské⁴⁾ a Permenské⁵⁾ města, Mantuánskému⁶⁾ [Regium, Ferarskému Mutinu, Mediolánskému] Papii, Pergamu a Cremonu, Florenským Luku. A tak všickni brzo majíce zrady tajné v městech, dříve nežli sú nám odpověděli, připadli sú na ny. A vtrhl jest Berúnský do Brixie. A v ta doby báli sme se jich velmi; neb běchu před tiem učinili smlúvu s námi i přísáhli nám a listy svými toho potvrdili, aby s otcem naším i s námi věrně stáli. Tehdy Mediolánský oblehl Pergamu a brzo měl je, a Papienští zdvihli se proti nám a vzali sobě pána zvláště i s těmi z Bakarie, jimžto více doufali sme nežli kterým jiným z toho města. A tak ti všickni svázavše a smluvivše se, učinichu valnú válku proti nám se všech stran; ale pan Ludvík z Sabaudie, dřéveřečený poručník náš a pěstún, dobře převěděl jest ty pótky a příhody, ale nepřiložil léku, neviem kterým jsa duchem veden, snad láskú zetě svého Aco jménem, podhrabie dřéveřečeného. I odjel z vlasti, nás v tesknosti ostaviv. Ale ti z Rubeis měšťané par-

¹⁾ Tak stálo asi původně v rukopise, ale přepisovatel rozděliv čtyry nožičky nesprávně udělal z toho Belmienské. —

²⁾ Farařští rukopis. Množný počet se tu vyložití dá z latinského textu, kde někteří rukopisové mají gubernatores. — ³⁾ Verona. —

⁴⁾ Brescia. — ⁵⁾ Parma. — ⁶⁾ Ruk. má mantuanskému Papi, Pergamu, Cremonu, Florenským a Lukánským. Že text takto musí upraven býti, jde z latinského textu, který ovšem na místě tomto jakož i níže též porušen jest.

menší a ti z Foliana, a [ti z] ¹⁾ Manfredis z Regium města, a ti z Pii z Mutiny a ti z Puncóv ²⁾ starých z Cremony a páni Šimon a Filip z Pistoře ³⁾ toho města Regium vladař, ⁴⁾ a Lukánští přijali sú mú věc a při věrně a přiložili sú všecku radu i pomoc, kterůž sú mohli, jakož to dolejie jasně bude psáno.

Kapitola V.

Tehdy dřéveřečení spříseženci a rotníci a nepřítelé naši položili sú valné vojsko před naším městem Mutinú a leželi sú tu šest neděl, totiž Mediolánští, Berúnští, Farařský a Mantovský, a po šesti nedělech, když běchu pohubili a poplenili krajiny a hrabstvie Mutinienské a Regi měst, odtržechu odtud a položichu moc svú a vojsko před Svatého Felice hradem v kraji Mutinském. A jakož tu dlúho ležechu, umluvili sú se ti s hradu s nimi, že nebylo-li by jim od nás v jednom měsieci spomoženo, aby jim hradu postúpili. A ten mesíec měl vyjít den svaté Kateřiny. ⁵⁾ Tehdy Parmenští, Kremonští [Mutinští a z Regie] to uslyševše, sebrali sú moc svú a přitrhli sú k nám a řkúce: postavme se proti zahubení našemu dřéve, nežli ovšem budem zahlazeni. Tehdy vemše radu vytrhli sme na pole a rozbili sme stany, a z Parmy vytrhše den svaté Kateřiny, přitrhli sme k tomu hradu, kterýžto den měl postúpen býti v ruce nepřátel našich. A s tisíce a dvě stě helmův a s šesti tisíci pěších proti našim nepřátelóm, jichžto tolikéž nebo více bylo, vzali sme boj. A trval boj od

¹⁾ Co v závorky položeno jest, není v ruk. — ²⁾ Ponzoni. — ³⁾ Piskoře ruk. — ⁴⁾ vladaři ruk. — ⁵⁾ 25 list. 1332.

deváté hodiny až po západu slunce. A s obú stranú byli zbiti téměř všickni ořové, mnoho koní jiných, a během jako přemožení, a oř, na němž sem seděl, také zabit jest. A jsúc od našich pozdvižení, tak stojiece a již téměř zúfavše, pohleděchme, nalit tu hodinu nepřátelé počechu utiekati s korúhvemi svými, a najprvé Mantovští a po nich jiní mnozí. A tak skrze boží milost obdržechom vítězství nad nepřátely našimi, a osm set helmítých na běze zjímali sme, a pět tisícov pěších zbili sme. A tím vítězstvím zproštěn byl hrad Svatého Felice. V tom také boji přijali [sme] se dvěma stoma mužov udatných rytieřské dóstojenství. A druhý den vrátili sme se s velikým veselím do města Mutina řečeného s kořistí a s vězni, a rozpustivše lidi své, vrátichom se do Parmy, kdežto držtěchme dvór svůj. Potom jedechom do Luky, do Tuscie¹⁾ a způsobichom válku proti Florentským. A ustavili sme hrad krásný s městečkem a zdmi ohradili na vrchu hory, jenž jest vzdálí deset mil od Luky, lie k údolí Mlhy,²⁾ a převzděchom jemu jméno Hora Králova.³⁾ A potom vrátichom se do Parmy, doručivše opravu Filipovi z Piskoře, jenž dřéve byl dobře spravoval byl dobyl Barcie řečené v Garimanu na nepřátelech a mnoho jiného v své opravě dobrého byl učinil. A když přijedechom do Parmy, obtiežení sme od nepřátel se všech stran silně; ale zimy ukrutnust nám spomáhala, neb tak byla náramná zima, že nemohl ižádný na poli obléci.

Toho času počechu rokovati mezi Berúnským a nepřátely našimi s jedné strany a mezi Marsilium z Ru-

¹⁾ Tuszcze ruk. — ²⁾ Nebule. — ³⁾ Tak rukopis; latinský text má Mons Karoli, tedy Král=Karel. Italsky se nazývá založení to Monte Carlo a leží východně od Luky.

beis a Gibertem z Fuliana a Manfredem z Piis najvzácnějšími těchto měst: Parmy, Mutiny a Regii, a běchu jako zprávece jich. Potom také sešli sú se oni s vzácnější radú Berúnských do jednoho kostela v kraji Parmenském v biskupství Regii, a proti mně rokovali sú, aby mě zradili a se sjednali. I kázachu mši čísti, chtiec přísahati na božiem těle, aby ty smlúvy pevně mezi sebou zdrželi. I stalo se jest, když již kněz tělo božie přisvětil a zdvihl, [že] byla v tom kostele taká temnost s velikým větrem a vichrem, tak že všichni užasli se. A když se světlost zase navrati, kněz těla božieho před sebou nenaleze na oltáři. Tehdy žalostivě stáchu všickni, lekše se a diviece se, jeden na druhého vzhledáše. I nalezechu tělo božie, ano leží před nohami Marsilia z Rubeis, jenž bieše hlava i učitel a strójce té smlúvy. Tehdy všickni jedniem hlasem řekli sú: Což sme uložili učiniti, bohu se nelíbí. A tak nechavše té přísahy, každý se domów vrátil. Tehdy kněz, ježto mši slúžil, bieše šel ¹⁾ do města Regium, povědě biskupu, co se bylo stalo. A biskup poslal ho k Ostienskému biskupu, jenž bieše poslem papežovým tehdy v Lampartech a přebýváše v Bononi. A ten poslanec i biskup dřéveřečený vzkázali sú vladaři mému Egidovi z Berlaria Francúzu v městě Regium, aby mě vystřehl, abych se vystřéhal od těch rotníkův dřévepravených. A pak ti, ježto byli umienili tak se proti mně smluviti a zrotiti, želeli toho, a potom vedle mne věrně stáli sú a pevně sú jakožto bratřie se mnú ostali, ničehož nekryjíc přede mnú v svých srdciech. A jednoho dne Gibert z Fuliana jeden z nich vece: nikda bych nemohl vesel býti, by tělo

¹⁾ šedl ruk.

božie před mýma nohama leželo jakožto před nohama Marsilia z Rubeis; a dobře bůh vystřehl nás, abychom toho neučinili, jehož bychom radějiš nynie chtěli umřieti, nežli bychom to učinili. Ale já ta slova mlčením minuch, jakobych o tom nic nevěděl.

V ty časy uslyšev otec můj nátisky, kteréžto trpěch od nepřátel, sebral mnoho lidu u Franci[i], z nichžto úhlavníci byli biskup Beluatenský, ¹⁾ hrabie z Eu ²⁾ podkomořie, ³⁾ vladař královstvie Franského, hrabě svatého Ciesaře ⁴⁾ a mnozí jiní hrabie i páni. I jeli sú z Francie do Sabaudie, a potom přes hory až do markrabstvie Hory Farařské, ⁵⁾ a od markrabstvie jeli sú skrze Lamparty do Kremony a z Kremony až do Parmy. ⁶⁾ A byl počet helmův téměř tisíc a šest set, jenž nám běchu přijeli na pomoc. Potom otec náš sebrav vojsko ku pomoci a retunku hradu Papienského, jenž se ještě držieše proti městu naším jménem. A rozbili sme stany a oblehli sme město Papie, ⁷⁾ a bylo nás dobře na tři tisíce helmův. A zbořili sme předměstie a kláštery v podměstí a zásobili sme hrad, jemuž běchom na pomoc přitrhli, pokrmy i lidmi a opravili sme jej. Ale města skrze hrad nemohli sme dobýti, neb přiekopové a zábradla a zdi běchu zdělali městěné, takže nemohli sme přístupu mieti, a oni měli sú tisíce helmův od Mediolánských na svú pomoc. A leževše tu deset dní odtad sme odtrhli a stany rozbili sme blíž od Mediolána a velmi pohubili sme hrabstvie a krajinu Mediolánskou. A potom táhli sme k městu Pergamu, a tu sme rokovali s někte-

¹⁾ Beauvais. — ²⁾ Ruk. má En. — ³⁾ constabilis, connetable. — ⁴⁾ Nejspíše hrabě ze Sancerre. — ⁵⁾ Montferrat. — ⁶⁾ 26 ún. 1333. — ⁷⁾ 14 bř. t. r.

rými přátely našimi, kteřížto měli nám otevřieti jednu bránu. A tak bylo zjednáno, aby v zorní hodinu díel našeho vojska vpuštěn byl do města, po nich mělo přitrhnutí vojsko veliké a vzdržeti město, až bychom otec náš i s námi i se vším vojskem přitrhli. A tak se stalo, že přátelé naši v městě Pargamu totiž ti z Collisien-ských otevřeli sú bránu, a první náš lid vnikl tam; ale druhé vojsko nechtělo vtrhnúti po něm, neviem kterým pohnuto duchem. A tehdy první lid pobyv v městě, vyjel zase z města; neb sami nemohli sú odolati nepřátelóm a mnozí přátelé naši z města Pargamu utekli sú s nimi, a ostatek našich přátel, kteříž běchu v městě zůstali, zjímáni sú a zvěšeni sú přes zdi městské, jichžto počet byl na padesáte. A když otec náš s námi přitřechme, uzřevše, co se stalo, zamútili sme se velmi se vším vojskem naším. A po několika dnech přejevše¹⁾ řeku Ade řečenú, vraticom se přes zemici Cremonskú do města Parmy.

Kapitola VI.

Potom otec náš jede do Bononie k Hostienskému kardinálu, jenž slul Beltrand a byl ta doby poslancem papežovým od boku, totiž s plnú mocí, v Lampartech a zpravováše město Bononské a mnoho jiných, totiž Placencii, Ravennu i všecku Romandiolu a mark[r]abstvie Anchonikanské,²⁾ a smluvil s ním,³⁾ že se spřáhl s námi a učiněn jest nepřítel nepřátel našich.⁴⁾ Neb i dříve byl jest nepřítel Farařského pro při svatého kostela

¹⁾ Ruk. přij. — ²⁾ Ankona. — ³⁾ nimi ruk. — ⁴⁾ To se stalo v měsíci dubnu r. 1333.

i svú. A dal nám ten kardinál pomoc na lidu i na peněziech, a položil byl vojsko a stany rozbil proti nepřátelóm v ty časy v předměstí Farařském, jehožto kapitán totiž úhlavník byl hrabě z Armoniaku.¹⁾

Potom toho léta po Letniciech²⁾ sebra otec náš vojsko veliké i předesla nás do města Kremonského z Parmy přes řeku Pád řečenú s pěti sty helmóv, kteréžto posla před hrad Picignikóv,³⁾ jenž se byl pozdvihl proti nám a proti městu svého kraje Kremonského a držíeše s Papiánským, posluhuje jemu i Mediolánským. A my během zůstali v Kremoně ledva se dvadcti helmy. Tehdy rychle posílili sú se nepřítelé naši a na všaký den přibýváše jich počtu, tak že ti, jenž běchu před hradem, ohradili sú se přiekopy, naše pomoci čekajíce. Toho také času na brzkost poslali sú Mantovští své lodě na Pád řeku a potopili sú všechny lodě v Pádu, země Kremonské, tak že otec náš se vším vojskem svým nemohl k nám přitáhnúti na pomoc ani poslati kterého posla; neb všechny lodě potopili i mlýny byli spustili a druhé s sebu pojali. A my pak v městě Kremonském jsúce s tak malým lidem, biechom v nebezpečenství a na ztracení města i životóv svých na všaký den; neb v ta doby město bieše téměř pusto pro války. A když byli sme u velikém zámutku ustaveni, neb ani otec nám ani my otcí mohli sme spomoci, ani těm, ježto před hradem dřéve řečeným ležiechu, v ta doby stala se sváda mezi našimi nepřátely, jenž běchu dřévejmenované oblehli u řeky Pád řečené, tak že svadivše se a zbivše se mezi sebou vrátili [se každý domů]. A zvěděv to otec náš, přijel

¹⁾ Armagnac. — ²⁾ Letnic bylo r. 1333 dne 23 května. —

³⁾ Pizzighettone.

do Parmy s vojskem svým k řece Pád řečené,¹⁾ a přikázal vytáhnúti lodě z řeky, a tak přeplul s málem lidu do města Kremona jménem. A druhý den sebrav[še] vojska táhli sme na pomoc těm, jenž ležiechu před hradem Picignikovým. A tak byli sme posílení skrze milost boží, že biechom silnější všech nepřátel našich; neb bylo nás v počet tři tisíce helmův. A jakž sme snabdili, že nemůžem před tím hradem nic prospěti, chtěli sme trhnúti na pomoc hradu Papienskému, o němž dřeve stala se zmiena. A to zvěděvše nepřítelé, poslali sú radu svú a lstivě s otcem naším rokovali, a s ním v přímírie vstúpili takým obyčejem, aby strhl s pole a ten hrad za přímířím aby byl zásoben jiedlem a pitím i jinú potřebú, a v tom aby nebylo překáženo od nepřátel, jistiece to pěknými a lahodnými slovy a mnoho jemu sľubující. A tak strhli sme s pole a lid náš rozeslali sme na města. Potom pak nepřítelé přímírie ani smluv nedrželi sú, a tak hrad ten by ztracen, neb sú nedopustili jeho nepřítelé zásobiti, jakož běchu sľbili. A tak otec náš s lidmi svými pro jich lahodná a křivá slova by nedostatečen na stravě i na peněziech; a když zima připade, ani polem ležeti moziechom. A tak příslovie na nás se oznámi: škodilo prodlíti hotovým.²⁾

Toho pak času Farařští, Berúnští, Mantovští a Mediolánští zmocnivše [se], jali sú kapitána kardinálova totiž hrabí z Arminiaka,³⁾ jenž ležal v předměstí Farařském s vojskem svým, a mnoho vojska jeho zbili a některé ztopili v Pádu. A tak sú ztrýznili to vojsko, že potom ten kardinál nikdy toho nenabyl, aniž kdy mohl mieti pole proti nepřítelóm.

¹⁾ 3 čvna. — ²⁾ nocuit differre paratis zní lat. text. — ³⁾ dne 14 dub.

Pak vida otec náš, že mu se ztravy nedostává a žeby války vésti nemohl, umienil vyjeti z vlasti a města ostaviti zemanóm a větčím z měst, totiž Parmu těm z Rubeis, Regium těm z Fuliana, Mutinam těm z Piis, Kremonu těm z Puncóv, jenž sú byli dřéve ta všecka města otci našemu vzdali v moc jeho, a protož chtěl je jim vrátiti. A pak Luku to město chtěl prodati F[l]orenským; ale poradiv se s námi a s svú radú poručí to město těm z Rubeis, jimžto i Parmu byl poručil.

Kapitola VII.

V ta doby, když běchom v Luce, diabel, jenž vždy hledá, koho by sežral a poskytá lidem sladkého, v němžto tají se žluč, a když běchom dlúho lákání skrze něho, avšak s pomocí božské milosti nepřemoženi, popudil jest lidí křivých a převrácených, kteřížto ústavně přidržíechu se otce našeho, aby nás s pravé cesty v osidlo biedy a vilnosti svedli. A tak jsúce svedeni od převrácených, běchom převráceni.

Pak otec náš s námi jedúce ku Parmě přijedechme do vsi Tare[n]c řečené v kraji Parmenském v neděli, jenž bieše hod Matky božie na nebe vzetie. A té noci, když sme tvrdě usnuli, ukázalo se nám jedno vidění, jako by anjel boží stál vedle nás na levé ruce, kdežto ležiechom. I udeři nás v bok a řka: vstaň a pod' s námi. A my sme odpověděli v duchu: pane, aniž viem kam, ani kterak bych s vámi šel. A vzem nás za vlasy přednie strany hlavy, vynese nás s sebú v povětříe až nad veliké vojsko, jenž stáše hotovo k boji před jedniem hradem. I držíeše nás v povětří nad vojskem i vece k nám: přihlédni a viz. Aj jiný [anjel] sstupi s nebe, maje ohnivý meč v ruce,

i udeři jednoho prostřed toho vojska; i uťal jemu úd rodný tím mečem, a on jak smrtně raněný mřieše, sedě na koni. [Tehdy ¹⁾ drže nás za vlasy anjel i vece: Znáte-li toho, ježto jest udeřen od anjela a raněn až do smrti?] Tehdy vecechme: pane neviem, aniž miesta znám. A on vece: Máš věděti, že tento Delfin Vienenský jest, kterýžto pro hříech smilstvie raněn jest od boha. A protož již vystřiehaj se a pověz otcí svému, ať se vystřiehá od takých hříechův, aneboť se vám horšie přihodí. A my litující toho Delfina jménem Bigonův, jehož baba byla jest sestra baby naše, a on bieše syn dcery krále uherského Karla prvního. Otázachme anjela, bude-li moci zpoviedati se před smrtí? A během zamúcení velmi. I odpovědě anjel a řka: Budeť mieti zpověď a budeť živ niekoľiko dní. Tehdy viděli sme na straně levé vojska mnoho mužův stojiece v pláštiech bielych jako by byli muži veliké poctivosti a svatosti, a mluviechu mezi sebou hlediece na vojsko a na to, což se stalo. A dobře sme je znamenali, avšak neměli sme milosti otázati, kteří by anebo kací by byli ti muži tak veliké počestnosti, aniž sám od sebe anjel nám pověděl, kto by byli. A inhed navrácení sme byli na miesto naše, ano se dní. A přišed Tomáš z Nové vsi rytieř z Loo-dinského kraje, komorník otce našeho, zbudi nás a řka: Pane, proč nevstanete, již otec váš vsedá na koně? Tehdy vstachom a během jako zlámání a trudni jako po veliké práci chodby. I řekli sme jemu: Kam máme jeti? poněvadž této noci trpěli sme tak mnoho, že nevieme, co máme činiti. Tehdy vece nám: Pane co? Odpověděli

¹⁾ Slova tuto v závorkách položená nejsou v rukopise našem, i doplnili jsme je dle rukopisů oddělení druhého.

sme jemu, že Delfin umřel jest. A otec náš chce sebrati vojsko a táhnúti na pomoc Delfinovi, jenž válé s hrabí Sabaudským; našet pomoc neprospěje jemu; neb umřel jest. A on posmieváše se nám. Toho pak dne, když přijedechom do Parmy, pověděl jest otci našemu všecko, což sme jemu byli pravili. Tehdy otec náš otázal nás, jestli to pravda a viděli sme tak? Jemuž odpovéděchom: ovšem pane a zajisté vězte, že Delfin umřel jest. Ale otec vzlav nám vece: Nerodíte věřiti snóm. Ale my sme byli nepovéděli otci ani Tomášovi o všem, jakož sme byli viděli, jedno že Delfin umřel jest. A pak po několika dnech přijede posel nesa listy, že Delfin sebrav vojsko své i přitřhl před jeden hrad hrabie Sabaudského a že z jednoho samostřielela šípem prostřed všech rytieřov svých zastřelen jest, a po několika dnech zpoviedav se umřel jest.¹⁾ Tehdy otec náš uslyšev listy vece: divíme se velmi tomu, že syn náš před několika dny smrt jeho nám byl pověděl. A velmi sú se divili on i Tomáš; avšak ižádný potom nemluvil s námi o to viec.

Kapitola VIII.

Potom vida otec náš, že se jemu ztravy nedostává a že nemuož držeti války proti pánóm Lampartským, mysléše odjeti a chtieše nám poručiti ta města i války. Ale my jemu sme toho odpovéděli, neb sme nemohli se ctí jich zachovati. Tehdy dav odpuštění, abychom mohli odjeti, předeslal nás k Čechóm. A vzemše přímírie s nepřátely našimi, jedechom skrze zemi Mantovskou do Be-

¹⁾ Guigo Delfin Viennský zemřel při oblehání bradu la Perriere dne 28 čce, následující den po poranění svém.

rúna a odtud do hrabstvie Tyrolského. [A tu najedechme bratra našeho jménem Jana, jehožto otec náš bieše zdal se dcerú kniežete Korutanského a Tyrolského.] ¹⁾ Kterýžto vévoda, test bratra našeho, měl dřéve sestru mateře naše Annu řečenú, jakož o tom dřéve psáno jest. A po smrti jeho pojal byl ženu sestru vévody ²⁾ z Brunsvika, s nížto měl [dceru] dřéveřečenú jménem Margaretu; a s tú byl dal bratru našemu po své smrti vévodstvie Korutanské a hrabstvie Tyrolské; neb nemějieše plodu mužského, totiž synův. A tak stal se mír mezi ním a otcem mým. Neb před tím byli sú nepřítelé, protože otec náš byl jeho vyhnal z Čech, jakož svrchu jest popsáno.

Potom jeli sme přes Bavyry, kdežto našli sme sestru naši starší jménem Margaretu, kterážto jediného měla syna s Henrichem, vévodú bavorským. A tomu jméno bylo Jan. A odtud přijedechom do České země, ³⁾ v nížto sme nebyli jedenácte let, a zvěděli sme, že máte naše několik let před naším vrácením byla umřela, jížto jmě bylo Elžběta. A dokudž ona ještě živa byla, sestra naše mlazšie jménem Guta byla poslána do Frankricha a oddána za Jana prvorozeného syna Filippova, krále franského, jehož sestru měli sme za ženu jménem Blanci. A pak třetie naše sestra jménem Anna bieše v ty časy s dřéveřečenú svú a naší sestrú u Francii. A protož když přijedechom do Čech, nenalezli sme ani otce ani mateře ani bratra ani sestry ani kterého známého, a řeči české ovšem zapomenuli běchom, jížto potom sme se

¹⁾ Co v závorkách položeno, není v našem ruk., a proto doplněno z rukopisů oddělení druhého. — ²⁾ Ruk. má: ženu jeho vévoda. — ³⁾ 30 října 1333 měl vjezd do Prahy.

znova naučili, tak že sme mluvili i rozuměli jakožto jiný Čech. A z božské milosti netoliko česky, ale fransky [čili] vlasky, i lampartsky, německy i latině také mluviti, psáti i čísti uměli sme, že jeden z těch jazykův jako druhý ku psaní, čtení a mluvení i rozumění byl nám obecn. V ta doby otec náš jeda do Licenburského hrabstvie pro některú válku, jižto vedl s vévodú Brabanským, on a tovařišie jeho, totiž Leodienský biskup, Juliacenský markrabie, Gerlenský hrabie a mnozí jiní, poručil nám moc svú v Čechách, dokudž by nepřišel do země.

A my sme našli královstvie tak opuštěné, že jednoho hradu nenalezli sme svobodného, ježto by nebylo zastaveno se vším zbožím královským, tak že neměli sme kde bydliti, jedno v domiech městských jakožto jiný měšťnín. A hrad Pražský tak byl zkažen, opuštěn a zbořen, že od časův krále Ottakara nebyl opravován, ale vešken byl padl a až do země zrušen. Protož my znova sieň velikú a krásnú a dóm s velikými náklady kázali sme vzdělati, jakož i dnešní den opatrujícím zjevno jest. Toho také času poslali sme po svú ženu; neb ještě bieše v Lucemburce. Kterážto, když přijede, jmě po roce dceru prvorozenú jménem Margaretu. V těch také časiích dal nám bieše otec náš markrabstvie Moravské, a toho nápisu požívali sme, totiž psali sme se markrabí moravským. A spatřivši obecetných mužův z Čech, že sme posli z starého kmene králův českých, milovali sú nás a dali nám pomoc k dobývání hradův královských i zbožie k tomu příslušejícího. A my s velikými náklady a pracemi dobyli sme hradův, totiž Hrádku, Týřova, Lichtenburka, Lutice, Hradec, Pieseka, Nečtin, Zbiroha, Tachova, Trutnova v Če-

chách, a pak v Moravě Lukov, Telče, Veverie, Olomúckého, Brněnského a Znojenského hradův a mnoho jiných zboží zastavených a odlúčených od královstvie. A mějiechom mnoho hotových služebníkóv, a prospěch jmějieše královstvie ode dne ke dni. A milováše nás obec dobrých a zlí bojiece se vystřiehachu se od zlého; neb spravedlnost dosti hojná bieše v zemi. Ale pánův větčí díel učiněni byli násilníci, aniž se báli krále, jakož by slušelo; neb biechu královstvie mezi se rozdělili. A tak my drželi sme vladařstvie královstvie Českého, lepšiece [je] ode dne ke dni, na dvě létě. Toho času vdali sme mlazší sestru naši jménem Annu Ottovi, vévodě rakúskému, za ženu.¹⁾

A v těch dnech umřel jest vévoda korutanský, test bratra našeho.²⁾ A když bratr náš měl se uvázati u vévodstvie Korutanské a v hrabstvie Tyrolské po smrti jeho, tehdy Ludvík, jenž se činieše ciesařem, učini tajně smlúvu s vévodami rakúskými, totiž s Ottú a Albrechtem, aby mezi se rozdělili panstvie bratra mého tajně a křivě. Chtě Ludvík mieti hrabstvie Tyrolské [a kniežata rakúská knížetstvie Korutanské],³⁾ nepomně Ludvík na službu otce mého, kterúž jemu byl učinil, dopomoh jemu k ciesařství, jakož svrchu psáno jest. A vévoda Rakúský kakžkoli sestru naši jmějieše, však ihned po smrti vévody Korutanského dřéveřečeného spikl se tajně s panem s Aufšteina, jenž byl vladařem od vévody všech Korutan, a ihned s bratrem svým uvázal se u vévodstvie Korutanské, ježto ten z Aufšteina dobrovolně dal jim

¹⁾ Dne 19 ún. 1335. — ²⁾ 2 dub. 1335. — ³⁾ Dodatek v závorkách položený přidán z rukopisů oddělení druhého; neb v našem rukopisu též schází.

a mocně vládanie jim postúpil. A tak bratr náš ztrati Korutany. Ale ti z Tyrolského hrabstvie nechtěli se poddati Ludvíkovi, ale raději v poslušenství bratra našeho ostali sú.

A když se ty věci staly, přijede otec náš do Čech a přivede ženu svú po sobě,¹⁾ jižto byl vzal za královú jménem Beatrix, dceru vévody z Burbona²⁾ z pokolenie králův franských, s nížto potom měl jediného syna Václava řečeného. Tehdy zlí a křiví rádce rozmohli se proti nám u otce mého, svého v tom zisku hledající, tak Čechové jakožto z hrabstvie Lucemburského. Přistúpivše k otci našemu poradili sú jemu řkúce: Pane králi opatřte se, syn váš má v království mnoho hradův a mnoho podstaty; protož potrvá-liť tak dlouho, vyženeť vás z královstvie, když bude chtieti; neb on jest dědic královstvie, z pokolenie králův českých jest a milujíť ho velmi Čechové; ale vy ste cizozemec. A to mluviechu hledající zisku svého, aby jim poručil hrady a zboží dřevěčené. A on takově přivolil jest radám jich, že nám ovšem nedoufal; a protož odjal nám všecky hrady a vladářstvie v zemi České i v Moravské. A tak ostalo nám jedno jméno bez statku, že sme sluli markrabie moravský.³⁾

V ty časy jedechom jednoho dne z Hrádku do Prahy, chtiec k otci našemu, jenž v ta doby bieše v Moravě. I přijedechom pozdě na hrad Pražský [do] domu purkrabinského, kdežto dřeve bydlili sme⁴⁾ [než sieň ve-

¹⁾ 30 července 1335. — ²⁾ Ruk. má Burlona. Louis z Bourbonu. — ³⁾ Tu má rukopis ukončení kapitoly VIII a nápis červený Kapitola IX, což jsme vynechali, poněvadž to rozdělení v žádném rukopisu není. — ⁴⁾ Rkps. má: sme v sieni a domu neustavili. Latinský text toho místa zní: antequam palatum magnum fuerat edificatum.

liká byla udělána]. A v noci položichom se na lože a Bušek starší z Vilhartic na druhé před námi. A bieše oheň veliký v komoře; neb bieše [v] zimě a mnoho sviec hořalo v komoře, tak že bylo světla dosti a dvěře i okna všecka byla zavřiena. A když počechom spáti, tehdy túláše se cos po komoře jako člověk, tak že oba procitichva. A my kázachme dřéveřečenému Buškovi vstáti a opatřiti, co by bylo. A on vstav, zchodi po komoře a ničehož nenalezl, ani viděti co mohl. I učin, větší oheň a vice sviec zažehl. A šed k řepiciem, ježto stáchu plny vína na laviciech, a napiv se, postaví [čieši] blíž od veliké sviece hořiecé a potom položi se na loži zase. A my oděvše se pláštěm naším seděchme na loži a slyšechme debs chodícíeho, ale nemohli sme ižádného viděti. A tak patřiece s dřéveřečeným Buškem na řepice a sviece, uzřechom, nalit řepici cos vrže a metáše ji sem i tam, ale nevieme kto, až ji vrže přes lože Buškovo od jednoho kúta komory až na druhú stěnu. A obrazivši se o tu stěnu i pade prostřed komory. A my to vidúce, lekli sme se přieliš, a vždy slyšeli sme, ano cos chodí po komoře, avšak nižádného sme neviděli. A potom když ten debs přesta, my požehnavše se znamením svatého kříže, ve jmě pána Krista spali sme až do jitra, a ráno vstavše nalezechom čěši prostřed komory, jakož byla vržena. A ukázali sme to našim čeledinóm, kteřížto ráno k nám přišli běchu.

Toho času¹⁾ posla nás otec náš s drahným vojskem proti vévodě Slezenském[u] jménem Bolek, pánu minsterberském[u]; neb ten vévoda nebieše manem otce našeho ani královstvie Českého. Neb když otec náš bieše

¹⁾ V měsíci září r. 1335.

dosáhl města Vratislavského od pana Henricha sedmého vévody vratislavského, jenž dědicův nejmějieše, a ten vévoda přijal byl od otce našeho za dar zemici Kladskou¹⁾ do svého života, a raději dřeveřečené město přidal otcí našemu a koruně království Českého na věky, nežli by bratru svému Boleslavovi ostavil; neb běchu svoji nepřítelé. A když přijí otec náš vladařství města Vratislavského všickni vévody slezenští a opolští poddali sú se jemu na věky a koruně království Českého, aby hájení byli a obraňování od králův českých, kromě vévody Slezského, [pána] Svidnického, a Bolka, pána a vévody minsterberského, jehožto byli sme pohubili zemici, jakož svrchu v kronice jest psáno. Neb tak jest byla pohubena, že on byl připuzen smlouvami, aby byl man otce našeho a koruny České, jakož to i jiní vévody.

A to skonavše, jeli sme do Uher k otcí našemu, jehož nalezechom na Vyšehradě nad Dunajem u krále Karla prvního, kterýžto před tím měl sestru otce našeho a po smrti jejie byl pojal sestru krále Krakovského řečeného Kazimír, s nížto měl tři syny, prvorozeného Ludvíka, druhého Ondřeje a třetího Štěpána. A tu král učinil pokoj mezi otcem naším a Krakovským králem, tak aby otec náš vzdal právo své, jenž mějieše v dolejšíem Polště, totiž v Gneznenském a Kalištském, a v jiných dolejších krajinách Polských, a král polský aby vzdal všecko právo, kteréž měl k vyšiemu Polsku, i všecku při, totiž o Slezskou zemi a Opolské vévodství a o městu Vratislavském, otcí mému a náměstkóm jeho králóm českým budúcím na věky. Neb o to byla różnice mezi námi. Neb děd náš, Václav druhý král český, držal

¹⁾ Olešenskú má ruk.

jest Polsko dolejšie dřéveřečené s vévodstvím Krakovským a Sandomířským po své ženě, jenž byla jest dcí jediná Přemysla krále a vévody dolejšieho Polska i Krakovského i Sandomířského, kterýžto Přemysl po smrti své dal bieše dědu našemu a koruně České tak království jako ta vévodství k věčnému jmění a držení. Ale Kazomír byl jest strýc té ženy děda našeho Václava dřéveřečeného, a pravieše, že má právo ku Polsku dolejšiemu, líče, že žena nemóž děditi v království. A proto trvala válka mezi králi českými a Kazomířem a otcem jeho někdy Vladislavem, králi polskými. A tak ta válka by upokojena skrze dřéveřečeného krále uherského, kterýžto pro tu věc zavázal se a slíbil býti na pomoc otcí našemu proti vévodě Rakúskému, jenž byl odjal bratru našemu vévodství Korutanské, a proti Ludvíkovi dřéveřečeném[u].¹⁾ A tito byli sú v tom svazku: totiž otec náš, král Uherský, vévoda bavorský Henrich, kterýžto mějieše sestru naši za ženu.

Toho času posla nás otec náš do hrabství Tyrolského,²⁾ abychom je zpravovali i bratra našeho s jeho ženú, neb běchu v dětinském věku. A my jevše, uvázali sme se v ně i v tu zemi, jakož nám byl otec náš poručil, a byli sme ihned dopuštěni k vládání od zemanův toho hrabství.

Kapitola IX.

A po některém času v pondělí po velikonoci sebrali sme vojsko z hrabství Tyrolského³⁾ a vtrhli sme do údolě

¹⁾ Smlouva ta stala se dne 26 list. 1335. Že se ty věci docela tak neměly, není potřebí šíře vykládati. — ²⁾ Na počátku r. 1336. — ³⁾ 1 dubna 1336.

Phuzarie, ¹⁾ Prixienského kraje, proti hrabí Gorickému, i dobyli sme hradu Hory svatého Lamberta a táhli sme ďalej na toho hrabí, i pohubili sme země jeho až do klauzy, totiž zátvory, ježto slove Linic. ²⁾ A byli sme na poli s tím vojskem tři neděle, hubiec jeho; neb jest byl spomocník vévod Rakúských našich nepřátel. A na zajtřie svatého Jiříe mučedlníka božieho honil otec náš vévodu Rakúského přes Dunaj a dobyl mnoho hradův v Rakúsiech. Ale Ludvík, jenž se držíe za císaře, spomaháše vévodám Rakúským, a též všecky [země] německé i zprávců Lampartští, a zvláště Masscin ³⁾ z Lasskola, vladař berúnský, vincinský, padevský, terviský, brixienký, parmenský, lukánský. Ti všickni na nás oddali se vší mocí, tak že město Tridentina a všecko údolí Archisii bylo u velikém nebezpečení od Lampartův, Švábův i Bavorských, tak že hrabství Tyrolské biele se všech stran u velikém nebezpečení. Toho času učinili sme Mikuláše biskupem tridentinským, našeho kancléře, a Matúše, kaplana bratra našeho, biskupem brixinenským; neb oboje biskupství v ta doby prázdno bylo.

A toho léta Ludvík, jenž se činíeše císařem, sebral veliké vojsko se všemi knížaty německými proti Henrichovi, vévodě bavorskému[u], svaku našemu, kterýžto tehdy s námi držíe. A vévoda Rakúský přitřhl jemu na pomoc skrze Pasov; ale otec náš příjev dřeveřečenému Henrichovi na pomoc, rozbil stany podle potoka [jednoho blíže města] ⁴⁾ Landov řečeného. Tehdy přitřhl řečený Ludvík s vévodou Rakúským a s jinými knížaty s velikým vojskem, a že pro ten potok nemohli se sníti. Pro-

¹⁾ Pusterthal. — ²⁾ Lunz. — ³⁾ Mastino della Scala. —

⁴⁾ rozbil stany podle potoka Landov řečeného v ruk.

tož pohubivše Bavory mēsiec celý, kakžkoli vojsko Henrichovo menšie bylo; však řečený Ludvík s vévodú rakúským své vôle nedokonavše, do svých krajův navrátili sú se. A toho času chtiec přijeti na pomoc otcí našemu a dřéveřečenému svaku našemu z hrabstvie Tyrolského s velikým lidem jiezdných i pěších, nemohli sme projeti skrze Aufštein,¹⁾ kdežto bieše syn Ludvíkóv, jehož sme s lidem tiem oblehli tak dlúho, doňadž jsú dřéveřečená kniežata proti sobě ležala polem. A když se rozjedechu, my se do Tyrolu vrátichom. Potom o svatém Michale zjednána jest smlúva mezi otcem naším a vévodú Rakúským. Tak vévoda Rakúský vrátil město Znojmo, kteréž byl otec náš dal jemu u věno po dceři své, a mnoho peněz dal jest otcí našemu, i hradův několiko postúpil jemu podle řeky Draue řečené k hrabství Tyrolskému bratru našemu, ale vévodstvie Korutanské sobě měl zachovati.

Potom té zimy jeli sme s otcem naším do Prus proti Litvanóm,²⁾ a byli sú tu s námi hrabě Vilém mladý z Holandrie,³⁾ z Hor,⁴⁾ mladý z Lo⁵⁾ a mnozí jiní hrabie i páni. Ale zima tak měká byla, že ledu nebylo, a protož nemohli sme táhnúti proti Litvanóm, ale vrátichom se zase každý do svých bydel.

A když bieše vznikla válka veliká mezi Lampartskými, jižto sme zjednali byli dřéve, nežli sme byli vytrhli z hrabstvie Tyrolského; ale pro svazek, kterýž byli učinili mezi sebú Benátští, Florentští, Mediolánští, Farařští, Mantovští, Bononští a jiní mnozí proti Mass-

¹⁾ Kufstein. — ²⁾ V led. r. 1337. — ³⁾ z Holandska. — ⁴⁾ Berg při Rýnu. — ⁵⁾ Lô ve Francii.

cinovi z Lasskaly, zprávcí berúnskému, padevskému, ježto biele nepriatel náš, jakož svrchu známo jest: toho času měsiece dubna jeli sme skrze Moravu do Rakús, chtiec vjeti do Lampart. Ale vévoda Rakúský nechtěl nám dáti projeti. A my vsedše na lodi, pluli sme k Uherskému králi, kterýžto z města Budína dal nám průvod skrze Uhry, Dalmacii, Kroacii až do města Senii, jenž leží na březě mořském, kdežto vstúpili sme na moře. A to zděvše vladaři Benátští, kakžkoli byli sme jich přitelé, však nás chtěli jieti. Protož naši gallí oblehli sú svými gallími, tak že naše nikoli nemohla ujíti. A když den devátý připluchme před město jich Gradenské¹⁾ uposluchavše rady Bartoloměje hrabí z Vegle a Senii, jenž s námi biele v gallí, kázali sme, aby jim skrze naše bylo povědieno: Aj páni! viemeť, žeť rukú vašich nemůžeme ujíti; račte předeslati do města [a ²⁾ rozmluviti, kterak chcete nás přijieti do města]. A když s nimi pěknými slovy mluvichme, skrze diery gallie padli sme do malé barky rybářské s řečeným Bartolomějem a s Janem z Lipé. A tak přikryvše se pytly a sieťmi, pluli sme skrze gallie jich a připluli sme k břehu mezi třtie; a tak rukú jich ujidechom a přijidechom pěškami do Aquilegie. A pak ti Benátští stavichu gallí naši se vši čeledí naší, a drževše je několik dní u vazbě, potom je propustiechu. A když běchom v Aquilegii, oznámichom se hospodáři našemu, a on dále radě městské to povědě. A pak měšténé vynesechu to na patriarchu, a patriarcha ihned vše do města, s velikú počtú žakovstva i lidu a zvoniec ve zvony přijali sú nás, a uvede nás na dóm svůj. A když k nám čeleď naše přijede z vězenie, osta-

¹⁾ Grado. — ²⁾ Doplněno z ostatních rukopisů.

chom v jeho zemi čtyři neděle; a učini smlúvu s námi i provodi nás skrze údolé Gad řečené až do hrabstvie Tyrolského.

Kapitola X.

Tak měsiece Července¹⁾ když obležechu Benátští, Florentští, Mediolánští, Mantovští, Ferařští a jiní jich rotníci a tovařišie město Padevské s prevelikým lidem, to téměř s deseti tisíci lidu jézdného a oděného, a bez čísla lidu pěšého, a diel jich lidu oblehl bieše město Feltrenské [s biskupem Feltrenským, Sicconem z Kaldinače, hrabiemi Senenskými a pány z Kamina].²⁾ A když dlúho ležechu s pěti sty helmy a se mnoho lidu pěšieho, neb město Padevské s Feltrenskými bieše z panstvie Mascina z Laskala, pána berúnského, a jiných měst, kteréžto dřéve jmenována sú, a již dřéveřečení Benátští běchu dobyli měst těchto Tugulan, Saraballum a Bassamum,³⁾ jenž slušiechu ku panství řečeného Mascina; neb hrabie z Kolaltu, vladař tervizský, a mnozí jiní běchu zprotivili se řečenému Mascinovi: tehdy jeden měšténín města Bellunium řečeného jménem Sudarcus chtě, aby tak nebylo ztraceno město Feltrenské a potom i Bellunium přišlo by v ruce Benátským, jichžto zvláště nenávidieše, a vida se obleženého se všech stran, mysléše o Jakubovi Anoschanském, kterýžto s hrady . . . a Hutenstein a s některými horníky⁴⁾ slušejícími ku panství Bellunskému nám se běchu poručili a poddali i hrabství

¹⁾ t. j. nynějšího června. — ²⁾ Co do závorek položeno, vzato z druhého oddělení rukopisů; v rukopisu našem stojí: město Feltrenské Sikonovi a Caldinaciovu hrabiem z Seniis a pánóm z Kamino. — ³⁾ Serravalle Bassano. — ⁴⁾ V lat. textu montanis, t. j. horaly.

Tyrolskému. Neb ¹⁾ biechom v Parmě, i přijede k nám tajně, aby nezvěděli Benátští ani Berúnští, jenž proti nim běchu, i vece k nám: Pane, byste mohli otehnati nepřátely od města Feltrenského a přemoci je, chtěl bych vám jednu bránu otevřieti; neb vám bych raději přál města nežli jinému. A já uposlúchav jeho slov, uložil sem jemu určený den, který bych měl přijeti. A že musil sem mûdře lid sbierati, zamyslich, že dva urozená máta sedati, jakožto i bylo v kraji Noviforenském, a že boje se, aby jich přietelé vstrku neučinili, svolal sem urozené lidi, a tak umieniv tajně přitrhnúti k městu Feltrenskému. A když sta se sedánie na Athe-sim, toho jenž druhého usédal a zabil, učinichom rytieřem. A pak prosichom pánov, rytieřov a panoší, jenž se tu běchu sjeli, aby s námi jeli do krajin, ale ižádnému nepověděli sme, kam chceme jeti. A oni běchu k tomu hotovi. A ihned jedechom spolu skrze ves ²⁾ Flearum, a tu noc celú jedechom, a nazajtrie jedechom po pustých horách, jenž sáhají přes Castruginium, ³⁾ kdežto nenavykli lidé bývati. ⁴⁾ A když přijedechom do lesa, jenž jest mezi Castruginium a Permeium, ⁵⁾ nemohli sme mieti cesty pro stromy vyvrácené; a tak zúfáv[á]še vojsko naše. Tehdy my pěškami s některými pěšími přes příkré hory a cesty dávno zkažené hledali sme cesty, i našli, a tak že přejedechom přes les, neb běchu

¹⁾ Ruk. má: Neb b. v Par. obú stranú, tak Berúnských jakožto Benátských nepřietelé, i přijede . . . — ²⁾ I některé rukopisy latinské mají villam; ale má býti vallem; proto také v druhém oddělení českých rukopisů má toto místo znění: skrze jeden údol, jménem Flemařský. Jest to údolí Fleims (Val di Fiemme). — ³⁾ Castrozza. — ⁴⁾ Druhé oddělení rukopisů má znění: tady ježto lidé neobykli jezdit. — ⁵⁾ Primiero.

hajní dávno odešli, protože již bylo slunce zašlo a nenadáli se odtud ižádného nebezpečenstvie. A tak sobě cestu učinichom na horách. A oni, jenž s námi běchu, jedechu po nás, i přijedechom k hradu Parmenskému, jenž bieše také [obležen] od Benátských, a odehnávše nepřátely, obdrželi sme jej. A ti odehnaní přijevše k svému tovariství, jenž bieše před městem Feltrenským,¹⁾ pověděli sú, že lid veliký, jehož nevědie, či jest, jede na ně. A oni to slyšiece, odtrhli sú od města v noci. A na zajtřie jedúce z Pirmejho ku Agordu a od Agorda jeli sme kvapně k městu Bellunienskému a předsłali sme posla k Andigetovi,²⁾ s nímžto měli sme smlúvu, zvěstujícíe jemu, že sme blíž od města s lidem. A on ihned přistúpiv k kapitanovi, totiž k vládáři města a zprávcíem, pověděl jim, že přišli jemu poslové řkúce, že hrabie Claromontští Mascinovi z Lasskala přijeli sú s velikým vojskem jim na pomoc, zahnávše jich nepřátely. A oni radostně otevřechu brány městské den svatého Prokopa, čtvrtý den měsiece Června.³⁾ A když všickni vjedechom do města, rozvinuchme korúhve Českého královstvie a hrabstvie Tyrolského. A oni uzřevše nepřátely, užasechu se a nevěděchu, co by měli činiti, aniž sú mohli opřieti se moci naší. A tak skrze milost boží obdržechom město; ale hrad držechu několiko dní proti nám, a když jim přihrozichom, ježto běchu na hradě, postúpiechu nám hradu.

¹⁾ Feltrenském ruk. — ²⁾ Výše jej jmenoval Sudarcus. —

³⁾ Až do XV věku jmenován nynější měsíc červen červencem a nynější červenec červenem. Tu tedy máme datum dle nynějšího počtu 4 července, což se i se svátkem sv. Prokopa srovnává.

Potom položichom vojsko před městem Feltrenským¹⁾ a že Berúnští s Benátskými se obierachu, válejíce spolu, protož nám a vojsku našemu nemohli sú uškoditi, ale obojí z nich s námi rokovachu, každá strana chtiec nás k sobě na pomoc přitáhnúti. A když běchom v obležení města Feltrenského, sjednali sme s Benátskými, i zavázali sú se nám tak, že stáchu podle nás se vší mocí svú v té válce proti Mascinovi z Lasskala a poslachu nám na svůj náklad sedm set helmóv a mnoho přesích.²⁾ A my nechavše bratra svého s vojskem, jedechom do Benátek. A tu sme s velikú poctú přijeti a ctěni velmi; a tu sme utvrdili smlúvu mezi sebú. A odtud vrátivše se, města Feltrenského hladem sme dobyli. A ti z Carrarie³⁾ Padevští smluvili sú se s námi, a dobyli sú města Padevského, a jali sú Alberta, staršieho bratra Mascinova, jehožto dali sú u vazbu Benátským, a ostavše služebníci naši, naším kázáním drželi sú město v své moci. A my ostavivše vladaře v městech totiž Valnara z Bruchstata,⁴⁾ pána z hrabstvie Tyrolského, v městě Feltrenském a Andigeta z Bongagie v městě Bellunu⁵⁾ a kapitána nebo vladaře války proti Berúnskému Jana z Lipé, jenž potom den sedmý umřel, miesto něhož ustavili sme pana Zajiece.⁶⁾ A tak vrátichom se do hrabstvie Tyrolského i jedechom do údolė [jménem Enii],⁷⁾ a odtad do královstvie Českého jedúce, stavichom se v Moravě a sjednali sme se s vévodami Rakúskými; neb před tiem

¹⁾ Florentským má ruk. — ²⁾ Smlouva ta učiněna dne 28 července r. 1337. Srovnej Palackého Dějiny II, 2 str. 34 a jeho Italien. Reise str. 76. — ³⁾ Cotrarie ruk. — ⁴⁾ Volkmar z Burgstallu. — ⁵⁾ Belluim ruk. — ⁶⁾ Nejspíše Zbyněk Zajíc z Hasenburka, syn někdy Viléma Zajíce z Valdeka. — ⁷⁾ Doplněno z rukopisů oddělení druhého.

nebyli sme svoji priatelé. A té zimy o masopustě vydali sme dceru naši prvorozenú jménem Margaretu Ludvíkovi, prvorozenému synu Karla, krále uherského, a zavázali sme se sobě proti každému člověku.¹⁾ A potom když [na zajitřie] náš svak²⁾ bieše pozval nás ku obědu, a když toho dne slunce vycháziese z hory, jeden rytieř náš zbudi nás ze spanie řka: pane vstaňte, neb jest súdný den; neb vešken svět pln jest kobylek. Tehdy vstavše vsēdechom na kón rychle, a bězechom, chtiece viděti konec jich; až do Pukavy jedechom, kdežto jim konec bieše, přes sedm mil na dél, ale širokosti jich nemohli sme znamenati. Jichžto zvuk bieše podoben hlasu³⁾ hluku lidu oděného; jich křídle běchu psané jako černými slovy, a běchu husté jako snieh zahuštěné, že když letiechu, že slunce skrze ně nelze bylo viděti. A smrad od nich veliký pocháziese. A rozdělích se, ony [letěchu] k Bavoróm, jiné do Frankonie, jiné do Lampart a jiné i sem i tam; a běchu tak plodné, že dvě přes noc urodily sú dvadceť mladých a malých; a ty velmi brzo vzrostly sú. A byly některé živý do třetieho léta. Toho

¹⁾ 1 března r. 1338. — ²⁾ Karlův svak byl Otto vévoda rakouský. Co se tuto vypravuje, stalo se v měsíci červenci r. 1338, kteréhožto času kobylky Rakousy pohubily. Pukava jest Pulkava (Pulkau) v Dolejších Rakousích, kde dne 28 čce. r. 1338 znojemským od markraběte Karla dána byla listina (Cod. dipl. Mor. VII, 151.). O kobylkách, tenkrát se objevivších, vypravuje se v letopise Světelském: Eodem anno tempore messis de partibus marinis venerunt locusta cum tanta multitudine et tot turmis et ita spisse volabant, quod etiam terre obumbrabant et splendor solis non poterat eas penetrare; que omnes segetes tritici, siliginis, avene et omnia prata depaste sunt et maximum terre dampnum intulerunt. (Pertz Mor. Sv. IX, 683). — ³⁾ lat. sono tumultuanti.

času ve dvú měsieci umře naše sestra¹⁾ a svak náš vévoda rakúský, jichžto od času sdávání nikdy sme spolu nemohli vídati.

Kapitola XI.

Když přijedechom do Čech, uda se nám jeti z Bole-slavě do Túšena, a tu nocovachme. A když poče sen nás trápití, připade na nás silné myšlenie o onom čtenie: Podobno jest královstvie nebeské pokladu skrytém[u] v zemi. Kteréžto čtenie čteno bývá den svaté Lidmily na mši. A tak počev mysliti, počech ve snách výklad jeho sbierati, a procítiv, zachoval sem úmysl prvé strany a výklad toho čtenie; a tak s boží spomáhající milostí dokonal sem, jenž se takto počíná: Podobno jest nebeské královstvie oc.

Bratřie najmilejší! výmluvy svatých čtení nižádný nemuož dokonale vyložiti; neb rozum její také jest hlubokosti, že ižádný nemóž jeho vysosti plně dosieci ani svatých čtení smysla dostatně vypraviti, o němž svatý Pavel v epištole k Římanóm die: O vysosti bohatstvie múdrosti a uměnie božieho, kterak neosáhli sú súdové jeho a nestíhlé cesty jeho; nebo kto jest poznal smysl páně aneb kto rádce jeho byl? Však jakož mi dáno s hóry od božské milosti, od něhožto všecko dání nejlepší a každý dar dokonalý s hóry sstupuje, jakož píše svatý Jakub v kanonice své: k rozomnosti tohoto svatého čtení vám žádám něco popsati, jakož žádám, abyšte [to] bratrsky přijali a čistého srdce pochopností rozuměli. Slyšala jest zajisté láska vaše, že svatý Matúš v přítomném

¹⁾ Anna, sestra Karlova, zemřela 3 září 1338, její maužel Otto 16 nebo 17 února 1339.

čtení nebeské království přirovnává ku pokladu skrytému v poli; skrze kterýžto poklad ne nevlastně duch svatý znamená se, jehožto nalézá člověk skrze lásku Jezu Kristovu, kterýžto slíbil [svým věrným] v jiném čtení svatého Jana a říká: Poprosím otce a jiného utěšitele dá vám, aby ostal s vámi na věky, ducha pravdy. Skrze pole anebo zemi, v němžto ten poklad bývá nalezen, znamenat se srdce člověče, kdežto seje člověk dobré i zlé činy, kteřížto přinášejí člověku naposledy plod, jakož tu sál jest, jakožto zjevně oznamuje svatý Matúš říká: A což padlo jest v dobrou zemi, tiť sú, ježto v srdci dobrém a dokonalém slyšiece slovo božie zachovají a přinášejí plod v trpělivosti. Ale poklad ten jistě skryt jest od hříšných anebo před hříšnými jakožto před nehodnými, kteřížto nechtie mieti poznání pravdy ani činiti pokání, a tak ztracují oči milosti, že toho pokladu nalezuťti nemohú. O nichžto die prorok: Oči mají a nebudú viděti. Ale člověk právě skrušený nalézá ten poklad skrze milost Jezu Kristovu, jakož svrchu řečeno jest. Neb podle slova Davidova: srdcem skrušeným a upokořeným, bože, nevzhrdáš, ale svú přehojnú milostí je těší a jemu spomáhá, jakož čte se v žalmě: Kochaj se v hospodinu, a dáť tobě prosbu srdce tvého. A ten poklad když člověk skrušený nalezne, skryje jej v svém srdci, bdě a boje se a ostřeňaje ho, aby diabel, protivník náš, kterýžto, jakož die svatý Petr, obcházie, hledaje, koho by sežral, aby ten poklad vzchopil z srdce jeho. Jakož o tom muož býti rozuměno, což čte se ve čtení svatého Matúše: Neviz levice tvá, což činí pravice tvá. Ale slušie znamenati, že pro radost toho pokladu jde, jenž znamená kvapenie k dobrému; neb k dobrým činóm kvapiti máme. Protož ve čtení svatého Matúše die: Vyn-

děte brzo na návyštie cest a kteréžkoli naleznete, povolajte na svatbu. Pak die dále v tom podobenství, že ten člověk nalez poklad, odšel i prodal všecko, což měl, totiž hříechy své, odřeciv se zlých činův. A k tomu přistupá ono slovo, ježto píše svatý Lukáš o svatém Matúšovi, že opustiv všecko, následoval pána Krista, a ono slovo našeho spasitele: leč kto vzdá vše, což má, nemóž býti mým učedníkem. Kteréžto vzdanie i prodavanie má se dieti na tržišti; ale ne na každém, než jedno na tržišti svědomie skrze plnú zповeď a pravé skrúšenie a před knězem k tomu usazeným ¹⁾ podle naučenie pána Krista, jenž die: Beřte se a okažte se kněžím. A k tomu pobiezie nás svatý Jakub a řka: Zpoviedajte se jeden druhému [z] hříechův vašich. Za kteréžto zajisté zlé činy, když je tak prodá a je vzdá, má dobré skutky vzieti za ně. A drženie pole toho totiž srdce, jenž má držeti v lásce a milosti a v něm dřéveřečený poklad schovati, kterýžto poklad, ač setrvá až do skonanie, na věky bude držeti a jmieti podle řečenie našeho spasitele ve čtení svatého Matúše: Pokladujte vám poklady v nebi, kdežto ani mol ani rez slepce; jehož nám dopomoz pán Kristus na věky bůh požehnaný. Amen.

Kapitola XII.

Výklad ciesaře římského a českého krále Karla na čtenie svatého Matúše.

Podobnoť jest královstvie nebeské člověku těžieři hledajícímu dobrých perel; a nalez jednu dobrou perlu, odšel jest a prodal všecko, což měl, i koupil ji. Vedle

¹⁾ usazeném má ruk.

toho podobenstvie slušie znamenati najprvé, že perla jest kámen přečistý jasné barvy a bez poškrvny; a protož duchovním rozumem má znamenati v podobenství zákon boží, v němžto mnoho čistých a nepoškrvněných skutkův jest zavřieno. Ale tento člověk těžař, o němž tuto evangelista praví, znamená vlastně každého v tomto světě putujícíeho, kterýžto rozličnými pracemi a mnohými biedami ustavně trápen bývá jakožto těžieř, jenž ustavně pracuje v svém těžení, jakož psáno jest v knihách svatého Joba: Nikdy v jednom stavu neostává; neb každý člověk má, hledaje choditi a chodě hledati, zákonu božieho, jenž jest perla předrahá a nepoškrvněná, o níž die prorok v žalmě: Zákon páně nepoškrvněný obracuje duše. A v jiném žalmě praví: Blahoslavení nepoškrvnění na cestě, kteřížto chodie v zákoně božiem. Kteréžto, ktož tak chodie, hledá, zajisté nalezne, jakož die svatý Lukáš ve čtení: Hledajte a naleznete. A když člověk zákon boží nalezne, v němž, jakož svrchu řečeno jest, mnoho dobrých, čistých, ctných a nepoškrvněných skutkův jest, móż jej dobře drahé perle přirovnati. A dobře jest nazvána drahá, neb nenie nic dražšího ani větčieho v tomto světě, nežli podle zákona a přikázanie jeho živu býti. A to nám přikazuje bůh ve čtení svatého Jana a řka: Milujete-li mě, přikázanie má zachovajte. Neb skrze zachovanie božieho přikázanie člověk slúží bohu, a tak následovně bude s ním kralovati. A tak muož býti rozuměno slovo svatého Augustina: Bohu slúžiti jest kralovati. Protož Kristus řekl ve čtení svatého Jana: Chci, otče, aby kdež sem, i můj slúha byl. A o spravedlných die ve čtení svatého Matúše: Stkvieti se budú jako slunce v království otce svého. Ale že dále [praví] v tom podobenství, že ten člověk odšel

a prodal všechno, což měl, a koupil tu perlu, znamená život tento mijící, v němžto nyníme těžíme a jsme, v němžto zajisté člověk den ode dne jde a odchází od života a k smrti se přibližuje ústavně více a více. Protož v tom životu všechno, což má, dlužen jest prodati, totiž hříechy, vše[c]ky zemské žádosti, se sám skrze skrovnost a jiné dobré činy skrocuje a vzdaluje od zlého. A za to má koupiti zákon boží, jehožto bude-li dobře ostřehati, na této cestě putuje, zajisté blahoslavený bude. Neb jakož psáno jest v žalmě: Blahoslaveni nepoškvrnění na cestě, kteřížto chodí v zákoně božiem. A tak jsa oblahoslaveným, čistým a nepoškvrněným, do vrat vejde království nebeského, do těch zajisté vrat, jenž jsou jedna z drahých perel, kterážto mocí té perly, totiž zákona, božieho ihned bude otevřena. A tehdy uzříť moc té perly, jenž jest jedna z bran svatého města Jeruzalema; kdyžto skrze ni vende do města svatého, o němžto a jeho branách svatý Jan v knihách zjevení praví: Dvanácte bran města, dvanácte perel jest po každé, a každá brána byla z jedné perly.

Kapitola XIII.

Výklad téhož císaře na jiné čtenie svatého Matúše.

Podobno jest království nebeské nevodu puštěnému do moře a ze všeho rodu rybíeho shromažďujícímu. Skrze nevod muožeme rozuměti slovo božie, jenž jest posláno skrze apoštoly do moře tohoto světa, když jim přikázáno jest ve čtení svatého Marka: Jděte po všem světě a kažte čtenie všemu¹⁾ světu. A že bylo jest

¹⁾ swemu ruk.

skrže ně posláno na tento svět, protož znamenitě jim řečeno jest: Jděte po všem světě. Kterýžto svět tuto skrže moře jest znamenán a dosti vlastně. Neb jakožto moře nikdy neodpočine, ale vždy se hýbe hnutím plutíe a odplutíe a plovúcé na něm svými vodami a vlnami i sem i tam pudí a zamucuje, též svět tento bezčíslným hnutím bývá hýbán a sobě tapajícé svým lákáním vždy hotovým trápí a zamucuje. Kterýmžto nebezpečenstvím jsa obstúpen prorok zvolal jest k hospodinu a řka: Spasena mě učin bože, neb sú vešly vody až do duše mé. A opět: nepohrzuj mne bůře¹⁾ vody, totiž zlá příhoda tohoto světa. Neb bezpochybně skrže bůři zlé pótky a skrže vodu nebo moře svět chtěl tuto prorok znamenati; ale skrže ryby v tomto miestě znamenají se lidé. Protož die pán Kristus ve čtení svatého Matúše: Podte po mně, učiním vás rybáře lidí. A ve čtení svatého Lukáše řekl spasitel svatému Petru: Neroď báti se; neb z toho budeš lidi lapaje. A protož tuto ve čtení die: a ze všeho národu rybieho, totiž lidského, shromáždějíciemu. Neb všecky lidi kteréhožkoli rodu, stavu, založení, zlé i dobré, tento nevod, totiž slovo božie, shromáždjuje a polapuje. Neb netoliko k židóm ale ke všem národóm lidským posláno jest, jakož čte se v knihách skutkov apoštolských: A jestiž posláno po apoštolech, o nichžto v žalmě die prorok: Po vší zemi vyšel zvuk jich a po krajinách okrslku zemského slova jich; a také skrže ducha svatého posláno jest, jakož die mudrec: Duch hospodinóv naplnil okršlek zemský. Jestíť také posláno skrže spasitele našeho, kterýžto ta spasitedlná slova osobně a spasitedlně kázal jest; a protož die ve

¹⁾ Ruk. má bože.

čtení svatého Jana: Bych byl k nim nepřišel a jim byl nemluvil, hříechu by neměli; ale již nemají výmluvy z hříechu svého. Ale to slovo má býti naplněno. A protož v tomto čtení die dále: kterýžto kdyžto naplněn by. A budeť ten nevod anebo slovo naplněno, kdyžto všechny věci, jenž sú skrze to slovo ústy božími anebo svatých jeho zvěstovány, vše věci a skutečně budú naplněny. Neb on řekl jest ve čtení svatého Matúše, že jedno I ani vršek nezahyne z zákona, až se všechno naplní: Neb nebe i země minú, ale máš slova neminú. A když ten nevod anebo slovo božie bude naplněno, tehdy bude také naplněn počet svatých pro slovo božie umrtvených. Protož v knihách zjevení svatého Jana viděl v podobenství a řekl: Viděl sem pod oltářem božím duše zabitých pro slovo božie, kteréž mějiechu a volachu hlasem velikým: dokud' pane svatý a pravý nemstíš krve naše na těch, ježto bydlé na zemi. A dána jest každému sukně biela a řečeno jest jim, aby odpočinuli čas ještě malý, až naplněn bude počet bratří vašich, kteřížto mají zbiti býti.

A po tom naplnění nastane den súdný a poslední, jakožto okazuje evangelista¹⁾ v slově svrchu psaném, když die: Tak bude na skonání světa. Neb na tom súdu bude vytažen ten nevod naplněný. Protož die vytáhše; neb tíž vytáhnú, kteříž sú vpustili, totiž apoštolé; neb nevod, totiž slovo božie, jenž sú v nás sáli i s polem i s toho semena plodem vytáhnú. A vytáhnúť plný nevod dobrých i zlých, totiž těch, v nichžto slovo božie plod přineslo zlý nebo dobrý, jakož se čte v epištole svatého Pavla: Kteréž kto seje, ty i žieti bude. A v žalmě die prorok:

¹⁾ euvaig. ruk.

Kteríž sejí v slzách, v radosti budú žieti. A poněvadž oni sú v nás sáli, oniž nás žieti budú a nás vytáhnú; a vytáhnúť nás čtyřmi povrazy, jenž lpie přitom nevodu ku podobenství tohoto nevodu tělesného, jenž má čtyři povrazy, jimiž bývá vytažen z moře. Neb nevoda sú čtyrie povrazové, dva nad vodú roztiežená a dva u vodě plavajícé. A ta dva svrchnie sjednávata se se dvěma dolejšíma, tak že povraz na pravici dolejší sjednává se s tiem, ježto jest na pravici svrchnější, a provaz na levici dolejší sjednává se s povrazem na levici svrchnějším. A téžť jest v tomto nevodu duchovním, v němž čtyrie povrazové duchovní, jimžto vytažen bývá; dva svrchnie jsta od boha, totiž milost a síla, a dva dole plavajície, jenž jsta od nás anebo s naše strany, totiž láska a nenávist. Prvniemu povrazu svrchniemu, totiž milosti božie, podoben jest dolejší, první totiž lásky; a těma dvěma tažení bývají dobří. O tom die spasitel: Nemóž izádný ke mně přijíti, leč otec můj přitrhne ho, totiž skrze milost svú. A protož die ve čtení svatého Jana: Ktož mě miluje, i otec můj bude ho milovati. A k němu přijdeme, totiž súce tažení skrze milost a lásku, a bydlenie u něho učiníme. A o tú dvú povrazú móž býti rozuměno, což die prorok v žalmě: Povrazové padli sú mi v přejasných.

Pak svrchniemu druhému povrazu, totiž síle, podoben jest druhý dolejší, totiž nenávist. A těma dvěma povrazoma bývají tažení zlí všickni; neb každý, ježto zlé činí, nenávidí světla, jakož die spasitel ve čtení svatého Jana: A k těm potřeba jest síly božie více nežli ku prvým, neb první dobrovolně přijdú k súdu, čekajíce a nadějíce se odplatě; ale druzí, totiž zlí, utiekati budú, bojiece se věčného utrpenie. A budú žádati,

aby se mohli skrýti v jeskyniach a v skalách a horách, a řkú horám: Padněte na ny a přikryjte ny od obličejie sedícíeho na stolicí. Neb přijde den veliký jich hněvu a kto bude moci státi? jakož se čte v knihách zjevení svatého Jana: Protož jelikožto k nim potřeba jest síly božie, aby přitaženi byli bezděky k súdu. O té síle muož býti rozuměno slovo apoštola svatého: Všickni vzchopeni budem vstřiec Kristovi v povětříe. A což die spasitel ve čtení svatého Jana: Když budu povýšen od země, všecko přitáhnú ke mně, totiž silú svú. O druhém čte se v knihách královských: Vztáhne na Jeruzalem povrazek samaršský a břiemě domu Achabova. A o obú muož býti rozuměno, což die prorok v žaltári: Povrazové hříšných obinuli sú se okolo mne. A tak všickni zlí i dobří budú vytaženi skrze apoštoly v tom nevodu. Neb, jakož die apoštol, všickni staneme před stolicí boží, abychom vzali, jakož sme v těle páchali.

A vytáhnúť nás na břeh, totiž před stolicí boží, jenž jest vlastně přirovnána k břehu. Neb jakož břeh jest cíl plovících, též ta súdná stolice božie jest cíl a konec všech v tomto světě tápajících. A když nás vytáhnú, tehdy sedú vedle břehu, totiž podle stolice božie, jakož die spasitel ve čtení svatého Matúše: Když sede syn člověčí na stolicí velebnosti své, sedete i vy na dvanácti stolicíech, súdiece dvanácte národów Israel-ských. A vyberú, totiž rozsuzujícíe, pánu našemu dobré v osudie svá, totiž připíší je k věčným stanóm svým pravým súdem, kdežto jest pokoj a věčné veselé, o nichžto die prorok: Jak milí stanové tvoji pane ctnosti. Ale zlé ven pošlí, totiž do zatracenie věčného, kdežto bude pláč a skřehot zubów. A to obé stane se v slově božiem, kdyžto die dobrým: Podťte požehnaní otce mého, při-

jměte království, jenž jest vám připraveno od ustavení světa. A zlým: Beřte se v oheň věčný, ježto připraven jest diablu a poslům jeho; jakož čte se to ve čtení svatého Matúše.

A když se súd skoná, ihned andělé jakožto slúhy a vypósobce těch odsudkův odlúčiece zlé z prostředka dobrých a pošlí je do pekla horúcieho, jakožto tuto die ve čtení: Neb andělé sú služebníci slova božieho. Jakož o nich die prorok: Slavte pánu všickni andělé jeho, mocné mocí činiece slovo jeho k slyšení hlasu řeči jeho; pochvalte pánu všecky mocnosti jeho, slúhy jeho, kteříž činíte vůli jeho.

Pak die dále: Urozuměli ste tomu všemu? Vecechu jemu: Také. Otazatedlná sú ta slova. Protož když propověděl spasitel svým učedlníkům dřéveřečené pověsti, tehdy otázal jich těmito slovy: Urozuměli ste tomu všemu? Ne by tázal jakožto pochybující, poněvadž všecky věci dokonale vie, nežli se stanú, ale aby tiem více rozumu jich pozdvihl ku poznání svých řečí. A to nám v osobě svatého Petra zřejmě jest okázáno ve čtení svatého Matúše, kdežto, když pán Kristus otázal svatého Petra a řka: Koho pravie lidé, by byl syn člověčí? odpověděl jest a řka: Ty jsi Kristus syn boha živého. A ihned Kristus řekl jemu: Tělo a krev nezjevila tobě, ale otec můj, jenž v nebesiech jest. Viz, kterak k otázení Kristově učedlníkův rozum byl pozdvižen, a protož tuto ihned odpověděli sú: Také pane. A protož hospodin spatřiv pozdvižení jich rozumu, a je snabdě horlivy ku přijetí slov svého naučení a je ještě přizvati a přivábiti dále žádaje, odplatu nebeskú jim slibuje a řka: Protož každý učitel učený v nebeském království podoben jest otci čelednímu, jenž vynášie z pokladu svého

nové i vetché. A dobře die : učitel učený. Kterýžto slovem zdravého učenie a příkladem dobrého života je učí; [neb kterýž jiné učí] dobře a nečiní, sloveť učitel ale ne učený, [jakož praví] ve čtení svatého Matúše : Na stolici Mojžiešově sedú učitelé a zákonníci; cožkoli praviti vám budú, učinite, ale podle skutków jich nerodte činiti. Viz, že tuto nazváni sú učitelé, ale ne učení. A protož ne učitel toliko, ale učitel učený podoben jest otci čeledniemu, kterýžto z poklada svého vynášie nové i vetché. Neb poklad jest zbožie poznenáhlu shromážděné. A jakožto hospodář v čas nuzný a potřebný druhdy pro zemskou slávu a potřebu vynášie z pokladu svého nové, totiž kteréž jest v novotě schoval, a vetché, totiž zachované, též učitel učený z pokladu svého, kterýžto ducha svatého nadšením v svém srdci zachoval, pro slávy dojitie v nebeské vlasti ku prospěchu a naučení jiných svým svatým kázáním vynášie učenie a tajnosti nového i vetchého zákona, když je spravedlivě vykládá. A praví ti učitelé nazváni sú učení; o nichžto čte se v knihách Daniele proroka: A kteříž učení budú, zastkvějí se jako hvězdy u věčné věčnosti.

Kapitola XIV.

A když nasta léto, zbořil sem hrad řečený Choceň a jiných mnoho hradův pána z Potenšteina; neb válech tehdy s ním.¹⁾ A potom smluveni sme. Toho [času] nalezeny sú hory stříbrné v Vřesníku. A toho léta chtě jeti k otci mému do Licemburka, jenž bieše po mě poslal, a pojem s sebou mnoho pánův českých, jedech až

¹⁾ V létě r. 1338.

do Frankfurta, a odtud vrátiv se do Prahy, ustanovil sem kanovníctva u Všech Svatých v kaple královské na hradě Pražském.

A odtud jedech k Uherskému králi, jenž bieše těžce nemocen. A dokudž biech v Uhřiech, přijel otec můj k Ludvíkovi, kterýžto mějieše se za ciesaře římského, aby s ním rokoval o smlouvě. A ten Ludvík bieše mi slíbil dřeve, aby nižádných rokův neměl s otcem mým beze mne o ižádné smlouvě, ale že chce s mú radú s mým otcem milostivě všecko zjednati. Avšak těch slibův i viery své zapomněv, lstivě zklamaje otce mého, připravil jeho k smlouvě, pravě, že jest dávno smluvil se se mnú; a tak učinil veliké nedoufanie mezi mnú a otcem mým. A tú smlúvú zpósobil, že otec můj přijal od něho léno jakožto od ciesaře, a smluvil se s ním v mnohých věcech po jeho vuoli. A toho by byl neučinil otec můj, by byl věděl, že sem se já s ním nesmluvil. A když já to zvěděch, kvapil sem k otcí svému do města řečeného Milterk ¹⁾ Mohutského biskupa, a tu pověděl sem jemu, že jest všecko křivé a lstivé, což jest ten Ludvík Bavor s ním smlúval. A tak to, což se dalo mezi nimi, ani sem chtěl upevniti, ani pečetmi potvrditi a k tomu přistúpiti, ani páni čeští. A což se tu stalo, měl sem za nedálé.

Odtud přijedech do Bozonie, ²⁾ jenž jest na mezech Uherských a Rakúských, a sjednal sem krále Uherského s vévodú Rakúským. Potom ³⁾ otec můj jede k Moravě,

¹⁾ Miltenberg, kam přišel markrabě Karel asi v polovici měsíce dubna. — ²⁾ Prešpurk. Tu byl markr. Karel asi v druhé polovici měsíce června. — ³⁾ To se stalo na počátku měsíce července r. 1339.

chtě pohubiti Mikuláše, vévodu opavského a ratiborského, jehož sem ledva smířil s otcem mým; avšak ten vévoda postúpil otcí mému hradův a mnoho peněz dal. Odtud trhl sem a oblehl sem hrad Potenštein, a kakžkoli bieše nedobytý, však sem ho dobyl v devieti nedělech a věži i se pánem podvrátil sem a obořil sem na zemi. Neb bieše povstal proti mně a králi Českému a mnoho lúpežův s něho se dalo. A tak zdi toho hradu obořil sem a s zemí srovnal. Potom jedech s otcem mým do Vratislavě, a biskup toho města bieše neposlušen otce našeho; pro něžto otec můj rozhněvav se, odjal jemu hrad Miletic ¹⁾ řečený, a on pro tu vinu klel otce mého; ale otec můj vyhna jeho i s kněží z města. A ta róznice trvala dobře dvě létě mezi otcem mým a kněží.

Odtud jede otec muoj do Budišina, potom do Frankrajcha na pomoc králi Franskému. Neb v ta doby počínáše se válka mezi králem Franským a Anglickem. A ostavi mě miesto sebe v království Českém. A já sem ustanovil miesto sebe pana Petra z Rozenberka, a jedech po otcí skrze Bavory, kdežto nalezech svaka mého, vévodu Bavorského, an umřel.²⁾ Kterýžto jediného syna s mú sestrú byl ostavil za dědice, jenž mějieše deset let, v jehožto poručenství i vévodství bieše se uvázal Ludvík, ježto se činieše ciesařem, pro smlúvu manželství, jižto byl učinil ten Ludvík s otcem toho mého sestřence. Neb bieše zahnal od něho dceru Rudolfovu,³⁾ vévody bavorského a hrabie palatinského, syna bratra svého, kterážto našemu sestřenci dřéveřečenému byla slíbena, a dal jemu dceru svú, kterážto ještě mluviti nemohla, a řka, že chce slíbiti za ni, doněvadž ona ne-

¹⁾ Milič. — ²⁾ dne 1. září 1339. — ³⁾ Rudolfovi ruk.

bude mluviti. A pak přepuštěním božím byla vždy němá. A odtud přes Bavorsy přijedech k otci mému do hrabství Lucenburského, a uprosiv se, jedech na pomoc králi Franskému, jemuž biele v ta doby oblehl král Anglický město řečené Ramiate ¹⁾ dříve nežli on lid svůj sebral. A odtud trhl jest k městečku Quintinovu, ²⁾ potom k městečku Rubemontis, ³⁾ a odtud blíž k městu Laudinenskému; ⁴⁾ potom vrátil se k hrabství Hannon-ském[u] a pak král Anglický postúpil s pole před králem Franským a král Franský čekal den nastrojiv vojsko, kakkoli král anglický mnoho kniežat v svém vojště měl totiž vévodu Brabanského, markrabí Juliatenského ⁵⁾ a z Hory, ⁶⁾ hrabí Flandrského a to z nižšie Almanie; pak z vyšie markrabí Míšenského, markrabí Bramburského syna Bavorského, a mnoho jiných s mocí Ludvíkovú, neb ten Ludvík byl učinil toho krále Anglického vikářem nebo podciesařím svého ciesařství po všie Germaní.

Toho času, když otec můj oko jedno ztrati a druhé poče jej boleti, jede tajně do Montpesolánu ⁷⁾ k lékařóm, zdali by mohl uléčen býti; avšak tu by oslepen. A já jeti chtiech na pomoc králi Hispanskému proti králi Gratskému Feragaciu, ⁸⁾ lid i přípravu mú poslal sem napřed na horu Albanskú; ⁹⁾ ale otec můj zadržě mě v Montepessoláně tajně, neda mi jeti dále.

¹⁾ Cambrai. — ²⁾ St. Quintin. — ³⁾ Rubementis ruk. Ribemont v Depart. Aisne. — ⁴⁾ Laon. — ⁵⁾ Ruk. Rul. — ⁶⁾ Berg. — ⁷⁾ Montpellier. — ⁸⁾ Ruk. má přes Agacium, což překlad dle některých rukopisů latinských, které mají: contra regem Granate Peragacium ac gentes... — ⁹⁾ Ruk. má Awansku, což vzniklo ze spojení lb v písmenu w. Montalban v Arragonii nebo Montauban ve Francii.

A když nemožieše uléčen býti otec můj, i jedech s ním do Aviona ku papeži Benediktovi dvanáctému,¹⁾ aby se s ním smluvil o peniez svatého Petra, kterýžto dávají v biskupství Vraslavském. Avšak sme o to ne-sjednali, ale ostalo tak bez sjednání. Ale potom zjednáno jest mezi kostelem Římským a biskupstvím Vratislavským. A tu jsúce v Aviní pravili sme tomu papeži vidění, kteréžto sme měli o Delfinovi, dokudž sme v Italii byli, o nížto svrchu psáno jest. Avšak toho času zdálo se, žeby bylo lépe mlčeti pro některé příčiny než otci mému pověděti.²⁾ A když tu běchom u papeže Petr, někdy opat fiskanský,³⁾ rodem z kraje Lionanického,⁴⁾ jenž potom byl biskupem altisiodorenským⁵⁾ a potom arcibiskupem Senonským,⁶⁾ potom přenesen na arcibiskupství Rothomagské,⁷⁾ a toho času bieše kardinálem nápisu svatých mučedníkův Nerei a Achillei, o němž dřéve změna stala se, jen[ž] byl dřéve z rady Filipa, krále franského, a před ním, slúže mši, den popelcový učinil byl krásné kázání, jakožto svrchu praveno jest. Ten mě přivinul do domu svého, jenž tehdy biech markrabí moravským, dokudž sem byl u papeže Benedikta, i vece mi jedny časy, jsa se muú v domě svém: Ty ještě budeš králem římským. Jemuž sem odpověděl: A ty budeš papežem. A to se obé stalo, jakož o tom dolejie bude psáno.

Potom s otcem mým vrátichom se do Francie, a od-tud posla mě otec můj k sestře mé ovdovilé po Henri-chovi, vévodě bavorském, jížto nátisky činieše Ludvík,

¹⁾ na počátku roku 1340. — ²⁾ Ruk. má tento slovosled: zdálo se otci mému, žeby — příčiny než pověsiti. — ³⁾ Ruk. má Sistanenský. — ⁴⁾ Limoges (Lemovicium). — ⁵⁾ Aurre. — ⁶⁾ Sens (Senones). — ⁷⁾ Rouen.

jenž se činieše ciesařem, abych jí dal radu i pomoc. A když přijedech k ní, nalezech já, ano již sjednána s ním. A odtud jedech skrze arcibiskupstvie Salcpurské přes hory, ježto slovú Aurertur.¹⁾ A když celý den jedech po údolí jménem Gerlos,²⁾ zpomenul sem o divu nebo vidění, kteréž mi se bylo viděti událo v noci na den vzetie matky božie na nebe v Tarentesu v kraji Parmenském. A od toho času uložil sem ustaviti, aby na každý dñ byly zpievány hodiny v kostele Pražském ve jmě a ke cti oslavené panny Marije matky božie, a o jejího života skutciech i o diviech aby na každý den nové čtenie bylo čteno. A to sem potom dokonal, jakož dolejie bude to psáno. A tu přijedech k bratru svému do podolě Suburcha³⁾ řečeného, kterýžto ostaviv biskupa Tridentinského⁴⁾ za vladaře v hrabství Tyrolském, jede se mnú do královstvie Českého, potom k králi Krakovskému, potom k Uherskému králi, s nímžto a synem jeho Ludvíkem, svakem mým, svázal se jest smlúvami a pevnými zápisy mým zjednáním.

A když on tu bieše, totiž bratr muoj, přijeli sú poslové, řkúce, že jeho žena s pány jeho hrabstvie proti němu spikli se, a protož musi skrze Bavory a Čechy rychle se vrátiti do hrabstvie Tyrolského. A já po malém času jedech po něm do toho hrabstvie, a v údolí zvěděl sem tajně, že jeden jménem Albrecht, syn⁵⁾ při-

¹⁾ Taury, přes něž ovšem Karel nejel, ale jež měl na své cestě před sebou. — ²⁾ Karel jel patrně Pinzgauem údolím Gerlosským a Zillským. — ³⁾ Lat. text má in vallem Insuburcham, t. j. údolí do Innsbruku. — ⁴⁾ Mikuláše. To vyjetí do Čech stalo se asi 20. dubna 1340. — ⁵⁾ Ne syn nýbrž bratr. V ruk. lat. stojí ovšem též filius; ale té doby nemohla Markéta tak starého syna ani míti. Také jest dokázáno, zvláště ze současných účtů, že Jindřich měl levobočka jménem Alberta.

rozený ženy bratra mého, a jeden pán a hofmistr ženy bratra mého smluvili sú s jejím povolením i jiných pánův té vlasti, aby zahнала bratra mého a pojala Ludvíka, syna Bavorského, jenž se činieše ciesařem, a že všickni páni chtějí veň slušeti jakožto v pána svého. A to chtějí jistě zvěděti, položich zálohy tomu Albrechtovi s mlazším Buškem z Vilhartic. I jal sem ho a vedech jej přes les až na hrad, ježto slove Sonpurg¹⁾ blíž od Inzpurka. A tu jsa mučen, vyzna všecko, že tak se mělo státi, jakož mi bylo praveno. Tehdy pilen biech chytiti hofmistra dřeveřečeného, jenž tehdy ujíde rukú mů, ale zbořich jeho hrad i s zemí srovnach. A on potom byl mi vydán od svých přátel tak, abych jeho při životu zachoval a s jiným, což jeho bylo, abych po své vůli učinil. To všecko pověděl sem bratru mému, jenž děkuje z toho, uposlucha rady mé; i učinichom stráž a posádku hradu Tyrolskému a ženě jeho.

Potom jedech k sestře své do Bavor,²⁾ jenž mne potřebováše, a odtud vrátich se skrze arcibiskupstvie Salcburské, i přijedech do biskupstvie Brixienkého k hradu Taubus;³⁾ potom po údolí Cadubrii⁴⁾ do města Bellium,⁵⁾ a v noci vpadechom do předhradie hradu přetvrdého [jménem Jumellarum]⁶⁾ den svatých Kozmy a Damiána.⁷⁾ A ten⁸⁾ osadivše, dobychom hradu, kterýmžto hradem vládníeše hrabie Cenenský pán z Camina.⁹⁾ A město bieše Benátských, kteřížto v ta doby biechu

¹⁾ Sonnenburg jižně od Innsbruku. — ²⁾ Asi v měsíci srpnu neb září. — ³⁾ Taufers severní postranní údolí v údolí Pusterthalském. — ⁴⁾ Údolí Cadorské. — ⁵⁾ Tak ruk. Jest to Bellunii. — ⁶⁾ slova ta doplněna jsou z textu druhého oddělení. Jest to místo Mel mezi Bellunem a Feltrem, v Benátsku. — ⁷⁾ dne 27. září 1340. — ⁸⁾ Ruk. má tu. — ⁹⁾ Ruk. má Czanina.

moji nepřítelé; avšak po smlouvě osta v mé moci. Odtud jedech do města Trientina řečeného,¹⁾ a příjev do hrabství Tyrolského, byl sem tam až do toho dne před svatú Kateřinú; a oblehl jsem hrad jménem Penode nad jezerem Gardy,²⁾ jenž bieše oblehl lid Lucena Mediolánského a pán z Arto, kteréžto, sebrav vojsko tajně s biskupem Tridentinským, odtud sem odehnal. A den svaté Katheriny³⁾ ten hrad vzdán mi jest v mů moc, a já sem jej dal kostelu Tridentskému. Potom dán mi jest hrad Beluenský⁴⁾ v kraji Vincentinském, kteréžto město se vším hrabstvím držieše Masscin do Lasskala. K němužto musil sem tajně přitrhnúti v noci s velikým lidem a jej osaditi lidmi. A odtud navrátil sem se do Tridentu a z Tridentu do města Bellunienského.⁵⁾

A když tu biech, patriarcha z Silgrena⁶⁾ trpě nátsky od vévody Rakúského a od hrabie Berúnského, jenž palem ležieše blíž od Verunia⁷⁾ u Frioli. Jimžto patriarcha s lidem svým nemožieše se obrániti i poslal ke mně list těchto slov:

Vám jasnému kniežeti Královi z pokolenie krále českého, markrabí moravskému! Rytieřství vašemu oznamuji, že dóm panie [všech] paní a panny [všech] panen, [dóm] Aquiligienský⁸⁾ skrze nepřátely těžce jest huben; je- muž však služebníci panie [nebo] panen spomoci dlužní

¹⁾ V měsíci září. — ²⁾ Penode nad jezerem Gardským. Ruk. dle latinského textu: nad městem Cardy. — ³⁾ 25 list. — ⁴⁾ Belvicino. — ⁵⁾ Belluno. Sem přišel Karel v měsíci prosinci. — ⁶⁾ t. j. Aquilegia. Také lat. rukopisy některé mají Slegren. — ⁷⁾ Beneš z Veitmile má Utinam, tedy Udine ve Friaulu (Frioli). — ⁸⁾ Ruk. má: že dóm panie paní a panny panen Aquiligienský skrze nepřátely těžce bývá vybojován a huben, jemuž toliko služebníci paní, panny...

sú. A protož prosím vás a ¹⁾ kniežat vašich i rytieřov vóbec, abyšte pro milost panie [všech] paní nepřipustili tak domu jejieho a zbožie porušovati a hubiti.

A to uslyševše s našimi rytieři, dobře se dvěma stoma helmův a s tisíci helmův a s tisíci pěšími, jedechom přes převysoké hory, kdežto chodba ani jiezda nebyvala obyčejná. A bóh nám cestu připravil. I přijedechom s velikú nesnází do vlasti Aquilejské a druhý den ku patriarchovi, jenž bieše sebral lid svůj a rozbil stany blíž od nás u řeky proti svým nepřátelóm, jenž ležiechu s druhé strany řeky, jenž bieše mezi námi a jimi. A oni zvěděvše naši příjezdu, té noci utekli sú, a rozběhlo se jest vojsko jich. Tehdy my jedechom po nich a obležechom díel jich na jednom hradě, kdežto leželi sme dlúhý čas, a často dobývachom hradu toho. A tu sú mnozí zbiti z našich i raněni. ²⁾

Kapitola ³⁾ XV.

Po malém času král Jan a Karel, markrabie moravský, vrátichu se do Českého královstvie, a král Jan poručí Karlovi všecku zprávu země České, ale s túto výmluvú, aby Karel králi Janovi vydal pět tisícův [hřiven] hotových peněz a král Jan aby ve dvú letú nepřijiežděl do Čech k bydlení, a také aby v tom času nepožádal žádných peněz od Českého královstvie. A když Karel těch peněz jemu brzo doby, a on vzem je i jede

¹⁾ aby ruk. dle latinského textu některých rukopisů, které tu mají ut místo et. — ²⁾ To se stalo ku konci r. 1340 a na počátku r. 1341. — ³⁾ Schází v ruk., v němž jest jen číslo XVI, které z příčiny napřed položené o jednotku muselo býti zmenšeno.

do Frankrajchu. A po jeho odjetí Karel zčástně a opatrně království České zpravoval jest a všecka zboží od království odtržená zase navrátil a řád z neřádu učinil. ¹⁾

Kapitola XVI.

Kterak král Jan vrátiv se do Čech zpósobil s Králem,²⁾ že se mnohými znamenitými muži³⁾ učinili sú jezdu do Prus.

A když minušta dvě létě, svrchupsaný ⁴⁾ král Jan vrátiv se do Čech, ⁵⁾ zpósobi s Karlem, svým synem, aby spolu jeli do Prus bojovat proti Litvanóm. ⁶⁾ Protož na brzkost zjednavše potřeby na cestu, jedechu do Vratislavě; neb tu také král Uherský, hrabie Holandský a mnohá jiná kniežata, markrabie, vévody, mnozí zřetelní mužie v témž úmysle z rozličných světa krajův běchu se sjeli. A když tu běchu u Vratislavě, mezi jinými kratochvílemi, kteréžto zvykli sú kniežata vésti, hra kostečnie [vzdviže se mezi nimi], ⁷⁾ jenž jest hra ohyzdná a hněvivá. Tu hru král Uherský a hrabie Holandský tak sú horlivě hráli, že v krátké chvíli hrabie Holandský zistě na králi Uherském šest set zlatých. A když uzře, ano král z toho tak hněvivú a zamúcenú mysl má, jsa pohnut zpupností a náhlú myslí, proboři se v tato slova: O pane králi, slušieť se diviti, že poně-

¹⁾ Z Prahy datované listiny Karla IV jsou od počátku měsíce dubna r. 1341. — ²⁾ Rozuměj Karlem. — ³⁾ Ruk. mužmi. — ⁴⁾ svrchupsanie ruk. — ⁵⁾ V list. r. 1344. — ⁶⁾ Výprava ta se stala v měsíci lednu r. 1345. — ⁷⁾ Místo slov, která tu v závorce jsou položena z rukopisů oddělení druhého, jest v rukopisu našem: jestiř příkladem.

vadž jsi knieže tak mohutné, jehož země zlatem obilná jest, že tak pro malé penieze ukazuješ tak zlostnú mysl a v neuklidnost pokládáš úmysl svůj. Aj abyšte vy i jiní viděli zjevně, že peněz tak dobytých nemiluji aniž žádám, by mi přišly k užitku, ale aby ode mne šly svobodně. A to řek, všecky penieze získané vrže mezi lid, jenž tu stáše vuokol. A z toho ten král více se rozhněva, avšak jakožto múdry přezře to a mlčením utiště. A ne po mnohých dnech všecka ta kniežata vyjedechu z Vratislavě do Prus. A když tam dlúhý čas leželi sú, zima tak byla měkká a lehká, že nemohli jiezdy mieti po ledu jakožto jiná léta. A tak mnozí velicí lidé naplnili sú svých žádostí a ztratili sú práci i náklady.

Kapitola XVII.

O úkladech, kteréžto Kazimír, král krakovský, a Bolek, vévodaavidnický, uložili sú proti králi Janovi a Karlovi, jeho synu.

Protož vrátichu se ta kniežata každý do své země. Ale král Krakovský a Bolek, vévodaavidnický, uradila sta se spolu lstivě a zlostně, kterak by krále Jana a Karla, jeho syna, když by se z Prus navracovali, zjímati mohli, a po mnoho hanění až do poslednieho haléře ošacovati. A oni těch úkladov nevěduce, král Jan s svými skrze markrabstvie Brandeburské a Lužickú zemi jede do hrabstvie Lucenburského; ale Karel nemohl se vystřieci, aniž se kam vyhnúti, že musí jeti skrze zemi krále Krakovského do Vratislavě. A protož přijede do města Kališ řečeného, kdežto způsobú krále Krakovského byl obklíčen zálohami, ne by jakožto nepřítel zjevný byl jat, ale byl střežen, aby nemohl z města vyjeti.

A ihned když tomu Král¹⁾ srozuměl, učini, jakoby o tom nic nevěděl a že tu chce přebýti. I poslal posla pěšieho k vladaři Vratislavskému, zvěstuje jemu pořád všecky věci. A on ihned se třmi sty oděnci přijede blíž k Kališi, totiž míli od Kališe, a poslal Karlovi dobrý hynšt před bránu městskou, jehož Karel opatrně pokúšel, jakož byl od toho posla naučen, jehož byl do Vratislavě poslal. Neb vsed na kón rúčím během k vladaři Vratislavskému přijede. A když král Krakovský zvěděl, že Karel tak jeho osidl ušel, všecku čeled jeho, jenž bieše v Kališi zóstala, kázal zjímati, jižto potom propustil, poněvadž Karla, jakož bieše uložil, jieti nemohl. Potom král Kazimír oblehl město Stínavu,²⁾ ježto příslušie k Vratislavské zemi, i doby jeho; kdežto mnoho neřádného spáchal, porušuje panny a ženy městské ohavuje. A když to králi Janovi, králi českému, by vzkázáno, jenž nad výmolem Rýnským ležieše, ihned do Čech přijede, a sebrav vojsko, město Svidnické obleže. A vzebrav jeho předměstie a země veliký diel pohubiv, města Lanchuta doby. A že ten vévoda Svidnický byl zpósobil úklad i lest o jetí králově v Kališi, jakož svrchu praveno jest, protož král Jan a Karel deset neděl v jeho zemi ležieše, hubili sú jej na pomstu té zlosti, a potom se vrátichu do země královstvie Českého.

Kapitola XVIII.

Kterak mnohá kniežata králi Janovi a Karlovi synu jeho odpověděli sú a kterak král Jan oblehl Krakov.

A když se ty věci stachu, ne po mnoho času Ludvík Bavorský, jenž se za císaře mějieše a jmenováše, s krá-

¹⁾ t. j. Karel. — ²⁾ Steinau.

lem Uherským, s králem Krakovským, s vévodú Rakúským, s markrabí Misněnským, s vévodú Svidnickým silný svazek učinili sú proti králi Janovi českému a proti Karlovi, markrabí moravskému. A ti všickni jednoho téhodne svými listy odpověděli sú králi Janovi i Karlovi, jeho synu, chtiec na ně trhnúti a je hubiti jakožto úhlavné nepřátely. A těmi novinami lek se král Jan, poctivé posly své, totiž kněze Mikuláše z Lucenburka, svého ta doby rádci, a kněze Henricha z Nymburka, svého předpisaře, posla k Ludvíkovi, aby se s ním sjel k rokování o smlúvu anebo o příměrie. A on prostě odpovědě, že nechce s ním ižádného příměrie ani kterých pomluv o smlúvě mieti ani hledati. A to uslyšev král Jan vece: Ve jmě božie. Čím více budem mieti nepřátel, tiem více kořisti a plenów pobeřeme. A jáť přísahám, že ktož se první z nich na mě oboří, toho tak ohromím, že jiní všickni se leknú. A v malém času potom král Kazimír Mikuláše, vévody opavského město obleže jménem Saar. A on ihned k Janovi králi do Prahy posla, prose snažně, aby něco lidu oděného jemu poslal, s jichžto pomocí mohl by město své od krále Kazimíra vysvoboditi. A král Jan to uslyšav, veselú myslí odpovědě, že nechce jemu ižádného lidu poslati, ale ve čtyřech dnech chce jemu přijeti na pomoc svým vlastním životem [a] s velikým množstvem oděnców. A ihned král svolav všecky pány, ano všickni slyšie vece: Aj mužie urození a udatní i věrní milí! Musíť býti, abychom královstvie naše a zvlášť mečem a braní i oděním zbraňovali před těm[i], ježto proti nám i vám bezprávně povstávají. A poněvadž tento Kazimír, král krakovský, nám ku pohanění království našemu Českému i koruně mana našeho Mikuláše, vévodu opavského, ne-

přátelsky přepadl jest, jímžto veleslavnost naši mníme že jest velmi uražena; ani toho lehce nésti máme, že ti těžké škody pro nás trpie, kteřížto v čas pokoje a klidu našemu panství poddali sú se. A protož aby zmeškání našemu nebyla připsána lenost a prázdnému odpočívání spanlivost byla přičtena, chceme a přikazujeme z vás každému a zvláště všem, abyšte ihned oděnie vzali a vypravení k boji bez meškání po nás jeli, abychom odehnali jeho bláznivú zpurnost, jenž naše knieže a mana směl připadnutí, kterýžto naše obrany požívaje, hodně má se radovati pokojem klidnosti. Tehdy páni k slovóm královým odpověděchu: Pane králi! Nenieť z práva našeho, jenž jest od dávných časów neporušitělně zachováno, bychom z země měli v odění jeti, ale u mezích království, ktož by na ně připadl nepřátelsky, což muožem, máme jeho hájiti a zbraňovati. Jímžto povědě král: Vévodství Opavské, jakožto i jiná vévodství Polská na krále českého a k České koruně příslušejí. A protož já, jsa hotov na cestu, jižť jedu, a chci viděti, kto z vás, takú jsa pochycen bezumností [a] smělostí, bude směti za mnú ostatí.

A tak král Jan té noci ¹⁾ s pěti sty helmy od Hory, kdežto se pány ta slova mluvil, odjede, a k vévodě Mikulášovi z Opavy dnem i nocí kvapně dojede. A ihned jeli sú po něm páni a všickni šlechtíli země České. A dříve nežli přijede k dřevěřečenému vévodě, měl jest dva tisíce helmův kromě střelcův a jiných poctivě oděných, kteréžto urozený Čeněk z Lipé se třmi sty oděnci

¹⁾ Po tomto slově klade ruk. ještě slovo: jede, což zbytečno, poněvadž níže stojí ještě: odjede. Výprava tato stala se r. 1345 v měsíci červnu a červenci.

pospiechaje predstihl jest a ihned s Uhry i s jinými, jenž běchu oblehli město, poče boj s nimi silný. A když utiekali sú, těřil po nich až do města Krakova. A na tom stíhání zabil tři sta Uhrův a šedesáte mužův urozených zjimal a po jiných tak náruživě běžel, tak že on a jeho lidu veliký diel vběhli po nich umem hněvivým do Krakova, a když měšťané s brány spustichu mřeži, běchu zjímání. A král Jan to zvěděv, želel velmi, že při té šermici nebyl; neb by byl města dobyl beze všie podpory. Avšak ihned král toho dne oblehl Krakov s velikým vojskem.¹⁾ A tu leže, pohubi předměstie a veliký diel země popleni.²⁾ Tehdy král Kazimír vzkázal králi Janovi, aby příhod zlých ušli mnozí lidé, [aby] sám s samým v jistbě byl zavřen; a ktož by druhému ostál,³⁾ aby svůj úmysl na něm obdržal. A že král Jan v ta doby vše věci bieše oslepen, protož vzkázal jemu,⁴⁾ aby se kázal oslepiti, tehdy [že] chce s ním s rovnú braní vstúpiti v sedanie. A potom ku prosbě Kazimírově uloženo jest přímířie za tři neděle, a mezi tiem všecka příčina nepřiezní by shlazena, tak aby Karel z desieti tisícův hřiven stříbra, jichžto dávno Kazimír byl jemu pójčil, byl všie věci propuštěn a prázden. A tak by uhašena příčina vše a pokoj utvrzen a upevněn, v kterémžto utvrzení pokoje všickni vévody a kniežata, kteřížto nám byli odpověděli, jednostajně sú osěženi, tak abychom na nižádného z nich péče neměli.

¹⁾ To bylo asi 12 července. — ²⁾ Ruk. má: A tu leže pohubiv přední a veliký diel země popleniv mocně ležieše. — ³⁾ t. j. kdoby tu druhého přemohl. Latinsky zní místo to: et qui ibi alium vinceret, suum propositum de eo obtineret. — ⁴⁾ t. j. Kazimírovi.

Kapitola XIX.

*Kterak Ludvík poslal čestné posly k králi Janovi
a Karlovi synu jeho.*

Potom Ludvík Bavorský slavné poselstvie poslal k Janovi, králi českému, a Karlovi, markrabí moravskému, snažně proše, aby s ním sjeli se na rokovanie; neb by chtěl jim o rozličném bezpraví a násilí, ježto¹⁾ jeho syn Ludvík byl učinil, odjímaje krále Janovu synu ženu jeho, a o hrabstvie Tyrolské úplně dosti učiniti. Kterýžto rok smluvil byl jest před biskupem Treverenským, jenž byl strýc krále Jana. A k tomu roku mnoho pánův a mužův velebných sjelo se s krále Janovy²⁾ strany, kteřížto o té veliké věci měli sú veliká rozjímání. Neb tomu chtěla skutku neřádnost a spáchaného hříechu mrzkost; neb od věku nenie slýcháno, by tak veliké a urozené knieže a pán tak dobré a ušlechtilé země a vlastnie ženy byl tak nešlechetně zbaven úkladem bezprávným a zrádnú radú. A pokusivše mnohých cest i rad o tom, to bylo vymluveno mezi nimi, že nikoli nebylo by slušné ani počestné Janovi, krále Jana synu, jenž byl vyhnán z svého hrabstvie Tyrolského a z jiných panství od svých zlostnú radú, by do toho hrabstvie a do těch panství se navrátil; a také by ženu svú zase přijal, jiež by tak mrzkostí cizoložstvie poškrvněné nemohl nikdy právě manželsky milovati, aniž s ní bez ohavné ošklivosti přebývati, jakožto na manžely slušie. A potom na tom zuostáno, že Ludvík z Bavor v to se svolil, aby králi Janovi a synu jeho za Tyrolskou zemi a jiná panstvie dal zemi Lužickou, totiž Gerlici, Budišín

¹⁾ jimižto má ruk. — ²⁾ Ruk. má sanové.

se všemi panstvími věčně, aby Českému království příslušely neodlučitě, a nad to dvadeceti tisícov hřiven čistého stříbra aby dal králi Janovi a synu jeho. A v těch penězích, že chce jim zastaviti Berly,¹⁾ Brandeburk a Stendal města se všemi požitky i užitky, kteříž k těm městům příslušejí, aby dotud skrze krále Jana anebo syna jeho byla držána a oni jimi vládli i jich požívali, dokudž by těch dvadeceti tisícov na hotových penězích úplně bylo zapláceno v městě Pražském. A to zjednání přijal jest král Jan. Ale když by na Karla a Jana jeho syny vzneseno, nechtěli sú k té smlouvě přivoliti, řkúce: Otec náš pobera ty penieze, utratí je mezi Rýňáky, a my budeme oklamáni. A když tomu srozumě Ludvík, že krále Jana synové té smlúvy a zpósoby nechtie přijieti ani svými listy potvrditi, všecko, což bylo zjednáno, marno a nestatečno zósta, Ludvík se velmi leče, a více nežli móż býti povédieno, divil se tomu a domněl se, že by to bylo návěštie zlé příhody, že synové krále Jana nechtie přijieti zjednání skrze veliká kniežata zralými i dospělými a opatrnými radami zpósobeného, a což jich otec přijal, že oni vzhrdají to přijieti tak hrdě a že myslí mužskou a pyšnú proti tomu mluvie.

Kapitola XX.

Kterak král Jan jel do Avinie ku papeži Benediktovi a zjednal s ním, aby syn jeho Karel, markrabie moravský, byl zvolen králem římským.

Potom král Jan jede do Avinie ku papeži Benediktovi, a s ním tak dlúho jednal, že on po svých listech

¹⁾ Berlín.

•
vzkázal všem volencóm svaté říše, že Ludvík z Bavor
nenie pravým ciesařem, poněvadž stojí proti Římskému
kostelu, mateři křesťanské, a že jednoho bratra zákona
svatého Františka učinil byl papežem. A tak ihned vo-
lenci sjevše se, volichu Karla, markrabí moravského, za
krále římského, kterýžto po času řádně dosáhl svatého
ciesařstvie.

*Skonávají se knihy o životu slavné paměti Karla
Čtvrtého, římského a českého krále, jehož jméno buď vždy
v chvdle; nebť jest dobře hoden toho, dobyv cti i zbožie
mnoho této zemi i koruně mimo všecky krále jiné.*

II.

ŘÁD KORUNOVÁNÍ
KRÁLE ČESKÉHO A KRÁLOVNY.

I.

Řád korunování krále českého.

Najprvé arcibiskup pražský s preláty, s kniežaty a ¹⁾ šlechtici provodie knieže, ježto chtie králem korunovati, ²⁾ na Vyšehrad. A tu pomodléce se, vrátie se s ním do kostela Pražského, hlavy všeho ³⁾ arcibiskupstvie, aby tu nešpor slyšeli. Potom dokonajice nešpor, dovedeno bude knieže dřéveřečenými ⁴⁾ v to miesto, kdež jest komňata ⁵⁾ jemu slovně připravena. Opět ráno v zvonění prvnie arcibiskup a jeho podbiskupě a jiní biskupové a preláti zberú se v kostele Pražském, aby se oblekli: biskupové v své biskupie rúcha a jiní v svého důstojenstvie znamenie. A tu zjednajice procesí, plénář, meč svatého Václava, kříže, kadidlnici a vodu svacení nesúce, pójdú, aby dovedli knieže z dřéveřečené komňaty do kostela. Kterížto přijdúce na miesto, tu kdež knieže leží v komňatě, oblečen [bude] ⁶⁾ skrzě najsvrchnějšího králevstvie ⁷⁾ Českého komorníka v třevíčě králové, v sukni a plášť otevřené. A tu s ním budú kniežata a šlechtici. Pak pokadiece jeho a pokro-

¹⁾ a s šlech. 2, 3. — ²⁾ korunovati 2, 3, 4. — ³⁾ všeho 1. — ⁴⁾ dříveřeč. 3. — ⁵⁾ komnieta 2, 3 a tak níže. — ⁶⁾ schází v rukopisech. — ⁷⁾ Tak 1, ale ostatní rukopisy tu i níže vždy království.

piece svěcení¹⁾ vodů, vzdvihne jej arcibiskup²⁾ za ruku k vstání. Tehda jeden z biskupův die tudiež tuto modlitvu

Všemohúcí věčný bože,³⁾ jenž⁴⁾ slúhu tvého N. králevstvie výsostí ráčils povýšiti, daj, prosíme,⁵⁾ aby on tak tohoto světa běhu⁶⁾ všech vuobec spasenie zjednal, aby od cesty tvé spravedlnosti nikdy neodstúpil skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy vezmú jej dva biskupi za pravú a levú stranu poctivě připravena, majíce svátost s⁷⁾ šíje visící,⁸⁾ od jehožto boka neodstúpie až do skonání. I povedú jej prostřed kostela před oltář sv. kříže a arcibiskup a procesie napřed pójdú.⁹⁾ A mezi arcibiskupem a kniežetem z komňaty vychodiece, pořádně pójdú kniežata a šlechtici, znamenie králová, to věz,¹⁰⁾ korunu, žezlo, meč nesúce, kteréžto¹¹⁾ komorník královstvie Českého, hólků¹²⁾ cestu jim čině, předejde. Kterážto znamenie všechna na oltáři sv. Víta, když tam přijdú, poctivě položí. Procesie pak bude od komňaty dřeveřečené skrzě sieň králevú a vynde¹³⁾ skrzě vrata, ježto hledie proti svatému Jiří. A když pójde, tehda u veliký zvon vzvonie. Když pak vyndú z komňaty, jeden z biskupův počne antifonu tuto:

Aj teď posielám anděla mého, jenž předejde tě, a[by] stříehl tebe.¹⁴⁾ Vždy¹⁵⁾ zachovaj a poslúchaj hlasu mého a nepřítel budu nepřátelóm¹⁶⁾ tvým¹⁷⁾ a smucujícíe tě smútím, a předejde tě anděl mój.¹⁸⁾

¹⁾ svacenú 3, 4. — ²⁾ ařcib. 2. — ³⁾ buože 1. — ⁴⁾ jenž's 2. — ⁵⁾ prosíme 2, 4. — ⁶⁾ nemá 1. — ⁷⁾ nemají rukopisy. — ⁸⁾ visující 1; vyvisující 2, 3, 4. — ⁹⁾ puojdú 2, 3. — ¹⁰⁾ totciž 3. — ¹¹⁾ kterýmžto 3, 4. — ¹²⁾ huolkú 2, 3. — ¹³⁾ vyjde 2, 3. — ¹⁴⁾ a ostřiehati tebe bude 3. — ¹⁵⁾ vždy 2, 3, 4. — ¹⁶⁾ nepřátelóm 2, 3. — ¹⁷⁾ mým ruk. — ¹⁸⁾ muoj 2, 3.

Ř. Israheli, ¹⁾ budeš-li mne poslouchati, nebude v tobě buoh črstvý, ani klaněti se budeš bohu jinému; neb já jsem hospodin.

Ž. A předejde tě anděl můj. ²⁾

To skonajíce a knieže prostřed kostela před oltářem svatého kříže poctivě postaviece, dějí žáci tuto antifonu:

Utvrď se ruka tvá, a povýšena buď pravice tvá, spravedlnost a súd při hotování stolicě tvé, milosrdenství a pravda předejdú obličej tvůj. Alleluja!

Žalm. Milosrdenství hospodina na věky budu zpievati. Chvála otcí i synu i svatému duchu. *Opačujíce vždy po každém verši:* Utvrď se ruka tvá oc.

To dokonajíce, jeden z biskupův die tuto modlitvu: ³⁾ Bože, jenž vieš, že národ člověčí žádnú mocí nemóž státi, pójč milostivě, aby slúha tvůj, jehožtos nad tvůj lid chtěl zvésti, tak tvú byl posílen pomocí, aby jimi ⁵⁾ mohl vlásti i také mohl prospěšen býti, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy knieže, pomodle se svátosti na oltáři svatého kříže položenéj, ⁵⁾ *vrátie se s procesí před oltář sv. Víta a tu na stolicí králevsky připravenú [klekne] a jiná kniežata, biskupi a preláti v svých stolicích také podobně připravených ustaviece [sě] jeden z* ⁶⁾ *biskupův počne tento žalm:* Uslyš tě hospodin den smucenie tvého. *Kterýžto* ⁷⁾ *dokonajíc, die tento verš:* Hospodine spasena učiň krále. **Ř.** A uslyš ny ⁸⁾ v den, kteréhož vzovemy ⁹⁾ tě.

¹⁾ Israhel 1. — ²⁾ muoj 2, 3. — ³⁾ Tak 1, ostatní ruk. modlitbu, a tak vždy níže. — ⁴⁾ jimžto m. svlásti, takéž m, 1. — ⁵⁾ položené 2, 3, 4. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ kteréžto 1. — ⁸⁾ nás 2, 3, 4. — ⁹⁾ vzývati budem 2, 3, 4.

Potom jeden die tuto kollektu: Hospodine, pokorných ustanoviteli, jenž nás svatého ducha osvícením těšíš, rozšiř nad tiemto sluhú tvým N. milost svú, aby-
chom ¹⁾ skrzě něho tvého v nás bytie příštíe počili, skrzě
téhož hospodina našeho Jezu Krista. Amen.

Jiný biskup die tuto kollektu: Všemohúcí věčný bože,
nebeských i zemských věcí uskrovniteli, jenž slúhu tvého
N. na královstvie výsost a dóstojenstvie ráčil vzbíti,
pójč, prosíme, ²⁾ aby všeho protivienstvie jsa zbaven, cier-
kveného ³⁾ pokoje darem ohrazen byl a k věčného po-
koje radosti skrzě tě dařícíeho dojíti ⁴⁾ zaslúžil, skrzě
Krista hospodina. Amen.

*To učiniece, bude jedno kázanie k žákovstvu a druhé
k uobecnému lidu, vše jednoho času krátčě.*

*Potom ⁵⁾ arcibiskup prostředním a ⁶⁾ prostranným
hlasem kniežete otieže:* Chceš-li ⁷⁾ svatú vieru od kře-
stanských mužův danú držeti a skutky spravedlivými ⁸⁾
chovati?

Odpovie: Chci.

Opět tieže jeho: Chceš-li od boha tobě králevstvie
pójčeného podle spravedlnosti otcův tvých zpravovati
a brániti?

Odpovie: Tak jakož božskou posilen pomocí a utě-
šením všech věrných jeho moci budu, tak věrně vše
činiti sľubuji.

Tehda arcibiskup vzmluví k lidu těmito slovy řka:
Chcete-li také vy ⁹⁾ N. kniežeti a zprávci sě poddati
a jeho králevstvie tvrdú věrú ustanoviti a ku přikázání

¹⁾ abych 2, 3. — ²⁾ prosíme 2, 4. — ³⁾ cierkevného 4. —
⁴⁾ dojít 3. — ⁵⁾ Tehdy 4. — ⁶⁾ a prostranným nemá 3. — ⁷⁾ chceš
1. — ⁸⁾ spravedlnými 1. — ⁹⁾ mu 2, 4.

jeho poslušni býti podle slova svatého apoštola, jenž die: Všelická duše mocem vyšším poddána buď, leč králi jakožto povýšenému?

*Tehdy od okolostojícího žákovstva a lidu jedno-
stajně bude řečeno: Rádi, rádi, rádi!*

*Tehdy arcibiskup se všemi biskupy die tuto mo-
dlitvu: ¹⁾ Tebe nazýváme hospodine, svatý otče, vše-
mohúcí věčný bože, aby tohoto slúhu tvého N., jehožto
tvého božského způsobenie rozšafností s počátku stvo-
ření jeho až do tohoto nynějšího ²⁾ dne v květu mla-
dosti radující se růsti ³⁾ pójčil, aby jej tvé milosti da-
rem zbohatě a plna milosti a pravdy ze dne v den před
bohem i lidem k lepšímu prospievati vezdy ⁴⁾ kázal,
aby svrchnieho vladařstvie stolici, milosti nebeské šče-
droty raduje se, přijal a milosrdenstvie tvého zdí od
nepřátelského protivenstvie otevsad ⁵⁾ jsa ohrazen, osadu
jemu poručenu s pokojem milostivým a mocí vítězstvie
zčástně vlásci ⁶⁾ zaslúžil, skrzě Krista hospodina. Amen.*

*Tuto modlitvu ⁷⁾ dokonajíce, knieže, arcibiskup se všemi
biskupy položí se před oltářem: a jma býti čtena letanie,
jižto arcibiskup počne, a kantorové budú konati, až do
onoho verše: Aby tohoto slúhu tvého; a ot modlitvy až
do oné modlitvy: Bože nevypravený, kterúžto někteří
z biskupův die.*

*Potom arcibiskup počne: Kyrie eleison. Christe
eleison. Christe uslyš ny. ⁸⁾ Spasiteli světa pomoz nám.
Svatá Máří pros za ny. Svatý Michale pros za ny.
Sv. Gabriel pros za ny. Sv. Rafael pros za ny. Světi*

¹⁾ mod. a řka 3. — ²⁾ neněj. 1. — ³⁾ ruosti 2, 4. — ⁴⁾ vždy
4. — ⁵⁾ odevšad 3, 4. — ⁶⁾ šťastně vlásti 3, 4. — ⁷⁾ modlitbu 2,
3, 4 a tak níže. — ⁸⁾ nás 2, 3, 4 a tak i níže.

kórové ¹⁾ andělští proste za ny. Svatý Jane křtiteli ²⁾ pros za ny. Svatý Petře pros za ny. Sv. Pavle pros za ny. Sv. Ondřeji pros za ny. Svatý Jakube pros za ny. Svatý Jene pros za ny. Sv. Thómo ³⁾ pros za ny. Svatý Filipe pros za ny. Sv. Jakube pros za ny. Sv. Bartoloměji pros za ny. Sv. Matěji pros za ny. Sv. Šimone pros za ny. Sv. Tadee pros za ny. Svatý Matúši pros za ny. Sv. Lukáši pros za ny. Sv. Marku pros za ny. Svatý kóře ⁴⁾ apoštolský a evangeliscský pros za ny. Svatý Sčepáne ⁵⁾ pros za ny. Sv. Víte pros za ny. Svatý Václave pros za ny. Sv. Vojtěše pros za ny. Sv. Sigmunde pros za ny. Sv. Jiří pros za ny. Sv. Benedikte [s]svú bratří pros za ny. Svatý kóře mučedlníkov pros za ny. Sv. Silvestře pros za ny. Sv. Řehoři pros za ny. Sv. Martine pros za ny. Sv. Mikuláši pros za ny. Svatý Prokope pros za ny. Sv. kóře zpovědníkov pros za ny. Sv. Kateřino pros za ny. Sv. Kláro pros za ny. Sv. Ludmilo pros za ny. Sv. kóře panenský pros za ny. Všickni ⁶⁾ boží světí proste za ny. Milostiv buď, odpusť jemu hospodine. Milostiv buď, uslyš jeho hospodine. Od osidl diabelských zprošť jeho. Ot náhlé a nepřevěděné ⁷⁾ smrti zprošť jeho hospodine. Skrzě svaté tvé narozenie zprošť jeho hospodine. V den súdný zachovaj jeho hosp. Hříšníci tě ⁸⁾ prosíme, uslyš nás. Aby pokoj a smieření nám dal, tě ⁹⁾ prosíme, uslyš nás. Aby otpuštění všech hříchův ¹⁰⁾ jemu dal, tě prosíme, uslyš nás. *Arcibiskup die toto*: Aby tohoto sluhu tvého v tvej ¹¹⁾ spravedlnosci, ¹²⁾

¹⁾ kuorové 2, 3; kuory 4. — ²⁾ křtiteli 2, 3, 4. — ³⁾ Thuomo 2; Thumo 3. — ⁴⁾ kuoře 2, 3, 4; tak i níže. — ⁵⁾ Štěp. 2, 4. — ⁶⁾ všichni 3, 4. — ⁷⁾ nepřevědné 1, 3. — ⁸⁾ tebe 2, 3, 4. — ⁹⁾ Též. — ¹⁰⁾ hřiehuov 2. — ¹¹⁾ tvé 2, 3, 4. — ¹²⁾ spravedlnosti, milosti a svatosti 2, 3, 4.

milosci a svatosci zachovati ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Aby tohoto slúhu tvého N. králem vzvoliti¹⁾ ráčil, tě pr., uslyš nás. Aby jeho požehnati a povýšiti ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Aby jeho na ciesařstvie povýšenie dovesti ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Synu boží, tebe prosímy, uslyš nás. Beránku boží, ježto²⁾ zbieráš hříechy světa, odpušč³⁾ jemu hospodine. Beránku boží uslyš jeho hospodine. Beránku boží smiluj se nad námi. Kriste uslyš ny. Kyrie eleison. Kriste eleison. Kyrie eleison. Otče náš oc. R. A neuvoď nás oc. V. Ukaž nám hospodine milosrdenstvie své. R. A spasenie své daj nám. V. Hospodine uslyš modlitvu mů. R. A volanie mé k tobě přid. V. Hospodin s vámi. R. I s tvým duchem. Modlmy se.

Počínají se modlitby.⁴⁾

Bože, jenž lidu tvému svú mocí radíš a milostí panuješ, daj tomuto slúžě tvému duch múdrosci⁵⁾ s opravováním kázni, aby tobě se vším srdcem nábožen v králevstvie⁶⁾ zpravovanie ostal vždycky statečen a tvým darem za jeho časov bezpečnostvie cierkve zpraveno bylo, a v tichosci náboženstvie křesťanské ostalo, aby v dobrých skutciech trvaje,⁷⁾ do věčného králevstvie tebú vůdcí⁸⁾ mohl přijíti, skrzě Krista hospodina. Amen.

*Modlitva:*⁹⁾ Požehnaj hospodine tohoto krále našeho N., jenž všechna králevstvie uskrovuješ¹⁰⁾ od věku;

¹⁾ uzvol. 1, 3; zvoliti 4. — ²⁾ jenž snímáš 2, 3, 4. — ³⁾ odpust 2, 3, 4. — ⁴⁾ Modlitva 1 místo počínají se modlitby. — ⁵⁾ Tak 1, ostatní múdrosti a tak *t* místo *c* i v jiných podobných slovech. — ⁶⁾ královstvie 2, 3, 4 a tak všude níže. — ⁷⁾ trrage 1. — ⁸⁾ vůdcí 2, 4; vudcie 3. — ⁹⁾ Kollekt 3 a tak níže. — ¹⁰⁾ uskrovňuješ 3.

a takým jeho požehnaním oslav, aby Davidova požehnanie a povýšenie držal žezlo, a oslaven jsa, v jeho inhed ¹⁾ byl nalezen zaslúžení. Daj jemu tvým nadšením s krotkostí tak zpravovati lid, jakožtos ²⁾ Šalomúnovi dal tvé obdržeti králevstvie pokojně, aby tobě vždychny ³⁾ s strachem byl poddán, a tobě rytieřoval s pokojem. Buď tvým ščitem ⁴⁾ zasloněn s ⁵⁾ svými pány, a vezde ⁶⁾ tvú milosći vítězem buď. Ucti jeho mimo všecky krále národův, sčasten ⁷⁾ jsa nad lidem panuj, a sčastně jemu národové se klanějte. Buď živ mezi lidskými pluky, veleben buď v súdiech spravedlnosci, zvlášče ⁸⁾ vzbogať jeho tvá přebohatá pravice, bujnú obdrž vlasc a jeho dětem daj [prospěšné věci], ⁹⁾ daj jemu dlúhosc života na světě, a v jeho dnech aby vzešla spravedlnosc ¹⁰⁾ od tebe, mocnú drž zpravovanie stolicí, aby s veselím a spravedlností u věčném radoval se králevství skrzě Krista hospodina. Amen.

Modlitva: Všemohúcí věčný bože, vladaři všeho, nebe i země stvořiteli i zpósobcě, cesaři andělský a všech králi králův ¹¹⁾ a pane panujících, jenž si Abrahamovi, služě věrnému tvému, nad nepřátely svítěziti dal, Mojžiesovi a Jozue, lidským prelátóm, mnohé vítězství pójčil, a pokorného Davida, dítě tvé, králevstvie dostojeństwím ¹²⁾ povýšil, Šalomúna múdrostí a pokoje nevypra-

¹⁾ ihned 2, 3, 4. — ²⁾ jakožtos 4. — ³⁾ vždychy 3, 4. Následující s nemá 1. — ⁴⁾ Tak 1, štítem ostatní ruk. — ⁵⁾ nemá 1. — ⁶⁾ Tak 1, ostatní ruk. ošudy. — ⁷⁾ zčasten 2; šťasten 3, 4; a tak oboje i níže. — ⁸⁾ Tak 1; ostatní ruk. zvlášť. — ⁹⁾ Místo slov v závorkách tu položených slova: na budúcie časy. Patrně tu nemístně přeloženo latinské profutura (et eius liberis tribuas profutura). — ¹⁰⁾ spravedlivost 3. — ¹¹⁾ kráľnov 2. — ¹²⁾ duost 2, 4.

veným darem vzbohatil: vzezři prosímy k modlitvám pokory naše, a na tohoto slúhu tvého N., jehožto smy ¹⁾ pokorným ²⁾ náboženstvím za krále zvolili, požehnání tvých dary rozmnož, a jeho pravicí tvé moci vždycky a vezde ³⁾ obklič; aby Abrahama dřeveřečeného jsa věrú utvrzen, Mojžiešovú krotkoscí ohrazen, Josue silú posilen, Davidovú pokorú povýšen, Šalomúnovú múdrosčí jsa okrášlen, tobě se ve všem slíbil, a po cestě spravedlnosci neuraženým chodem vždycky chodil, a cierkev tvú potom viec s osadami jí přilúčenými tak odchoval a učil, vedl a ohradil, a proti všem vidomým i nevidomým nepřátelóm jie j mocně a králevsky tvé moci opravením přísluhoval, a ku pravé vieře a pokoje smíření jich umy pomocí tvú ⁴⁾ opravil, aby toho lidu spravedlivým poddáním posilen, důstojnú ⁵⁾ milosčí oslaven, na otcovu stolicí slušně tvým smilováním vstúpití ⁶⁾ zaslúžil, a tvého zaslonění helmem ohrazen, pukléřem nepřemoženým jsa zasloněn, a oděním nebeským jsa obklič, žádajícieho vítězství trójzvuk ⁷⁾ šťastně přijal, a hrózu své moci nevěřiciem ukázal, pokoj tobě rytěřujícím ⁸⁾ vesele přinesl, skrzě pána našeho Jezu Krista, jenž mocí svatého kříže peklo zbořil a králevství diablove přemohl, do nebes vítěz vstúpil, v němžto všecka moc a králův záleží vítězství, jenž jest chvála pokorných, život a spasenie lidské, jenž s tebú živ jest a kraluje na věky. Amen.⁹⁾

¹⁾ sme 2, 3; jsme 4. — ²⁾ pok. a nábožným náboženstvím 3. — ³⁾ Tak 1, ostatní ruk. všudy. — ⁴⁾ Místo: pomocí tvú, mají rukopisy: tě pomahajícím, což jest nedobrý doslovný překlad z latinského textu „te opitulante“. — ⁵⁾ duost. 2, 3, 4. — ⁶⁾ ostúp. ruk. — ⁷⁾ truoj zvuk 2, 3, 4; t. j. triumf. — ⁸⁾ rytěřijícím 1. — ⁹⁾ nemá 1 a 2.

*Jiný biskup die tuto modlitvu:*¹⁾ Bože nevypravený, přispořiteli světa a stvořiteli národa lidského, opravce císařství, potvrditeli králův, jenž z života věrného přítele tvého, patriarchy našeho Abrahama, přezvolils²⁾ krále věkům budoucím, ty jsúcieho³⁾ krále tohoto s jeho vojskú,⁴⁾ skrzě prosbu všech svatých, vším požehnáním zbohat, a na stolič králové tvrdým ustavičenstvím stvrď. Navštěv jeho, jakožto Mojžíše ve kři, Jozue v boji, Gedeona na poli, a Samuele v chrámě, a jeho tiem požehnáním hvězdským a rosú tvé múdrosci oblij, jižto⁵⁾ svatý David, Šalomún, syn jeho, tě zjevujícím, přijal s nebes. Buď jemu proti zástupům nepřátelským meč, paucieř u⁶⁾ protivství, helm u⁶⁾ prospěšenství, proti vybojování štít⁷⁾ věčný; a daj, aby národové jemu drželi vieru, šlechtici jeho a bohateci měli pokoj, milovali lásku a vzdržovali⁸⁾ se ot skúposci, aby mluvili spravedlnosc, ostřiehali pravdy a tak ten lid pod jeho prikázáním rostl, posilen požehnáním věčnosci, aby vždycky ostali, veseléce⁹⁾ se v pokoji, vítězové. To on dáti rač, jenž živ jest a kraluje na věky. Amen.

Tehdy arcibiskup die tuto modlitvu: Bože, jenž lidu tvému mocí radíš¹⁰⁾ oc. jakožto dřeve.

Potom počnú mši. Introit: Obrániteli náš, obezři bože a vzezři v obličej mazaného tvého, nebo lepší jest den jeden v sieniech¹¹⁾ tvých nad tisíc. *Žalm:* Kak¹²⁾ jsú¹³⁾ milé schrány tvé hospodine moci, žádá a vadne duše má v sieniech božích. Chvála otci oc., *potom* Kyrie eleison.

¹⁾ modl. takto 3. — ²⁾ přezvolíš rukopisy, ale lat. text má preelegisti. — ³⁾ budouciem, ty jsúcieho 2. — ⁴⁾ vojskem 3. — ⁵⁾ kterýžto 2, 3, 4. — ⁶⁾ v 2, 3, 4. — ⁷⁾ Tak 1, štít ostatní ruk. — ⁸⁾ zdrž. 2, 3, 4. — ⁹⁾ vešeléce 1. — ¹⁰⁾ rodíš 3. — ¹¹⁾ synech. 3, 4. — ¹²⁾ Kterak 2, 3, 4. — ¹³⁾ jsú mně milé 3.

Potom kolekta: Chvála na výsosci bohu oc. *Modlitva.* Prosíme, ¹⁾ všemohúci bože, aby slúha tvój ²⁾ N. král náš, jenž tvým smilováním přijal králevstvie vladařstvie, aby také ³⁾ šlechetností všech přijal vzplody, jimižto jsa podobně okrášlen, i hřiechov ⁴⁾ propasci se varovati, a nepřátely přemoci, a k tobě, jenž jsi cesta, pravda a život, slavněji mohl dojít, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Epištola svatého Petra apoštola: Najmilejší! Poddáni buďte všemu člověčímu stvoření pro buoh, leč královi, ⁵⁾ jakžto povýšenému, leč kniežatům, jakožto od něho poslaným na pomstu zločincův a k chvále dobrým; ⁶⁾ nebo tak jest vůle boží, aby dobře činiece, oněměti kázali nevěhlasstvu ⁷⁾ lidí neumělých; jakžto ⁸⁾ svobodní, a ne jakžto majiece zastřenie zlosti svobodenstvie, ale jakožto slúhy božie. Všechny ctěte, bratřstvie ⁹⁾ milujte, boha se bojte, krále v čest mějte; slúhy poddání ¹⁰⁾ buďte ve všem strachu pánům, netolik dobrým a skrovným, ale také i rozpuštěným, ¹¹⁾ neb toť jest milosc v Kristovi Ježíšovi hospodinu našem. ¹²⁾

Hradál: Zprav se modlitva má; jakžto ¹³⁾ zajženie, v obežření tvém, ¹⁴⁾ hospodine! V. Vzdviženie ¹⁵⁾ rukú mú oběť večerní, Alleluja! V. Hospodine v moci tvé vzraduje se král, a na spasiteli tvým ¹⁶⁾ vzveselí ¹⁷⁾ se náramně.

Po epištole, když kuor bude zpievati hradál, dva opaty infulovaná v kaple svatého Václava vezmú olej svatý, jenž

¹⁾ prosíme 2, 3, 4. — ²⁾ tvuoj 2, 3, 4. — ³⁾ tebe 3. — ⁴⁾ hřiechuov 2. — ⁵⁾ králi 2, 3, 4. — ⁶⁾ a chválu dobrých 1. — ⁷⁾ nevyhlascevu 1. — ⁸⁾ jakožto 2, 4. — ⁹⁾ Tak 1 ostatní ruk. bratřstvie. — ¹⁰⁾ poddané 1. — ¹¹⁾ Tak 1, ostatní ruk. poběhlým. — ¹²⁾ našemu 1. — ¹³⁾ nemá 4. — ¹⁴⁾ v obežřením tvém 1. — ¹⁵⁾ Vyzdv. 2. — ¹⁶⁾ tvém 2, 4. — ¹⁷⁾ vzvešili 1.

bude v kalichu velikém postaven; kterýžto kalich všecken bude přikryt rúchů hedvábnů, i ponesú jej poctivě před oltář svatého Víta, a stánek nad ním roztažen bude. Kalich pak z jich ruků poctivě s celováním přijma arcibiskup, postaví na oltáři. Potom skonajíce ¹⁾ Alleluja a sequenci, arcibiskup pójde ku mazání hlavy, prsí, plecí, ramenů; ²⁾ kterážto mazanie mají býti spolu. A prvé leje olej na hlavu na kříž, die: Maži tě ³⁾ za krále olejem svaceným ve jmě otcě i syna i svatého ducha. Amen. Pokoj s tebou. Odpovie: I s tvým duchem.

Zatím pak kuor bude zpíevati tuto antifonu: I mazali sú Šalomúna Sadoch kněz a Nathan prorok za krále v Sioně, a chodiece veselí řekli sú: Buď živ král na věky, Alleluja!

A tak dlůzě budú opačujícíe zpíevati, doněvažd ⁴⁾ se mazanie neskoná. Jižto ⁵⁾ dokonavše a mlčenie učiniece, ⁶⁾ arcibiskup postranně die tyto modlitvy. Prvně: ⁷⁾ Maži tě za krále olejem svaceným. Svatého ducha milosc, pokory naše řádem, v tě sstup obížná, aby jakožto našima nedůstojnýma rukama olejem přirozeným ztučněl jsi, zevnitř jsa obmyt, ⁸⁾ taktéž ⁹⁾ jeho nevidomým mazáním zmazán, ¹⁰⁾ utučněn býti zaslúžil vnitř, a jeho také najsvrchovanějie duchovním umazáním vždycky omyt, neslušné věci varovati se vši myslí naučil nebo mohl, a užitečné duše tvé ustavičně mysliti, žádati a činiti mohl, s pomocí pána našeho Jesu Krista, jenž s uotcem kraluje na věky věkoma. Amen.

¹⁾ dokon. 2, 3, 4. — ²⁾ ramen 2, 3, 4. — ³⁾ maži tě za krále olejem — arcibiskup postranně die tyto modlitby, nemá 4. — ⁴⁾ dokavadž 2, 3. — ⁵⁾ kterýžto 2, 3. — ⁶⁾ mlčiece uč. 1. — ⁷⁾ nemá 1. — ⁸⁾ oblit 1. — ⁹⁾ takož 3. — ¹⁰⁾ umaz. 1.

Jiná modlitva: Kriste, zmaž tohoto krále na opravovanie, jakožtos mazal kněžie a proroky, krále a mučedníky, kteřížto skrzě vieru přemohli sú králevstva, ¹⁾ činili sú spravedlnosc, i došli sú slibenie. Tvé přesvaté mazanie na hlavu jeho stec, a vnitř sstup, a srdce jeho vnitřnost prostup, aby slibův, jichžto ²⁾ jsú došli převítězní králové, miloscí svú dostožen byl učiněn, aby na tomto světě sčascně ³⁾ kraloval, a k jich tovařství v nebeském králevství došel, skrzě hospodina našeho Jezu Krista, syna tvého, jenž umazán jest olejem veselé nad dědice své, a mocí svatého kříže moci povětrné pobojoval, peklo zrušil, a vladařstvie diabelské přemohl, a do nebes vítěz jsa vstúpil; v jehožto rucě všeliké vítězstvie, chvála a moc záleží; jež s tebú živ jest a kraluje v jednotě ducha svatého buoh. ⁴⁾ Amen.

Opět jiná ⁵⁾ modlitba: Bóh, boží syn Jhesus Kristus, hospodin náš, jenž od otcě olejem veselé umazán ⁶⁾ jest nad účastníky své, skrzě nynějšího svatého mazanie vlitie milosc ducha svatého utěšitele na tvú hlavu vlij ⁷⁾ požeňnanie, jižto ⁸⁾ až do vnitřnosti srdce tvého projíti kaž, aby tiemto vidomým ⁹⁾ a dotýkavým darem nevidomý mohl přijieti, a časné ¹⁰⁾ králevstvie spravedlivú skrovnoscí dokonaje, věčně s ním kralovati zaslúžil, jenž sám bez hřiechu král králův živ jest, a slaví ¹¹⁾ se s bohem otcem v jednotě ducha svatého. Amen.

Opět počíná se jiná ¹²⁾ modlitva: Bože, jenž si spravedlivých chvála a milosrdenstvie hřiešných, jenž si poslal

¹⁾ královstvie 2, 3, 4. — ²⁾ kterýchžto 2, 3, 4. — ³⁾ zčas. 2. — ⁴⁾ nemá 1. — ⁵⁾ Opět jiná, nemají 2, 3, 4. — ⁶⁾ Tak 1, ostatní zmazán. — ⁷⁾ vzlij 1; vlij 2. — ⁸⁾ kterýžto 2, 3, 4. — ⁹⁾ vědomým 4. — ¹⁰⁾ častné 1. — ¹¹⁾ kraluje 3, místo: slaví se. — ¹²⁾ Opět — jiná, nemají rukopisy kromě 1.

syna tvého předrahú krví svú národ ¹⁾ člověčí vykupati, ²⁾ jenž třesh boje, a obrance jsi v tě ufajících, a pod jehožto dobrovolenstvím všech králevství záležití moc, tebe pokorně prosíme, ³⁾ aby tohoto krále, sluhu tvého N., v tvé milosrdenstvie ufajícíeho, na nynější stolicí poženal ihned, ⁴⁾ a tu býti ráčil, aby on, jenž tvým žádá zasloněním obráněn býti, všech by[1] nepřátel ⁵⁾ mocnější. Učiň jeho hospodine blahoslavena, a vítězem nepřátel všech svých; korunuj jeho spravedlnosci korunú a milosci, aby ze všeho srdce a vší mysli, v tě věře, tobě slúžil, tvú svatú cirkve obraňoval ⁶⁾ a povyšoval, a lid od tebe jemu poručený spravedlivě obraňoval, ⁶⁾ žádného práva, úkladem zlých, v nespravedlnosc obračoval. Zapal hospodine srdce jeho k milování milosci tvé skrzě mazanie tohoto oleje, jímžtos ⁷⁾ mazal krále a proroky, aby spravedlnosc miluje, po cestě spravedlnosci ochotně lid veda, potom po skonání od tebe způsobených v královej výsosci let věku jeho, k tobě přijíti zaslúžil, skrzě Krista hospodina ⁸⁾ našeho. Amen.

Počíná ⁹⁾ *sě opět jiná modlitva od krále našeho múdrého*: Všemohúcí věčný bože, jenžs Azaele na Syrii a Jehu ¹⁰⁾ na Israhel skrzě Heliáše, Davida a také Saula skrzě Samuele proroka za krále umazati ¹¹⁾ kázal: daj, prosíme, rukama našima pomoc tvého požehnání, a tomuto slúžě tvému N., jehožto dnes, ač nedůstojní, za krále svatým mazáním jsme umazali, důstojný mazanie toho

¹⁾ Místo: národ člověčí, mají kromě ruk. 1 ostatní: lidské pokolenie. — ²⁾ vykúpiti 2, 3, 4. — ³⁾ prosíme 2, 4. — ⁴⁾ ihned 2, 4. — ⁵⁾ nepřítel ruk. — ⁶⁾ opravoval 2, 3. — ⁷⁾ Tak 1, ostatní: kterýmžtos. — ⁸⁾ pána 2, 3, 4. — ⁹⁾ Místo počíná — múdrého mají ostatní ruk. kromě 1 jen: modlitba. — ¹⁰⁾ Hyen 1; Hyenn 2. — ¹¹⁾ zmaz. 2, 3, 4.

užitek daj a moc. Ustanov hospodine kněžstvo na ramenú¹⁾ jeho, aby byl silen, spravedliv, věrný, rozšafný, neustávalivý, nerozpačlivý, králevstvie jeho a lidu tvého zprávcě, nevěrných výbojce, spravedlnosci následovník, a zaslúženie a proviněnie odplatce, a cierkve tvé svaté a viery křesťanské obráncě, k uozdobě a k chvále jména tvého slavného, skrzě Krista hospodina²⁾ našeho. Amen.

A skonajíce³⁾ modlitvy, držením před ním subtile a dalmatiky,⁴⁾ arcibiskup požehná, říkáje tuto modlitvu: Bože, králi králův, a pane panujících, skrzě něhožto králi kralují, a zákonův ustaviteli⁵⁾ práva konají, rač milostivě požehnati toto⁶⁾ králové rúcho,⁷⁾ a daj, aby slúha tvój, král náš N., jenž je má nositi, okrášlením dobrých mravův a svatých skutkův⁸⁾ před obezřením tvým stkvěl se, a po časném životě věčnú chválu, ježto času nejmá, bez konce držal,⁹⁾ skrzě Krista hospodina¹⁰⁾ našeho. Amen.

Učině požehnáníe rúcha, obleče jej v ně a inhed jemu bude mazati ruce, říkáje tuto modlitvu: Mazaně buďte ruce této olejem svaceným, jímžto¹¹⁾ mazáni byli králové a proroci, a jakžto¹²⁾ mazal Samuel Davida za krále, aby byl požehnaný a ustavený král v tomto králevství¹³⁾ nad lidem tiemto, kterýžto hospodin buoh tvój dal tobě k upravování¹⁴⁾ a k vládení. To on rač dáti, jenž s uotcem¹⁵⁾ a svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma. Amen.

Potom die: Hospodin s vámi. ! . I duchem tvým.

¹⁾ rameni 2, 3, 4. — ²⁾ Tak 1, ostatní pána. — ³⁾ dokon. 2, 3, 4. — ⁴⁾ dyalm. 3. — ⁵⁾ ustanoviteli 3. — ⁶⁾ to 1. — ⁷⁾ raucho 3. — ⁸⁾ činův 1. — ⁹⁾ držel 2. — ¹⁰⁾ pána 2, 3, 4. — ¹¹⁾ kterýmžto 2, 3, 4. — ¹²⁾ jakožto 2, 3, 4. — ¹³⁾ v království v tomto 1. — ¹⁴⁾ opr. 2, 3, 4. — ¹⁵⁾ otcem 2, 3, 4.

Opět¹⁾ modlitva: Obezři, všemohúcí hospodine, jasným zrakem tohoto slavného krále N., a jakžs²⁾ požehnal Abrahama, Isáka a Jakoba, taktéž jeho šednými poženánými duchovné milosci se vši plností tvé moci obvlážití a obliti rač. Daj jemu z rosy nebeské a z tučnosti země obíznosc obilé, vína a oleje, a všeho ovocě hojnosc, a šedrosci božského daru dlúhé časy, aby za jeho kralování bylo zdravie těl u vlasci, a pokoj neporušený v kralévství, a dostoynosc slavná³⁾ kralové sieni největším blsktem kralové moci všech se stkvěla v uoči světlosci najsvětější, aby se lsknula stkvěním přestkvúcím, jakžto blsktem⁴⁾ největšie světlosci oblita vidiena byla. Daj jemu, všemohúcí bože, aby byl přesilný obrancě vlasci, utěšitel kostelův a klášterův svatých, s převelikú milosci kralového darování, aby byl silnější všech kralův, přemahatel⁵⁾ vrahův, na snížení⁶⁾ odbojujících a pohan-ských národův; a buď svým nepřátelóm dosci⁷⁾ hrozen⁸⁾ přenajvětší silú kralové moci, kniežatóm a převysokým pánóm a věrným svého kralévství tak byl veleben, mil a litostiv, aby se jeho všickni báli a jej milovali, a kralové z ledví jeho skrzě jeho budúcie časův budoucích aby vyšli, a tak kralévství zde mohl zpravovati všecko,⁹⁾ aby po slavných časiích a šťastných¹⁰⁾ tohoto věku radosti věčné u věčném blahoslavenství jmieti zaslúžil. A to on rač dáti, jenž jest živ a¹¹⁾ kraluje na věky věkoma. Amen.

Jiná¹²⁾ modlitva: Ducha svatého milosc pokory naše řádem v tě obízná vstup,¹³⁾ aby jakžto rukama našima

¹⁾ nemají 2, 3, 4. — ²⁾ jakožs 2, 3, 4. — ³⁾ sláva 1. — ⁴⁾ bleskem 2, 3, 4. — ⁵⁾ přemožitel 1. — ⁶⁾ Tak 1, ostatní mají súžení nebo súzení. — ⁷⁾ velmi 2, 3, 4. — ⁸⁾ hrozný 2, 3, 4. — ⁹⁾ všechno 3. — ¹⁰⁾ zčást. 2. — ¹¹⁾ jest živ a, nemá 1. — ¹²⁾ nemají 2, 3, 4. — ¹³⁾ sstup 2, 3, 4.

nedůstojnýmá umazán¹⁾ olejem přirozeným, tučníš zevnitř, takéž jeho nevidomým mazáním umazán²⁾ jsa, utučněn³⁾ býti zaslúžil vnitř, a jeho duchovním mazáním svrchovaně vezdy⁴⁾ umazán⁵⁾ jsa, neslušností⁶⁾ se varoval vši myslí a jimi hrdati se naučil anebo mohl, a užitečné věci duše tvé ustavičně mysliti, činiti i žádati mohl, s pomocí hospodina našeho Jezu⁷⁾ Krista, jenž s bohem otcem a s týmž svatým duchem kraluje na věky věkoma. Amen.

Modlitva jakžto⁸⁾ dříve: Bože, jenž lidu mocí radiš oc. a tu modlitvu dokonaje, promění hlas, a die výše, podle obyčeje prefacie, kteráž se takto počíná:

Na⁹⁾ vše věky věkoma Amen. Hospodin¹⁰⁾ s vámi. I s duchem tvým. Vzhóru¹¹⁾ srdce mámy¹²⁾ k hospodinu.¹³⁾ Dieky činme¹⁴⁾ hospodinu bohu našemu. Důstojno¹⁵⁾ a spravedlivo jest. Věru důstojno a spravedlivo jest, pravé a spasivé,¹⁶⁾ a my tobě vzdychny¹⁷⁾ a všady dieky vzdáváme. Hospodine, svatý otče, všemohúcí věčný bože, zvolených sílo, pokorných výsosti, jenžs¹⁸⁾ na počátce skrzě prolitie potopy hříechy světa tresktal, a skrzě holubici, větev oliví¹⁹⁾ nesúcí, pokoj zemiem navracený ukázals, a opět Arona, slúhu tvého, skrzě mazánie oleje kněžems ustanovil; a potom skrzě též mascí vlitie na

¹⁾ zmazán 2, 3, 4. — ²⁾ mazán 4; zmazán 2, 3. — ³⁾ potučněn 3. — ⁴⁾ Tak 1, ostatní všudy. — ⁵⁾ zmazán 2, 3, 4. — ⁶⁾ neslušností — hr v slově hrdati nemá 1. — ⁷⁾ Ježíše 2, 3, 4. — ⁸⁾ jakožto a tak i níže, když slovo jakžto se vyskytá. — ⁹⁾ po všecky v. věkóv 3, 4; věkuov 2. — ¹⁰⁾ H. buď s vámi 2, 3, 4. — ¹¹⁾ vzhóru 2, 3, 4. — ¹²⁾ Tak 1, ostatní: máme. — ¹³⁾ ku pánu bohu našemu. — ¹⁴⁾ vzdávajme 3. — ¹⁵⁾ Hodné a spravedlivé 2, 3, 4; a takéž o 4 slova dále. — ¹⁶⁾ spasitelné 2, 3, 4. — ¹⁷⁾ vzdychky a všudy 2, 3, 4. — ¹⁸⁾ jenž 4. — ¹⁹⁾ olivú 1.

opravovanie ľudu Israhelskému kněží a krále i proroky zčinil a obličej cirkve v uoleji¹⁾ obveselovati prorockým hlasem slúhy tvého Davida zvestoval: prosímy,²⁾ všemohúci otče, aby skrzě tohoto stvorenie tučnosť tohoto slúhu tvého N. poťsvětiti tvým požehnaním ráčil a skrzě jej³⁾ v podobenstvie holubice pokoj spravdností⁴⁾ ľudu jemu poddanému dáti, a příklady Aronovy v boží službě snažně následovati, a králevstvie výsosti v radách, v umění a spravdnosci súdu⁵⁾ veždy⁶⁾ dojíti a obličej veselosci skrzě tohoto oleje mazanie a tvé požehnanie s tvú pomocí všiej⁷⁾ osadě hotov jmieti kaž, a jenž si studnice nepotuchlé světlosci, a počátek věčné dobroty, králův utěšitel, dobrého všeho přidavatel a dostojeství dařitel, tvé nevypravené milosci sliby všemi prosímy,⁸⁾ aby slúhu tvého N., jehož k králového dostojeství výsosti chtěl povýšiti, múdrosci a všech jiných ctnosci okrasú učin okrášlena, a proto žeť jest tvój dar, že kraluje, buď tvé milosci, aby to sčasně činil, aby v základu viery, naděje a milosci ustaven jsa, hřiechův plzkosci otržen jsa, nad vidomými⁹⁾ i nevidomými vrahy vítěz učiněn, poddaného ľudu přispořením, prospěšenstvím a bezpečenstvím obveselen, s ním pochotným milováuím sjednán, pominutého králevstva¹⁰⁾ vladařstvie bez viny držal, a do věčného neskonaných radosci tvú milosci došel, skrzě Krista hospodina našeho, skrzě něhožto velebnosc tvú chválé andělé, modlé se panstvie, třesú se mocnosci, nebesa i nebeské ctnosci, i blahoslavená serafu¹¹⁾ s tovarišným¹²⁾ veselím světie, s nimižto i naše hlasy aby do-

¹⁾ oleji 2, 3, 4. — ²⁾ prosíme 2, 4. — ³⁾ něho 2, 3, 4. — ⁴⁾ spravdností 1. — ⁵⁾ súdy 4. — ⁶⁾ všudý 2, 3, 4. — ⁷⁾ všie 2, 3, 4. — ⁸⁾ prosíme 2. — ⁹⁾ vědom 3. — ¹⁰⁾ královstvie 2, 3, 4. — ¹¹⁾ serafim 1. — ¹²⁾ tovaryšným 3, 4.

pustiti kázal, prosíme, pokorným vyznáváním ¹⁾ říkáce: (*Potom kuor die*) Svatý, svatý, svatý!

To skonaje ²⁾ arcibiskup, vloží na kněze králový ³⁾ plášč, řka: Vezmi plášč na čtyři hrana udělaný, skrzě něžto ⁴⁾ srozuměj, že čtyři cesty světa božské moci jsou poddány, a uizádný móż sčastně ⁵⁾ kralovati na zemi, leč by jemu moc královánie byla dána s nebes.

Požehnánie meče králového. Uslyš, prosíme, ⁶⁾ hospodine, prosby naše, aby ten meč, jímžto tento slúha tvój N. žádá se opásati, velebností tvé pravice požehťnati a posťvětiti ráčil, aby obrana a zaslonění mohl býti kostelów, vdov, sirotków i všech bohu slúžících, ⁷⁾ proti ukrutnoscí pohanské strach a síla, skrzě Krista pána našeho. Amen.

Potom ot biskupów vezme meč knieže, ⁸⁾ a s mečem stojí, ⁹⁾ aby věděl, že jemu jest všecko králevství poručeno, když die arcibiskup: Vezmi meč skrzě rucě biskupově, kterakžkolivěk nedóstojně, však náměscvím a mocí svatých apoštolów posvěceně, tobě králevsky dán ¹⁰⁾ našeho požehnánie úřadem, na obránění svaté božie cirkve ¹¹⁾ božsky ¹²⁾ zjednán. ¹³⁾ A buď pamětliv toho, o němžto žaltárník prorokoval, řka: Opaš se mečem tvým na ledvie tvé přemocně, aby tiem ¹⁴⁾ a skrzě něj moc spravedlnosci činil těžkost zlosti mocně zkazil nebo zrušil, a svatú boží cirkve a jejie věrné zasloňoval a obraňoval, any méně pod věrú křivé křesťany, nežli křesťanského jména vrahy tupil a rušil. Vdovám a sirotkóm milostivě pomáhaj

¹⁾ vyznáním 3. — ²⁾ dokonaje 2, 3, 4. — ³⁾ královský 2, 3, 4. — ⁴⁾ jenžto uroz. 1. — ⁵⁾ sčastný 1. — ⁶⁾ prosíme 2. 4. — ⁷⁾ slúžijících 1. — ⁸⁾ nemají 2, 3 4. — ⁹⁾ nemá 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ den a našeho 3. — ¹¹⁾ cirkve 2. — ¹²⁾ nemá 2. — ¹³⁾ zjed. 3. — ¹⁴⁾ jim.

a jich braň, opuščené¹⁾ oprav, opravené²⁾ zachovaj, msci nespravedlnosci, potvrdí dobře způsobené: aby to čině, moci vítězstvím oslaven a spravedlnosci následovník výborný, z tohoto světa spasitelem, jehožto podobenstvie ve jméno držíte, bez skonání zaslúžil kralovati, jenž s uotcem³⁾ v jednotě ducha svatého kraluje na věky. Amen.

Opásán pak mečem, takéž od nich vezme náramky, kdyžto die arcibiskup takto⁴⁾: Vezmi náramky přiesnoscí a múdrosci a božského oklíčení znamenie, skrzě něžto aby rozuměl,⁵⁾ že všecka učinění tvá proti nepřítelóm vidomým nebo nevidomým mohú býti ohrazena skrzě Krista hospodina⁶⁾ našeho.

Požehnání prstene králového: Požehnaj hospodine a poťsvět prsten tento a pošli nadeň sedmer duch tvój jehožto slúha tvój požívaje, prstenem viery darován moci najvyššieho bez hříechu⁷⁾ ostříehán byl a všecka požehnanie, ježto v piesmě božském nalezena jsú, nadeň štědre stúpila,⁸⁾ aby cožkolivěk požehná, duchovním požehnaním požehnáno bylo, skrzě Krista hospodina⁹⁾ našeho. Amen.

Když arcibiskup bude jemu vkládati prsten na ruku, die tuto modlitvu: Vezmi králového dostojenstvie prsten, a skrzě něj v tobě křesťanské viery poznaj znamenie. Neb jakžto dnes posazují tě za hlavu a knieže královstvie a lidu, takéž aby byl trvající přispořitel a ustanovitel křesťanstvie a křesťanské viery, aby šťasten¹⁰⁾

¹⁾ opuščeně 1. — ²⁾ opravenie 1. — ³⁾ otcem 2, 3, 4. — ⁴⁾ nemá 1; arcib. takto říká 2, 3. — ⁵⁾ rozuměl 2. — ⁶⁾ pána 2, 3, 4. — ⁷⁾ hříe 4. — ⁸⁾ sstúpila. — ⁹⁾ pána 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ zčasten 2, 3; šťasten 4.

v diele, bohat u vieře, s králem králův radoval se skrzě něho, jehožto jest čest i chvála na věky věkoma.¹⁾ Amen.

Potom vezme meč, jímžto byl opásán, a jej bohu na oltáři ofěruje, jenž hrabie jiných vyšší²⁾ aneb³⁾ větčí, kterýž tu bude, vyplatí, a vyplatě před ním ponese. Když pak arcibiskup dá jemu žezlo a jablko⁴⁾ die takto: Vezmi žezlo, králové moci slovutný prut, to věz přiejmi prut moci, jímžto⁵⁾ aby sám se dobře zpravoval, svatú cierkev a lid křesťanský tobě od boha poručený králevú mocí ot zlých obraň, křivé treskci,⁶⁾ pravé upokoj, aby pravú cestu držeti mohli, tvú pomocí oprav; šťastného králevstvie do věčného vladařstvie s jeho pomocí došel, jehožto králevstvie trvá na věky věkoma.⁷⁾ Amen.

Opět die takto modlitvu:⁸⁾ Přijmi proto prut moci a pravdy, skrzě nějž⁹⁾ urozuměj,¹⁰⁾ aby krásil o dobrotivých a zžasil¹¹⁾ zlé, bludné nauč, cestě pokluzlým ruky podaj, rozpraš pyšné a zdvihni pokorné; aťby otevřel dřví¹²⁾ Jesus Kristus, hospodin náš, jenž sám o sobě die: Jáť jsem dřví,¹³⁾ skrzě mě kdož vende,¹⁴⁾ spasen bude. A on, jenž jest klíč Davidův a žezlo domu Israhelova, jež¹⁵⁾ otevře a žádný nezavře, zavře a žádný neotevře, buď tobě pomocník, jenž vyvodí svázaného z domu žaláře, sedícího v temnoscí a scínu smrti, aby ve všem následovati jeho zaslúžil, o němžto prorok David prorokoval řka: Stolice tvá, bože, na věky věkoma; prut zpravenie prut králevstvie tvého. A následuj onoho, jenž

¹⁾ věkuov 2. 3; věkón 4. — ²⁾ vyšších 4. — ³⁾ nebo 4. — ⁴⁾ jabko 2. — ⁵⁾ kterýmžto 2, 3, 4. — ⁶⁾ trzesskezy 1. — ⁷⁾ věkón 4. — ⁸⁾ nemá 2, 3, 4. — ⁹⁾ nějžto 3; něžto 2. — ¹⁰⁾ srozuměj 2, 3, 4. — ¹¹⁾ skrotil 2, 3, 4. — ¹²⁾ dvěře pán náš Ježíš Kristus, jenž. — ¹³⁾ dvěře 2, 3, 4. — ¹⁴⁾ vejde 2, 3, 4. — ¹⁵⁾ jenž 3.

die: Miluj spravdnosc a nenávid' zlosci. Neb proto mazal tě buoh, bóh tvój olejem veselé na příklad onoho, jehožto před věkem umazal¹⁾ byl nad účastníky jeho Jesu Krista hospodina²⁾ našeho, jenž s uotcem³⁾ a s svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma.⁴⁾ Amen.

*Po žezlu arcibiskup die tuto modlitvu:*⁵⁾ Všeho,⁶⁾ hospodine, studnice dobrého a všech bože ustaviteli prospěchův, daj prosímy slůžě tvému N. přijaté dobře zpravovati dostojenstvie, a od tebe jemu danú čest rač posílit, ucti⁷⁾ jeho mimo všecky krále, tvým jeho požehťnáním vzbohat, a na stolicí králevstvie ustavičerstvím stvrď, navščev jeho u plodu, daj jemu dlúhosť života, za dnův jeho aby vzdy vzchodila spravdnosc, aby s radoscí a s veselím u věčném radoval se králevství, skrzě Krista hospodina⁸⁾ našeho. Amen.

*Požehňanie koruny královny neb králové. Modlitva:*⁹⁾ Bože tvých věrných koruno, jenž na hlavách jich postavuješ korunu drahého kamenie, požehťnaj a poťsvěť korunu tuto, aby jakžto¹⁰⁾ ona rozličným kamením jest okrášlena, takéž slúha¹¹⁾ tvój, nositel jejie, mnohých předrahých ctnoscí darem tvú darující miloscí byl naplněn, skrzě Krista hospodina¹²⁾ našeho. Amen.

Potom pokropí svacenú vodú na korunu, a pokadí ji biskup neb arcibiskup, i vstaví ji arcibiskup na hlavu přede všemi biskupy, a die tuto modlitbu: Vezmi korunu králevstvie, kterážto ač nedostojnýma, však biskupovýma

¹⁾ zmazal 2, 3, 4. — ²⁾ pána 2, 3, 4. — ³⁾ otcem 2, 3, 4. — ⁴⁾ věkóv 3, 4; věkuov 2. — ⁵⁾ modl. takto 2, 3. — ⁶⁾ Všemohúcí 4. — ⁷⁾ učistci 1. — ⁸⁾ pána 2, 3, 4. — ⁹⁾ modl. tato 1, 3. — ¹⁰⁾ jakožto 2, 3, 4. — ¹¹⁾ slúhu tvého 4. — ¹²⁾ pána 2, 3, 4 a tak stále níže na konci modliteb přichází v 1 hospodin, v 2, 3 a 4 pán.

rukama na tvú hlavu jest vstavena, skrzě nižto svatosci chválu a česc a skutków moci zjevně znamenati rozuměj, a skrzě ni tě účastníkem [býti] ¹⁾ tajemství našeho nebud' nevědom. A tak jakžto ²⁾ my vnitřní pastýři a zprávcě duší jsme ³⁾ rozumieni, takéž ty zevnitřně pravý boží následovník a hrdinný proti všem protivní-
kóm cirkve Kristovy obráncě, a králevství tobě ot buoha daného a skrzě úřad našeho požehnání místo apoštolův i všech svatých poručného statečný zprávcě a kralovatel prospěšný vždy aby ⁴⁾ byl, a mezi slavnými vítězi šlechtnoscmi drahého kamenie okrášlen a odplatú věčného štěstie ⁵⁾ korunován ⁶⁾ jsa, s vykupitelem a spa-
sitelem Jezu Kristem, jehožto jméno a náměscvie nositi tě věrie, ⁷⁾ bez koncě se radoval, jenž živ jest a kraluje buoh s bohem otcem na věky věkoma. ⁸⁾ Amen.

Jiná modlitva tato: ⁹⁾ Bože věčnoscí, knieže moci, všech vrahův přemahateli, požehť naj tohoto slúhu tvého N., tobě svú hlavu nakloňujícíeho, a v dlúhém zdraví a v prospěšném sčescie ¹⁰⁾ jej zachovaj, a kdež kolivěk po-
moci tvé bude nazývati, ¹¹⁾ brzo přispěj a zasloň a obraň. Daj jemu, prosímy ¹²⁾ hospodine, bohatství milosci tvé, naplň v dobrém ¹³⁾ žádosc jeho, korunuj jeho milosrden-
stvím tvým, ¹⁴⁾ aby tobě hospodin dobrotivým nábožen-
stvím ustavičně slúžil, skrzě Krista hospodina našeho. ¹⁵⁾ Amen.

¹⁾ nemají rukopisy. — ²⁾ jakožto 2, 3, 4 a tak všude níže. ³⁾ jsme 2, 3, 4. — ⁴⁾ nemá 2, 3, 4, — ⁵⁾ zčestie 2, 3; štěstie 4. — ⁶⁾ korunovaný 3. — ⁷⁾ wyerze 1. — ⁸⁾ věkóv 2, 3, 4 a tak níže všude. — ⁹⁾ Místo: jiná modlitva tato mají 2, 3, 4 jen modlitba. — ¹⁰⁾ zčescie 2, 3 a tak níže všude. — ¹¹⁾ žádati 2, 3, 4. — ¹²⁾ prosíme 2, 4. — ¹³⁾ dobrých 1. — ¹⁴⁾ tvým — do-
brotivým nemá 3. — ¹⁵⁾ nemá 1.

Potom kuor počne tuto antifonu: Zachovaj a buď muž, a drž přikázanie hospodina boha tvého, aby chodil po ¹⁾ cestách jeho a stře hl ustavenie jeho a přikázanie jeho a svědečstvie i sůdy jeho, a kam se kolivěk obrátíš, potvrdí tebe buoh.

Potom inhed ²⁾ dějí požehnání naň to, ježto na synodě ³⁾ říkají; ⁴⁾ a počíná se takto: Požehnej tebe hospodin, a ostřiehaj tě, a jakžto chtěl tě nad svým lidem býti králem aneb králevú, taktěž na tomto světě šťastným a věčného sčestie dajť účastnosc. ⁵⁾ Amen.

Počíná se jiná ⁶⁾ modlitva: Žákovstvo a lid, jehožto chtěl [bóh] svú pomocí k tvému potvrzení sebrati, svým způsobením a tvým poručenstvím, předlúhé časy dajť sčastně opravití Amen. Aby božieho napomínání poslúchajíce, protivienstvie strádající, všeho dobrého plnosc majíce, tvého přikázanie věrnú miloscí poslúchajíce, na tomto světě tichosci požívajíce, věčné chvály nikdy nebyli odlúčení. To on dáti rač, jenž kraluje na věky věkoma. Amen.

Potom korunován poctivě od biskupův bude veden přes kuor od oltáře až do stolice, a kuor bude zpíevati tuto responsoř: Žádání duše jeho dals jemu.

Po responsoři die jemu ⁷⁾ arcibiskup takto: Stój a drž viac miesto, kteréžtos až dotavadto otcovým nadstúpením držal, ⁸⁾ dědickým právem tobě oddané, skrzě moc boha všemohúcieho a nynějšie poručenie naše, to věz všech apoštolův i jiných sluh božích; a jímžto žákovstvo svatých oltářův blíže uzříš, tiem jemu větčí

¹⁾ v 1. — ²⁾ ihned 2, 3, 4. — ³⁾ sněmě 2, 3, 4. — ⁴⁾ řekati 1. — ⁵⁾ včas 3. — ⁶⁾ Slova: Počíná se jiná: nemají 2, 3, 4. — ⁷⁾ jemu biskup aneb arcib. 3. — ⁸⁾ držel 2; držals 3.

v miestech podobných čest ukázati pomni, a[by] prostředník boží a lidský tě prostředníkem aneb prostřednicí žákovstva a osad učinil.

Na tomto mieste káže jemu siesti na stolicí arcibiskup, řka: A na tej ¹⁾ králevstvie stolicí potvrdí tebe buoh a v králevství věčném s sebú kralovati kaž Jhesus ²⁾ Kristus, hospodin náš, král králův a pán panujících, jenž s tebú živ jest v jednotě ducha svatého ³⁾ na věky věkoma. Amen.

Tehdy dá jim mtr s celováním; všecken pak žákovský sbor, takému zprávci raduje se, zvučici ⁴⁾ chválu a vysokým hlasem mužským zpievati budú: Tě ⁵⁾ Buoha chválímy. A obec pak: Hospodine pomiluj ny.

Slib a vyznávání králevo před stolicí, před bohem a před lidem i žákovstvem, tento jest: ⁶⁾ Vyznávám a slibuji před bohem i anděly jeho nyní a potom viec zákon a spravedlnost i pokoj svatě božie ⁷⁾ cirkve a lidu mně poddanému podle moci a vědomie zachovati a činiti, zachováním milosrdného vzezření, jakož to s radú věrných našich najlépe nalezti moci budu, a biskupóm kostelův božích dostojnú a řádnú čest ukazovati, a to což od cesařův a králův kostelóm jim poručeným dáno neb navraceno jesc, bez porušení zachovati, opatóm a hrabíem i nádobám kostelním podobnú česc podlé rady věrných našich činiti. Amen.

¹⁾ té 2, 3, 4. — ²⁾ Ježíš 2, 3, 4. — ³⁾ sv. buoh 2. — ⁴⁾ zvučiti 1. — ⁵⁾ Tebe 1. — ⁶⁾ tento jest nemají 2, 3, 4. — ⁷⁾ nemá 3.

II.

Řád na požehnání králové.

Jižto ¹⁾ mají světiti inhed, ²⁾ když se ³⁾ skoná svěcenie královo, tiemto činem. Inhed korunovavše jeho, a ji když požehnati a korunovati káže: tehdy prostovlasá a ⁴⁾ s uotkrytú ⁵⁾ hlavú dvěma biskupoma bude dovedena před oltář, a tu položáci se před oltářem, má se modliti; kterážto od biskupów zdvižena z modlitvy, má opět hlavy pokloniti. To učiniece, arcibiskup die tuto modlitbu:

Všemohúcí a věčný bože, studnicě a počátku všie dobroty, jenž ženského národu křehkosci nikakež ⁶⁾ nezamietaje protivíš se, ale miloscivě přijímaje raději zvoluješ, a jenž mdlé světa zvoluje, silné všeliké pohaniti's ⁷⁾ umyslil, jenž také ⁸⁾ k věčné chvále své mocí tvého vítězství, v ruce Judit ženy ⁹⁾ ukrutného nepřítele lidu židovského, když nad ním kralovati chtěl, vydati si ráčil: vzezři, prosímy ¹⁰⁾ hospodine, na modlitvu pokory naše, na tuto slúhu tvú N., jižto pokorným ná-

¹⁾ kterážto 2, 3, 4. — ²⁾ ihned 2, 3, 4 a tak níže. — ³⁾ nemají 2, 3, 4. — ⁴⁾ nemají 2, 3, 4. — ⁵⁾ odkrytú 2, 4; ckrytú 3. — ⁶⁾ nikterakež 2, 3; nikterake 4. — ⁷⁾ pohaněti 2, 3, 4. — ⁸⁾ také věčné chvály 2, 3, 4. — ⁹⁾ ženy, když židovského lidu nad ukrutným nepřítelem kralovati chtěl, vzezři pr. 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ prosíme 2, 3.

boženstvím za královu sme ¹⁾ volili, požehnání tvých dary rozmnož; a ji pravicí tvé moci vždycky a vezde ²⁾ obklič; buď sciennem tvého daru odevšad mocně zasloněna, aby vidomého i nevidomého vraha zlosci vítězsky vybojovati mohla, a s Sarú a s Rebekkú, Liú ³⁾ a Rachel, poctivými a blahoslavenými ženami, plodem života svého obtiežena nebo vzplozena býti zaslúžila, na okrášlenie všeho králevstvie a stavu svaté božie cierkve opravovanie a také zasloněnie, skrzě Krista hospodina našeho, jenž z neporušeného blahoslavené panny Marie břicha narodiv se, navštívití a obnoviti tento svět ráčil jest, jenž s tebú živ jest v jednotě ducha svatého ⁴⁾ a kraluje na věky věkoma. Amen.

Opět jiné žehnání před oltářem též královny před kniežaty a pány skrzě arcibiskupa říkajícího: ⁵⁾ Bože, jenž sám j máš ⁶⁾ nesmrtelnosc a v světlosci přebýváš nepřístupné, jehožto rozšafnosc v svém způsobení nemýlí se, jenžs učinil, ježto budúcie jsú, a zověš ta, ježto jsú, jakžto ta, ježto ⁷⁾ nejsú, jenž pyšné pravým skrovenstvím s kněžstvie smietáš, a pokorné miloscivě na výsosc vzvodíš: nevypraveného milosrdenstvie tvého pokorně ⁸⁾ prosíme, aby, jakžto Hester králevnu dle židovského zdravie z vězenie nebo z uokov zproščenú do krále Asverovy komňaty ⁹⁾ a královstvie jeho účascnosti ¹⁰⁾ jíti's kázal: takéž tuto slúhu tvú pokory naše požehnáním a křesťanské osady spasenie — dle k duostojnému a vysokému krále našeho zdávání milosrdně jíti pójč, aby v králového u manželství slibu vezdy ¹¹⁾ přebývající sty-

¹⁾ jsme 4. — ²⁾ všudy 2, 3, 4. — ³⁾ s Liú a s Ráchel 2, 3, 4. — ⁴⁾ sv. buoh 2, 3, 4. — ⁵⁾ řkúcieho 4. — ⁶⁾ máš 2, 3, 4. — ⁷⁾ nemá 1. — ⁸⁾ pokorní 1. — ⁹⁾ komniety 2, 3. — ¹⁰⁾ wčastnosti 3. — ¹¹⁾ všudy 2, 3, 4.

dliva, blízku panenstvie palmu zdrženie mohla obdržeti, a hospodinu ¹⁾ bohu živému a pravému ve všem a nade všecko slíbiti se ustavičně žádala, a tě nadechnúcím, ²⁾ což tobě libo jest, vším srdcem skonala. Amen.

Znamenati jest, že sukně králové i košile mají býti otevřené napřed i na zad až do pásu; a kněz arcibiskup má ji mazati na kříž svatým olejem na hlavě, na prsech i na pleci, a říci, když ji maže, takto: Ve jmě otce i syna i svatého ducha prospěj tobě toto mazání svatého oleje ke cti a k věčnému potvrzení na věky věkoma. Amen.

Potom modlitva po mazání tato: ³⁾ Svatého ducha milosc, pokory naše úřadem, v tě plna vstup, a jakožto rukama našima nedůstojnýma olejem přirozeným omyta tučnieš zevnitř, takéž jeho nevidomým mazáním umazaná ⁴⁾ utučněna býti zasluž vnitř, a jeho duchovným mazáním svrchovaně vždycky omyta neslušnosti varovati se a hrdati naučila vši myslí, aby užitečné duše tvé vždycky mysliti, žádati i činiti mohla, s pomocí hospodina našeho Jhesu Krista, jenž s bohem otcem i svatým duchem kraluje na věky věkoma. Amen.

Modlitva: Všemohúcí věčný bože, připlovúcí duch tvého požehťnání na sluhu tvú N. pro nás modlijicie miloscivě vzlij, a kteráž skrzě ruce našeho vzloženie duešní den králevá ustanovena jest, svěcenie tvého důstojna a zvolena aby ostala a nikdy potom od tvé milosci odlúčena byla jakžto nedůstojná, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

¹⁾ pánu 2, 3, 4. — ²⁾ nadchúcím 1. Latinsky: te inspirante. — ³⁾ nemají 2, 3, 4; po pomazání 3. — ⁴⁾ zmaz. 2, 3, 4.

Po této modlitvě dá králové žezlo arcibiskup, jiného způsobení než královo žezlo, ale prut podobný prutu králevu, bez modlitv, a pak vzloží prsten na prst její arcibiskup, ¹⁾ řka takto modlitvu: ²⁾

Vezmi prsten viery, znamenie přiesnosci, jímžto ³⁾ aby mohla všech kacieřských zlostí varovati se, a pohanské národy mocí boží tisknutí a ku poznání pravdy přijíti, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Jiná modlitba: Bože, jehožto jest všecka moc a dostojenstvie, daj slůžě své ⁴⁾ N., znamením tvé viery, prospěšné její dostojenstvie skonání, v němžto aby tobě vždycky ustavična ⁵⁾ ostala, a tobě ustavičně slíbiti se žádala, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Požehndanie koruny králové počíná se takto: Bože, tvých věrných koruno, jenž na hlavě jich pokládáš korunu z kamenie drahého, požehťnaj a posťvěť korunu ⁶⁾ tuto, aby jakožto ona rozličným drahým kamením jest okrášlena, takéž slůha tvá, nosce její, mnohým drahého ⁷⁾ kamenie ctností darem tvú šcedrú milostí naplněna byla, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy má jie vstavena býti koruna na hlavu od arcibiskupa, kterýžto vstavení mají vzdržovati se všech stran šlechtici čeští. Arcibiskup pak má říci, vstavuje korunu, tuto modlitvu: Vezmi korunu chvály, čest veselé, aby stkvúcie stkvěla se a věčným radováním korunována byla. Amen.

Modlitva opět: ⁸⁾ Úřadem našeho dostojenstvie za králevú slovútně požehnaná, vezmi korunu králového

¹⁾ nemá 1. — ²⁾ nemá 2, 3, 4. — ³⁾ kterýmžto 2, 3, 4. — ⁴⁾ tvé 4. — ⁵⁾ ustavičně 4. — ⁶⁾ koruny této 3. — ⁷⁾ mn. drahým kamením 3. — ⁸⁾ nemají 2, 3, 4.

zvýšenie, ktorážto ač nedóstojnýma,¹⁾ však biskupíma²⁾ rukama na tvú hlavu vstavena jest; a proto jakožto³⁾ zevnitř zlatem a drahým kamením okrášlena stkvie se, takéž vnitř zlatem múdrosci a ctnoscemi drahého kamenie okrášlena býti snaž se, aby po záščí tohoto světa, s múdrymi děvicemi⁴⁾ choti věčnému, hospodinu našemu Jhesu Kristovi, dóstojně a slavně vstřieci vyndúci,⁵⁾ nebeského králevstvie sieni ve dvěři zaslúžila vjíti,⁶⁾ s pomocí hospodina⁷⁾ našeho Jhesu Krista, jenž s bohem otcem a svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma. Amen.

*Počíná se jiná modlitva:*⁸⁾ Všeho hospodine studnice dobrého, a všeho prospěšenstvie dárcie, daj slúžě tvej⁹⁾ N. došlé dobře zpravovati dóstojenstvie, aby od tebe jie¹⁰⁾ danú chválu dobrými skutky mohla utvrditi, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

*Po tej*¹¹⁾ *modlitvě šlechtici, ježto korunu vzdržují, povedú ji k stolici, poctivě připravené,*¹²⁾ *a tu ji posadie; a s ní bude šlechetná abatyše svatého Jiříe na Pražě zákona svatého Benedikta, kterážto pro své dóstojenstvie pozvána a prošena při korunování královej*¹³⁾ *vždy má býti; a okolo nie stanú šlechtici a panie urozené králevstvie Českého. Pak v uobětování*¹⁴⁾ *a míru nošení a božieho těla přijímání ovšem rád králový dříve znamenáný zachován má býti.*

Žehnání korúhve: Nakloň hospodine ucho tvé k modlitvě naše pokory, a skrzě orodování svatého Michala

¹⁾ neduostoj. 4. — ²⁾ biskupovýma 2, 3, 4. — ³⁾ jakto 1. —

⁴⁾ pannami 2, 3, 4. — ⁵⁾ vyjdúci 2, 4; vyjdúce 3. — ⁶⁾ vníti 1. —

⁷⁾ pána 2, 3, 4. — ⁸⁾ Počíná se jiná nemají 2, 3, 4. — ⁹⁾ tvé 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ jie 1; jíž 3. — ¹¹⁾ té 2, 3, 4. — ¹²⁾ připravenú 1. —

¹³⁾ králové 2, 3, 4. — ¹⁴⁾ obět. 2, 3, 4.

archanděla tvého a pána nebeských ctností, daj nám pomoc pravice tvé, aby jakožs ¹⁾ požehnal Abrahama nad pěti králi svítějícíeho, a Davida krále, v chvále tvého jména vítězké boje činícíeho, tak ²⁾ požehťnati a osvietťiti rač tuto korúhev, ktorúžto na obranu svaté cirkve proti nepřátelské ukrutnosti nosie, aby ve jmě tvé věrní a obraňující lidu tvého po nie ³⁾ jdúce, skrzě moc svatého kříže vítězscvie nad nepřátely dobyvše, radovali ⁴⁾ sě, jenž s uotcem ⁵⁾ a svatým duchem živ jsi a kraluješ na věky věkoma. Amen.

Tu sě dokonává korunování. A potom budú čísti čtenie svatého Matúše, ⁶⁾ a tak sě počíná: ⁷⁾

V onom času odšedše licoměrníci, učinili radu, aby Jhežíše popadli v řeči. I poslachu k němu ⁸⁾ mlazšie své s Herodiány, ⁹⁾ řkúce: Mistře, viemy, že jsi spravedlivý a cestu boží v ¹⁰⁾ pravdě učíš, a nenie tobě péče o žádném, ani hledíš na osobu lidskú: slušie-li dáti daň ciešařovi, ¹¹⁾ čili nic? Poznav ¹²⁾ pak zlosť jich Jhežíš, vece: Co mne ¹³⁾ pokúšiete, pokrytci? ukažte mi peniez platní. ¹⁴⁾ A oni obětova chu ¹⁵⁾ jemu peniez. ¹⁶⁾ I vece jim Ježíš: Čí jest ¹⁷⁾ tento obraz a nápis? Vecechu jemu: Ciesářov. Tehdy vece jim: Proto vraťte, ¹⁸⁾ což jest ciesařovo, ciešařovi, ¹⁹⁾ a což jest božieho, ²⁰⁾ bohu.

¹⁾ jakožtos 1. — ²⁾ nemají 2, 3, 4. — ³⁾ niej 1. — ⁴⁾ raduovali 1. — ⁵⁾ otcem 2, 3, 4. — ⁶⁾ Matěje 1. — ⁷⁾ a tak sě počíná nemají 2, 3, 4. — ⁸⁾ k němu nemá 1; služebníky své 2, 3, 4. — ⁹⁾ Herodesovými 3. — ¹⁰⁾ u 1. — ¹¹⁾ ciesaři 2, 3, 4. — ¹²⁾ Ale poznav zl. 3. — ¹³⁾ mě 3. — ¹⁴⁾ danní 3. — ¹⁵⁾ podali 3. — ¹⁶⁾ penieze 3. — ¹⁷⁾ je to 1; jest toto ob. 3. — ¹⁸⁾ dajte 2, 3, 4. — ¹⁹⁾ ciesaři 2, 3, 4. — ²⁰⁾ božie 1.

Znamenati jest, když budú čisci čtenie, král i¹⁾ králová mají složiti koruny své. A když odečtú čtenie,²⁾ větčí mezi arcibiskupy nebo biskupy vezme knihy čtenie, i donese královi, aby celoval,³⁾ a potom královej, potom arcibiskupovi, ježto mši slúží.

Credú⁴⁾ dějť a⁵⁾ offertoř: Slyš hlas modlitvy mé, králi můj a bože můj! nebo k tobě modliti se budu, hospodine!

Po offertoři šlechtici a páni povedú krále k oltáři, korunu jeho před ním nesúc; král pak má offěrovati jeden chléb biely, stříbrnici plnú vína, a zlata, jakžto královému důstojenství zdáti se bude podobno. A králová takéž bude offěrovati. A jdúce k oltáři, i zasě se vracujíce, meč vytržený ponessú před králem.⁶⁾ Následuje:

Dary⁷⁾ prosímy⁸⁾ hospodine obětování posvěť, aby i nám jednorozeného tvého tělo a krev bylo, i slúžě tvému králi našemu N., na obdrženie duše i těla zdravie, a na konání poručeného úřadu, tě darujícím,⁹⁾ vždycky prospievati,¹⁰⁾ skrzě téhož Krista hosp. našeho. Amen.

Slovútné požehnání na krále a na lid, před Agnus dei: Všemohúci bože, ducha tvého nás zbohat veselím; a králi našemu cierkevného pokoje požívati daj v tichosci. Anděla svého¹¹⁾ svatého vezdy¹²⁾ jemu stráži daj a obránci, a tak jemu jako nám ctností svatých daj posilenie.¹³⁾ Amen. Okolek králevstvie jeho za dnóv jeho

¹⁾ a 1. — ²⁾ čt. vetčí arcib. nebo větší mezi biskupy 2. — ³⁾ polibil 3. — ⁴⁾ Credo 2. — ⁵⁾ nemají 1, 2, 4. — ⁶⁾ Ruk. mají: krale. Secretum. Po slově tom následuje v 3: Tuto se znamená secretum. Že však v latinském řádu korunovačním jest sequitur a slovo secretum na tom místě nejasno zůstává, drželi jsme se latinského textu, a přeložili jsme slovo sequitur. — ⁷⁾ Daj 3, 4. — ⁸⁾ prosíme 2, 4. — ⁹⁾ te largiente v textu lat. — ¹⁰⁾ prospievati 2. — ¹¹⁾ tvého 1. — ¹²⁾ všudy 2, 3, 4. — ¹³⁾ posilnění 2, 3, 4.

pokoj obklič poctivý, a kamžkolivěk se obrátí, jeho protivníkův mysl umdlena buď smucujíc se,¹⁾ a všeho v nás duchovenstvie hojnose buď²⁾ skrovna. Amen. To on dáti rač, jenž s uotcem³⁾ a s duchem svatým živ jest⁴⁾ a kraluje na věky věkoma. Amen.

Jiné žehnání na krále takto⁵⁾ jest: Všemohúcí buoh, jenž tě lidu svého chtěl býti zprávcí, on tě nebeským požehnáním světě, věčného králevstvie dajť býti účastníkem. Amen. A pójč⁶⁾ tobě proti všem viery křesťanské nepřátelóm vidomým a také nevidomým vítězsvie slavné a pokoje i odpočívání⁷⁾ cierkevného šťastného⁸⁾ tě učiň dalecě i širocě základcí. Amen. Aby tě vladařstvie králevské⁹⁾ držéce, lid tobě poddaný křescanského zákona práva ostřiehaje, odevšad bezpečen, pokoje tichého požíval, a tě v sboru svatých ustaviti ráčil, a věčným sčestím¹⁰⁾ tudiež za jedno s tebú radovati se zaslúžil. To on dáti rač, jehožto králevstvie a ciesařstvie bez koncě trvá¹¹⁾ na věky věkoma. Amen.

Opět znamenati jest, že ten, jenž jest dal králevi¹²⁾ čtenie celovati,¹³⁾ má po Pax domini vzieti mír od arcibiskupa mši slúžícíeho, a nésci králevi¹⁴⁾ i králové s kniehami: a po něm všeckni arcibiskupové i biskupové dadie celování¹⁵⁾ míru jeden po druhém králevi na své stolici sedícíemu.

Opět znamenaj, že po umytí anebo v umývání arcibiskupovu, neb po mši, zdáli se podobno, opět kniežata

¹⁾ smucující ruk. — ²⁾ bude 3. — ³⁾ otcem 2, 3, 4. — ⁴⁾ Místo: a kraluje — Amen má 3 etc. — ⁵⁾ takto jest, nemají 2, 4; místo těch slov má 3 na krále Jeho Milost. — ⁶⁾ puojč 3. — ⁷⁾ odpočinutí 2, 3, 4. — ⁸⁾ zčást. 2, 3. — ⁹⁾ království 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ zčestím 2; štěstím 3, 4. — ¹¹⁾ trra 1. — ¹²⁾ králi 2, 3, 4. — ¹³⁾ líbati 3. — ¹⁴⁾ králi 2, 3, 4 a tak níže. — ¹⁵⁾ políbení 3.

nebo šlechtici přivedú krále před oltář, a tu přijme tělo a krev boží z ruky arcibiskupovy mši slúžícíeho.

Communio: ¹⁾ Urozuměj volanie mé, přichyl se k hlasu modlitvy mé, králi můj a bože můj! nebo k tobě vzdám ²⁾ se, hospodine! ³⁾

I hned die ⁴⁾ *complendu:* ⁵⁾ Toto nás obcovanie hospodine učisc od hřiechu, a slúhu tvého N. krále našeho ote všeho obraň protivenscvie, aby cierkveného ⁶⁾ pokoje obdržal ⁷⁾ tichosc, a po ⁸⁾ tohoto světa pomnutí k věčnému došel dědictví, skrzě pána našeho Jhesu ⁹⁾ Krista, jenž s tebou živ jest a kraluje ¹⁰⁾ v jednotě ducha svatého na ¹¹⁾ vše věkóv věky. Amen.

Tuto se dokonává řád korunování krále i králové Českého králevstvie.

Tuto pak počíná se řád oblačení králového, k jeho velebnosci ukázanie neb k súdu. Ale dřeve, než se obleče před rúchem die tento žalm: Proč sú se rydali národové; a onoho žalmu tyto verše: Strach boží svatý bydlí na věky věkoma; práva hospodinova věrna sama v sobě, až do konce toho žalmu, a potom ihned oblekú jej.

A najprvé, obláčeje ¹²⁾ *se v sukni, die: Abych miloval pravdu a nenáviděl zlosci, protož umazal* ¹³⁾ *mě bóh, bóh můj, olejem veselé nad dědice mé.*

Potom obuže se v střevíce ¹⁴⁾ *králové,* ¹⁵⁾ *říkaje tento žalm: Sviecenie nohám mým slovo tvé a světlo stezkám*

¹⁾ communie 2, 3, 4. — ²⁾ modlím 2, 3. — ³⁾ h. muoj 3. — ⁴⁾ I hned die, nemají 2, 3, 4. — ⁵⁾ complenda 2, 3, 4. — ⁶⁾ cierkveného 2, 3, 4. — ⁷⁾ obdržel 2. — ⁸⁾ a po dokonanie tohoto sv. k věčnému 2, 3, 4. — ⁹⁾ Ježíše 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ kr. buoh 2, 3, 4. — ¹¹⁾ Místo na vše věkóv věky mají 2, 3, 4: po vsecky věky věkóv. — ¹²⁾ obleče 1, 3. — ¹³⁾ zmaz. 2, 3, 4. — ¹⁴⁾ třevíce 2. — ¹⁵⁾ královské 2, 3, 4.

mým; prisáhl sem a ustavil sem ostřiehati súdov¹⁾ spravdnosci tvé; ponížen sem až ovšem hospodine, obživ mě podle slova tvého; volnoscí úst²⁾ mých dobře libé učiň, hospodine, a súdov¹⁾ tvých nauč mě; duše má v rukú mú veždy, a zákona tvého nezapomněl sem; položili sú hříšníci osidlo mně, a od přikázání nezblúdil sem; dědinú získal sem svědectvie tvá na věky, nebo veselé srdce mého jsú; přichýlil sem srdce mé k činění spravdností tvých u věk pro odplatu.

Potom vezme náramky, řka: Jenž učí k šermování ruce moje³⁾ a prsty mé k bojování; a položil jest jakožto lučišče⁴⁾ mosazné ramena má.

Potom vezme dalmatiku, říkáje: Oblec⁵⁾ mě hospodine u⁶⁾ pancieř spravdnosci, a dielem síly obklič mě.

Potom vezme rukavicě, říkáje: Nalezl mě hospodin, slúhu svého; olejem svatým svým umazal⁷⁾ ruce moji, ruka pak jeho pomáhati bude mně.

Potom vezme prsten, říkáje: Vezmu⁸⁾ králového⁹⁾ dóstojenstvie prsten a křescanské viery znamenie.

Potom plášč¹⁰⁾ s záponú vezme, říkáje: Oblekl mě hospodin v rúcho zlatem tkané, a nemiernými¹¹⁾ záponami okrášlil mě.

Vstaví potom korunu na hlavu, říkáje toto: Pomenšil si mne málem méně od andělóv, chválú a čstí korunoval si mě, a ustavil si mě nad diela rukú tvú; ztučnil si v oleji¹²⁾ hlavu mú, a čieše má zapojujícíe,

¹⁾ suduov 2, 3. — ²⁾ usc ruk. — ³⁾ mé 2, 3, 4. — ⁴⁾ lučiště 2, 3, 4. — ⁵⁾ Oblec — rukavicě říkáje nemá 4. — ⁶⁾ v 3, 4. — ⁷⁾ zmazal 2, 3, 4. — ⁸⁾ vezmi 3, 4. — ⁹⁾ kralovského 2, 3, 4. — ¹⁰⁾ plášť 2, 3, 4; plášť a záporu 3. — ¹¹⁾ nesmiernými 2, 3, 4. — ¹²⁾ v uoleji 4.

kak ¹⁾ přesvětlá jest, a milosrdie tvé následuje mě ²⁾ po vše ³⁾ dni života mého.

Potom žezlo vezme, říkáje: Metla tvá a kyj tvůj, ta mě utěšila sú, metla zpravenie, metla královstvie tvého.

Potom jablko vezme, říkáje: Lid, jenžtos ⁴⁾ posadil v rukú, zdráv učiň hospodine, a požehnaj dědičství tvému, a vládni jimi, a pozdvihni jich ⁵⁾ až u ⁶⁾ věky.

Potom, k stolicí jda, die: Hospodin chuda činí a vzbohacuje, ponízuje a ⁷⁾ povyšuje: vzkřěšuje ot země pracného a z bláta vyvodí chudého; aby jej usadil ⁸⁾ s kniežaty a stolicí chvály držal. ⁹⁾ A chvály božie držely sú stěžeje země, a uložil na nich svět; nohy svatých svých zachová a nemilosciví ve tmách skrčie sě; neb v síle svej ¹⁰⁾ mocen bude muž. Hospodina budú sě báti protivníci jeho, a nad nimi bude zvučeti ¹¹⁾ v nebesiech: hospodin bude súditi krále země a dá vladenie královi svému a povýší rohu mazaného svého.

Po oblečení die žalm: ¹²⁾ Hospodine, v moci tvej uzdravuje sě král, a v spasiteli tvém veselí sě náramně.

Než má-li býti súd, před žalmem: Proč jsú sě vzrydali ¹³⁾ národové, má řeči: Blažený muž, jenž nepostúpil po radě nemiloscivých.

¹⁾ kterak 2, 3, 4. — ²⁾ mne 2, 3, 4. — ³⁾ všechny 2, 3, 4. — ⁴⁾ kterýžtos 2, 3, 4. — ⁵⁾ je 1. — ⁶⁾ na věky 2, 3, 4. — ⁷⁾ i 3. — ⁸⁾ posadil 2, 3, 4. — ⁹⁾ držel 2. — ¹⁰⁾ své 2, 3, 4. — ¹¹⁾ vzučeti 3. — ¹²⁾ die tento žalm 4. — ¹³⁾ vrzydaly 1.

III.

ŽIVOT SV. VÁCLAVA.

Život sv. Václava.

Když tomu všemohúcie milost ¹⁾ božie chtěla, aby
sě viera křesťanská spoře rozmnožila, ²⁾ Svatopluk mo-
ravský král, od svatého Cyrilla, ³⁾ moravského arcibiskupa,
svatý křest jest přijal. A potom když bratr
svatého Cyrilla ⁴⁾ jménem Metudius po jeho skončení
miesto něho moravským arcibiskupem ⁵⁾ byl učiněn, ⁶⁾
tehdy ⁷⁾ české slovútné knieže jménem Bořivoj a jeho
bohobojná kněžna svatá Ludmila v tom městě, ježto
Velehrad slove, tu ježto ⁸⁾ tehdy moravského arcibiskup-
stvie stolec i hlava ⁹⁾ bieše, v kostele svatého Víta od
blaženého arcibiskupa Metudia oba svatý křest sta ¹⁰⁾
přijala. V těch časiach to šlechetné ¹¹⁾ knieže české Bo-
řivoj jměl jest dva syny, jeden slul Spitigneus a druhý
Vratislav. Tehdy ¹²⁾ Spitigneus nemnoho na světě přebýv,
umřel, a Vratislav po něm v Čechách kniežetem byl ¹³⁾
ostal. Potom to slovútné knieže Vratislav [s] svú kněžnú,
jejžto ¹⁴⁾ jméno bylo Drahomiř, ¹⁵⁾ jměl dva syny, sva-

¹⁾ m. chtěla buožie 2. — ²⁾ vzmnožila 2; vzplodila 3. —
³⁾ Quirylla 3. — ⁴⁾ Quirylla 3. — ⁵⁾ biskupem 2. — ⁶⁾ učinil 1. —
⁷⁾ tehda 2, 3. — ⁸⁾ jest 2. — ⁹⁾ st. i sláva 2, 3. — ¹⁰⁾ jsta 2. —
¹¹⁾ nemá 2. — ¹²⁾ tehda 2, 3. — ¹³⁾ nemá 2, 3. — ¹⁴⁾ jiež 3. —
¹⁵⁾ Dragomiř 1, a tak i níže, ač na jednom místě rukop. 1. též
Drahomiř přichází.

tého Václava a nemilostivého Boleslava. A když Vratislav knieže s pravým srdcem křesťanskú vieru milováše, na to jeho kněžna Drahomír nic netbala, ale pohanských modl sě vždy přidržieše. Potom po těch časiach to šlechetné knieže Vratislav svého syna svatého Václava tiem úmyslem, aby potom českým kniežetem byl, svatej Ludmile jeho chovati poručiv, skončal. A jeho kněžna Drahomír, v druhého syna Boleslava sě uvázavši, ku pohanským modlám jeho všemi činy vedieše.¹⁾ Ale předrahý ten květ, první v českej zemi v svatej viere vzkvetlý, svatá Ludmila, vnuka svého,²⁾ svatého Václava, svatému čtení podle křesťanskej³⁾ viery jeho učieci chováše. Tehdy⁴⁾ milostivý utěšitel duch svatý tak toho dítěte srdce vnitřním vdešením byl rozpálil, ež⁵⁾ jeho svatá učenie, jako světlé jiskry od něho jdúc, sě stkviechu a jeho osviecené promluvenie jako plovúcie stredí⁶⁾ sladce od jeho svatých úst pocházieše, pro něžto⁷⁾ skrzě jeho svatého slova snažné kázanie všecka Česká země slavně jest osviecena, netolik slovem ale i rozličným příkladem; neb sě tak o jeho svatej⁸⁾ milosti píše, ež⁹⁾ jest byl přecistého života, své tělesenstvie bez poškrvny choval, a vždy žádaje, kak by¹⁰⁾ pro Jezu Krista svú krev prolil, pro nižto¹¹⁾ spravedlnost svaté viery ne tajně ale zjevně kázáše, vždy sě bohu¹²⁾ nábožně modlil, bedlivě ve dne i v noci boha následuje ve všech svatých skutciech, v almužnách,¹³⁾ u milosrdí i u pokoře nad jiné své rovně

¹⁾ vedla 3. — ²⁾ nemá 1. — ³⁾ křesťanské 3. — ⁴⁾ tehda 2, 3 a tak i níže. — ⁵⁾ že 3. — ⁶⁾ srdce 2; strdí 3. — ⁷⁾ Ruk. 1 má: pro ježto, ale slova ta jsou přetržena. — ⁸⁾ svaté 2. — ⁹⁾ že 3, a tak vždy níže. — ¹⁰⁾ kterak by 3. — ¹¹⁾ něžto 1. — ¹²⁾ buohu 1 a níže vždy buoha, buoží a p. tentýž ruk. — ¹³⁾ alm. milosrdenství.

znameníť prospieval. Těch časuov ta ¹⁾ zăvistivă Drahomir, nemilostivă pohanka, žădajíc nad svú ctí, ²⁾ svatú Ludmilú, kněžstvo České země obdržeti, dva šeredná ³⁾ násilníky, jimažto jména byla Thuman a Guman, do Tetína ⁴⁾ na hrad posla, ⁵⁾ aby tam jevše věrnú boží služebnici, svatú Ludmilu, zahubila. A tak se jest ⁶⁾ stalo: od tú dvú jest udávena a ta svatá duše do nebes vzata. Potom ta ⁷⁾ nemilostivă pohanka Drahomir jala se křestianuov nenáviděti a jim mnoho zlého činiti; ale syn jejie, svatý Václav, vieru křestanskú, jakž jeho byla svatá Ludmila, babka jeho, naučila, tvrdě držieše, navracije ⁸⁾ zase jí rozehnalé křestany, ⁹⁾ a jim milostivě v jich potřebách pomáhaje. Tu ¹⁰⁾ také zvláščí pokoru činieše, ež oplatky tajně peka a z hroznóv víno svýma ¹¹⁾ rukama vydavuje k božiej službě po kosteléch dáváše; často také drva a jinú potřebu ¹²⁾ chudým vdovám ¹³⁾ pracným i rozličným sirým lidem tajně v noci nosieše.

Těch časuov Kúřimské knieže vida božieho slúhy velikú ¹⁴⁾ pokoru a jeho na svej mysli potupenie ¹⁵⁾ nesa, jal se kněžství České země překážeti ¹⁶⁾ rozličně i veliké násilé činiti, tak ež musil svatý Václav s velikú vojskú na pole ¹⁷⁾ proti němu táhnúti, nedada ¹⁸⁾ své země viece hubiti. Jehožto zástup Kúřimské knieže potupiv, s svým zástupem proti němu také na pole vyjel a s ním se k boji zamluvil. Jemužto svatý Václav po poslu vzkázal

¹⁾ nemá 3. — ²⁾ Tak 2; etcí 1; ccí 3; t. j. tchyně. — ³⁾ seřadná 1. — ⁴⁾ Tethyna 1. — ⁵⁾ poslala 1, 3. — ⁶⁾ i 2. — ⁷⁾ nemají 1 a 3. — ⁸⁾ navracuje 3. — ⁹⁾ křestané 3. — ¹⁰⁾ To 1. — ¹¹⁾ s svýma 2. — ¹²⁾ podřebu 1. — ¹³⁾ vduovám 1. — ¹⁴⁾ velikú pokoru a nemá 1. — ¹⁵⁾ postupně 1. — ¹⁶⁾ překázati 1. — ¹⁷⁾ na pole nemá 2. — ¹⁸⁾ nedada — hubiti nemá 3.

a řka: Když žádáš nad mým kněžstvím ¹⁾ vévoditi, cožť ²⁾ je toho potřeba, aby ti u boji zbiti byli, nad nimižto chceš panovati? Jáť tvých lidí krve prolitie nežádaji; ³⁾ jestliť se mnú boj lib, nade mnú nad samým ⁴⁾ svítěžě, panujž nade všemi mými, a pak-liť já tě přemohu, ale ať tvoji pod mú moc slušejí. Tomu poselství knieže Kúřimské vesele ⁵⁾ povolil, aby ⁶⁾ ta smlúva byla s uobú stranú otvrzena, tak jakžby nikde ⁷⁾ jima pomáhati nesměl, jakžto se jest i stalo. A když tě kniežetě proti sobě na sédanie jdiesta ⁸⁾ a obě vojscě na tom přihledání stásta, v tu hodinu anděli s nebes sstúpivše, nad svatým Václavem se vznášiechu a kříž stkvúcí před jeho tváří svatú se blšcieše. ⁹⁾ To Kúřimské knieže uzřev, před svatým Václavem na zemi padl, prosě, aby mu ráčil svooj hněv odpustiti. Jemužto svatý Václav vecě: Vrať se domóv ¹⁰⁾ s pokojem a měj na svém dosti, jáť tvého nežádaji.

Potom po malých časiach svatý Václav, aby k ciesařovu dvoru jel, byl ¹¹⁾ pozván. A když tam přijel, od ciesaře i ode všech kniežat ctně ¹²⁾ přijat a tu u pilných ciesařových radách znamenitě ¹³⁾ nade vše ¹⁴⁾ jiné u ¹⁵⁾ múdrosti poznán. A když jednoho jitra v ciesařovu radu pozván a pro velikú práci, jižto zvlášče v noci ¹⁶⁾ bohu se modle nesl, rozličně se trdil, v radu přijeti se ¹⁷⁾ zapozdil, tehda ciesař s kniežaty [mně], by se pro svú hrdost přijeti oblenil, to byl tak zpósobil, když by svatý Václav v radu přišel, aby ho nikde ¹⁸⁾ povstáním

¹⁾ kněžstvem 3. — ²⁾ cotě toho pot. 1; co je 3. — ³⁾ nežádam 3. — ⁴⁾ samyem 3. — ⁵⁾ vešele 2. — ⁶⁾ by 2. — ⁷⁾ nikte 2. — ⁸⁾ desta 1. — ⁹⁾ blštieše 2, 3. — ¹⁰⁾ domuov 1. — ¹¹⁾ by 3. — ¹²⁾ ctný 2. — ¹³⁾ nemá 2. — ¹⁴⁾ všecky 3. — ¹⁵⁾ v 3. — ¹⁶⁾ nemá 2. — ¹⁷⁾ nemá 2. — ¹⁸⁾ nikte 2.

nepoctil. Avšakž jakž brzo svatý Václav v radu přišel, uzřev ciesař, ano jeho světi anděli vedú a kříž zlatý jemu sě na čele stkvie,¹⁾ inhed před ním se všemi kniežaty padna, jemu sě pokořil, slibuje jemu, což by na něm poprosil neb kázal, na tom byl by uslyšán. Tehdy²⁾ svatý Václav ruky svatého Víta na ciésařovi poprosil, a inhed jemu ji mile ciesař dal. Potom svatý Václav s tím drahým darem do Pražského města přijev, kostel ve³⁾ jmě svatého Víta založiv učinil, a za tím po toho svatého otcě, Řezenského biskupa, jenž těch časuov nad Českú zemí biskupového duostojenstvie⁴⁾ moc jmějieše, poslal, prosě, aby sě přijeti neoblenil, ale přijeda kostel svatého Víta posvětil. Jemužto Řezenský biskup odevzkázal⁵⁾ a řka: A zda mne, synu milý, potřebuješ? Věz to, jež⁶⁾ ten kostel, jehožto posvěcenie žádáš, tenť kostel, jakž sem božím zjevením viděl, povýšen bude v dóstojenství⁷⁾ arcibiskupstvie, stolec i hlava duchovnie tvé země. Avšak aby sě tvá prosba i vóle naplnila a tvooj kostel byl posvěcen, rádt⁸⁾ to chci zpósobiti.

Což⁹⁾ potom svatý Václav pro Jesu Krista pokorných a milosrdných skutkuov činil,¹⁰⁾ o tom jest mnoho psáno. Zvlášče¹¹⁾ když jednoho času¹²⁾ svatý Václav v noci, ano snieh a led veliký [byl], s svým starým sluhú, jenž slul svatý Podivoj, jemužto vše¹³⁾ tajenstvie i náboženstvie svatého Václava známo bylo, k kostelu¹⁴⁾ bos jdíeše, tehda ten svatý Podivoj, kakžkoli¹⁵⁾ v obuvi jda, však veliké zimy trpěti nemožieše.¹⁶⁾ Jemužto svatý Václav

¹⁾ stkví 2. — ²⁾ tehda 2 a tak vždy níže. — ³⁾ vo 3. — ⁴⁾ dóst. 2. — ⁵⁾ odvzkázal 2. — ⁶⁾ ež 2. — ⁷⁾ duost. 3. — ⁸⁾ rád to učiním 3. — ⁹⁾ co jest 3. — ¹⁰⁾ učinil 3. — ¹¹⁾ zvláště 3. — ¹²⁾ časa 3. — ¹³⁾ všecko 3. — ¹⁴⁾ k kuostelu buos 2. — ¹⁵⁾ jakžkoli 3. — ¹⁶⁾ nemohl jest 3.

vecě: Podivoji, vizi to, žeť jest zima, stúpaj u mé stupěje.¹⁾ A jakž poče v jeho svaté stupěje stúpati, tak se jemu nohy shřely tak, jež nepoče nic zimy číti. A ty jisté svatého Václava stupěje, ež po zmrzlém blátě chodě své svaté nohy obraňováše, všickny²⁾ krvavy biechu. To také svatý Václav zvlaščieho³⁾ milosrdie činil, ež pohanské a porobené děti kupuje, k svatému křstu přepravuje,⁴⁾ bohu je dědil. Boje se také, aby ižádného člověka krev nevinně⁵⁾ nebyla odsúzena, vše⁶⁾ šibenice a žaláře obořiti kázal. Ten také dar svatý Václav vlaščí⁷⁾ a od boha jměl, ež prorocky o budúcích časech mnohé věci převěděl, a znamenitě zjeveno mu bylo, aby těla⁸⁾ své babky, svaté Ludmily, na jiné místo přenesenie učinil. A tak se jest stalo, ež potom vidění svatý Václav celé tělo svaté Ludmily v Tetíně nalez,⁹⁾ do Prahy přinesl a v klášteře svatého Jiří, tu ježto¹⁰⁾ i dnes hřbí, poctivě položil. Potom svatý Václav žádaje věcí nebeských, všech tělesných věcí sobě za nic nenesa, poslal své posly k svatému otci¹¹⁾ papežovi, od něho odpuštění¹²⁾ prosě, aby mohl,¹³⁾ svému bratru Boleslavovi kněžstvie¹⁴⁾ vzdada, v zákon svatého Benedicta vjíti.¹⁵⁾

Ale proti tomu bratr jeho Boleslav jeho svatým činóm závidě, tělesných žádaje a¹⁶⁾ nebeských netbaje, chtieše rád, by kterým činem mohl kněžstvie České země dojíti, pro něžto svatého Václava, bratra svého, na jedny hody lstivým zámyslem do Boleslavě pozval. Tehda svatý

¹⁾ stopěje 2; a tak níže. — ²⁾ všeckny 3. — ³⁾ zvláštnieho milosrdenstvie 3. — ⁴⁾ připravuje 2. — ⁵⁾ krve nevinné 1. — ⁶⁾ všecky 3. — ⁷⁾ zvláštní 3. — ⁸⁾ tělo 3. — ⁹⁾ našel 3. — ¹⁰⁾ kdežto 3. — ¹¹⁾ nemá 2. — ¹²⁾ odpuštění 3; nemá 2. — ¹³⁾ mohl 2. — ¹⁴⁾ kniežetstvie 3 a tak i níže. — ¹⁵⁾ vníti 2. — ¹⁶⁾ nemá 2, 3.

Václav smrt svú předvėdėv, nevinný jako ovčička dobrovolně sė vėsti přepustil. A to s velikú radostí učinil; neb toho bieše dávno žádal, aby pro svatú vieru svú krev prolil. A když na těch hodech svatý Václav s svými rytieři na večeri sedieše, propovědě k nim a řka: Zajtra u vigilji rajskeho probošta, svateho Michala, kalich utrpenie pro mého milého hospodina píti budu, aby svatý Michal duši mú hospodinu obětoval. A vy tuto také se mnú jasně píte a hodujte; neb již od tohoto času vína s vámi píti viac nebudu této úrody. To řek, svatý Václav od večere vstal, bohu poděkovav, skrúšeným srdcem sė nábožně zpoviedál, a tu žalostivě ¹⁾ za své i svých blížních hřiechy zaplakav, na modlitvu ²⁾ sė až ³⁾ přes prvospí oddal. A potom nábožně na jitřní vstav, pravé světlúcie slunce, ježto duši osvėcije, ⁴⁾ tělo krále nebeskeho přijal. A když tak svatý Václav, nebeské světlosti oděním sė ohradiv, po tmě jdieše, nemilostivý bratr jeho Boleslav s vražedlným úmyslem ze tmy naň vystúpil, a tu hřiešná tempnost proti světiej ⁵⁾ světlosti bratra svého, ⁶⁾ svateho Václava, nemilostivě ranil. Po ⁷⁾ niejžto ráně, ⁸⁾ ten sám zlý Boleslav ihned ⁹⁾ letěl, nejmaje moci nad sluhú božím. Ale svatý Václav chtě dobrovolně obět svú vzdáti bohu a duši svú, totiž ¹⁰⁾ tělesenstvie své dáti pro milého Jezu Krista, vezma bratra svého meč, jemu vrátil, a řka: Vuole tvá buď v tvú rukú. Proto sė zlý Boleslav nic neobměkčil, ale s svými nemilostivými lidmi opět sė naň obořiv, ¹¹⁾ svého bratra svateho Václava zabil. A ta svatá duše slavně do nebes svatými anděly vznesena. ¹²⁾

¹⁾ žal. i za svých blíž. zaplakov hřiechy 3. — ²⁾ modlitvy 2. — ³⁾ nemá 2. — ⁴⁾ osvėcuje 3. — ⁵⁾ světie 2; svaté 3. — ⁶⁾ nemá 2. — ⁷⁾ pro 2. — ⁸⁾ raněnie 2; pro kteréžto raněnie 3. — ⁹⁾ nemá 2. — ¹⁰⁾ totiž 3. — ¹¹⁾ obořil 3. — ¹²⁾ vnešena 2.

Potom ta svatá krev, ježto byla na stěnu střelila, jako volajíc na vražedlného bratra, dlouhé časy ižádným řemeslem setřieti nemožena.

Potom skrzě svatého Václava buoh zřejmé ¹⁾ divy v Čechách i v jiných vlastech činil. A zvlášče ²⁾ v tu hodinu, v nížto svatý Václav svú krev prolil, zjevil se spasitel, na kříži pně, králi dacskému, a takto ³⁾ k němu mluvě: Chceš-li svých hřiechóv odpušćenie ⁴⁾ u mne obdržeti, učiň kostel ve jmě mého milého mučenníka svatého Václava. Z toho viděnie král se probrav, kostel krásný ve jmě svatého Václava učiniv, ⁵⁾ slovútně nadal. A tu jeho svaté jmě jako i v Čechách u veliciej ⁶⁾ chvále jmají až do dnešního dne.

V těch také časiach ta přezlá svaté viery nenávistnicě Drahomíř pohanka, ⁷⁾ máte svatého Václava, všech nevěrných mater zlostný příklad, jež svej se krvi protiviec, svatého Václava svého syna smrt byla zjednala, proto ⁸⁾ božím přepušćením před Pražským hradem jako ona prokletá města Dathan a Abyron se jest propadla; a ta propast jest zřejmě všem známa až do dnešního dne. A ti ⁹⁾ také ohavní vražedlného Boleslava pomocníci rozličnú boží ranú všickni jsú hanebně sešli.

¹⁾ zřiemě 2, 3. — ²⁾ zvlášť 3. — ³⁾ tak 3. — ⁴⁾ odpuštění 3. — ⁵⁾ učinil a sl. 3. — ⁶⁾ veliké 3; velicie 2. — ⁷⁾ pohanská 1. — ⁸⁾ protož b. dopuštěním 3. — ⁹⁾ tíž 3.

IV.

VÝKLADY A NAUČENÍ DUCHOVNÍ.

Výklady a naučení duchovní.

1.

*Tuto¹⁾ se dokonává život toho šlechtného ciesaře až do jeho korunování na římské království, a opět se počíná skládání veliké múdrosti a strachu božieho skrze téhož ciesaře šlechtného a krále českého, jimžto učí krále i kniežata i vsecky obecně, a na potvrzení vsie šlechtnosti přivodí krále Sedechiáše a řka takto:
a jest řeč o XVIti šlechtnostech.*

Sedechiáš první byl, skrze něhožto poručením božím zákon svatý přijat byl a múdrost urozuměna. I řekl jest Sedechiáš, že každý věřící má jmieti ²⁾ sám v sobě šestnáste ³⁾ šlechtností: Prvá jest, boha poznati a anjely⁴⁾ jeho. Druhá jest rozcznání dobrého i zlého; dobrého, aby je činil, a zlého aby se varoval. Třetí jest poslušnu býti králi, jehožto buoh místo sebe zjednal na zemi, dav jemu moc v lidu. Čtvrtá jest ctíti staršie, totižto ⁵⁾ najprvé ⁶⁾ otce a matku. Pátá jest dobře činiti lidem podlé záleženie statku svého. Šestá ⁷⁾ jest chudým almužnu dávatí. Sedmá jest brániti jinde rozených. Osmá

¹⁾ Následující rozjímání přichází v rukopisech litoměřickém i vídenském hned po životě Karla IV, čímž se znění tohoto nápisu vykládá. — ²⁾ míti 2. — ³⁾ šestnácte 2. — ⁴⁾ anděly 2. — ⁵⁾ totiž 2. — ⁶⁾ najprv 1. — ⁷⁾ Slova: Šestá — dávatí nemá 2.

.

jest snažiti se velmi k službám božím. Devátá jest varovati se smilstvie. Desátá jest mieti trpělivost. Jedenáctá jest býti právu. Dvanáctá jest býti spravedlivu. Třináctá jest býti svobodnu. Čtrnáctá jest ofěrovati obět bohu pro dobroděnstvie dané jeho lidu. Patnáctá jest děkovati bohu pro příhody, ježto se ustavičně přiházejí světu. Šestnáctá jest býti stydlivu a skrovnu a malého sváru nebo hádanie.

I řekl jest: Jakožto slušie k královému duostojenství, aby lid jemu poddaný byl poslušen jeho, takéž slušie, aby král byl snažen o stavu jich, více nežli o svém; neb tak jest on podlé nich jakožto duše podlé těla. A řekl jest: jestliže král myslí shromážditi poklad skrze násilé a bez spravedlnosti, myslí to, což pravé nenie; nebo neshromáždí tak pokladů jedné skrze vypuzenie lidu z země a poplenenie královstvie svého. A řekl jest: jestliže král opustí zpytati svého lidu činův,¹⁾ rytieřstva svého a nepřátel svých, nebude jednoho dne bezpečen svého královstvie. A řekl jest, kterak dobře jest tomu lidu, jichžto král jest dobrého rozeznanie a dobré rady a múdrý v tom, ježto má uměti. A tak zle jest tomu lidu, když některých dříve řečených činův králi se jich nedostává. A řekl jest: když král vzhrdá²⁾ něčím malým z těch věcí, ježto má učiniti, rozmóže se to, jakžto ve mdlém nemoc tělesná, kteréžto nebude-li³⁾ pomozeno [nějakým]⁴⁾ lékařstvím, rozmnoží se a všecko tělo smúti. A řekl jest: jestliže krále obluzují pochlebenstvím nepřítelé a sladkými slovy, nemajíce vzezření na činy jeho, královstvím

¹⁾ rozumův 1. — ²⁾ zhrdá 1. — ³⁾ nebude 2. — ⁴⁾ nemá 1.

svým nebude bezpečen, ale vnáhle bude nadstúpen od nich jakžto ti, ježto lvovým skokom vnáhle a v znedojépie jsú nadstúpeni, nemohú zbýti smrti. A řekl jest: Slušie králi naučiti syna umění, kterak má zachovati své královstvie, kterak má býti práv lidu svému, kterak má zpravovati své rytieřstvo: a nemá jemu přepustiti mnoho požívati lovu aneb jiného túlánie, ale má jemu mluvit, kázni ¹⁾ naučiti a varovati se všie marnosti. A řekl jest: slušie králi, aby jeho dobroděnstvie na dobrých mužiech ²⁾ se ukazovalo a na těch, ježto se k umění snažie, aby proto ku prospievání lépe se snažili. A řekl jest: slušie na krále, když chce, aby jemu bylo slúženo od někoho jeho službú, věděti najprvé jeho obyčeje a kterak sebú vládne a kterak zpravuje svůj dóm ³⁾ a tovarystvo své. A uslyší-li že dobrých obyčejóv a zprávece svého stavu a chovatel ⁴⁾ zákona svatého, a že trpie tiše, kteréž se jemu přihodie nechutné příhody, ⁵⁾ tomu má kázati slúžiti sobě, ač nemá mrzkosti k němu. A řekl jest: věrného přieteľa, jenž tě miluje, věz, žeť jest lepší nežli otec ani máť ani bratr, jenž žádá smrti tvé, aby dědil v zboží tvém. A řekl jest: všeliká věc žádá sobě podobného. A řekl jest: ktož se neukrotí, ani uposlúchá tresktánie ⁶⁾ ochotného, kaži jeho ukrotiti tresktáním ukrutným nebo mrzkým. A řekl jest: větčie bohatstvie jest zdravie těla a větčie utěšenie jest dosti učiněnie srdci. A řekl jest: poslušenstvie z milosti jest ustavičnejšie nežli poslušenstvie, ježto pochodí z panování a z strachu. A řekl jest: pokušenje činie dobrá tresktánie, a vzezřenie na skonané věci dobrú činie věr-

¹⁾ kázanie 2. — ²⁾ mnohých 1. — ³⁾ duom 2. — ⁴⁾ chovatele ruk. — ⁵⁾ přihodie 2. — ⁶⁾ trestání, trestati místo tresktání a p. má 1.

nost. A řekl jest: lepší a šlechetnější jest na tomto světě i na onom jméno dobré kromě muky nežli bohatství. A řekl jest: lépe jest mlčeti nežli mluvit s neumělým, a lépe jest púště hledati nežli přiezniti se k zlým. A řekl jest: když král jest zlých činuov, lépe jest jemu, jenž nezná jeho, nežli tomu, ježto má velikú známost s ním. A řekl jest: že lepší jest člověk neplodný než ten, ježto má syna nestatečného; a lépe jest přebývati s chudým múdrým nežli s bohatým nerozumným. A řekl jest: skrze múdrot bývá dobývána pokora, dobrá vuole, lítost a zbavenie hřiechův. A řekl jest: neprávě činie, ktož hledá múdrosti, nečta v písmě, ani usiluje, uče se, aby jie dobyl; a ktož myslí, by ji měl s některým nezpósobením, jest neumělý. A řekl jest: ktož hyne v tom, [čím] jest povinen svému stvořiteli, mnohem více hyne ve všech dobrých skutciech. A řekl jest: nevěř tomu, jenž die, že umie pravdu a činie proti pravdě. A řekl jest: jakžto děti, ježto snažie se jiesti sladké věci, ač jim bráněno bude, neopustie toho, by nejedli, takéž neumělí a ježto se milují žádostí tělesnú, nemilují života, jedno sami pro se. Ale múdří milují život proto, aby dobré skutky činili, a opúštějí kochanie tohoto; nebo škodie. A protož ti tolik jsú rozličných účinkův ale podobných tvárností. A řekl jest: kterak mohú se srovnati lidští skutkové, ježto se snažie užitečné a věčné věci dojíti skutky těch lidí, ježto jedině na obdrženie svých rozkošných kochání se snažie. Jakž to by řekl, nikterak se nemohú srovnati; neb veliké rozeznanie jest mezi tiem, jenž vždy snažie se poškvřiti nečistotú na tomto světě i na onom škodlivú. A mezi tiem ještě se odtavad táhne úmyslem utvrzeným v nebesiech. A řekl jest: Nemá mnien býti snažný, jenž

opúštie neškodlivé věci a usiluje v škodlivých. A řekl jest: Hořké a trpké moudří trpie, jakožto by byly sladké jako stred, protože vidie, jenž jich skonání jest neškodlivé. A řekl jest: kterak jest dobro a užitečno těm dobře činiti, ježto zasluhují, a tak zlo a nestatečno těm dobře činiti, ježto nezaslúžie; neužitečno proto, nebo ktož to činie, ztracují úsilé své. A také ktož dobře činie nezasluhujícím, jest jakožto dešť v piesku, ježto hyne. A řekl jest: zčasný jest, jehožto mrkání a svítání nalezá, an činí to, co naň slušie, a nepožívá více světa, jedno tiem, bez něhožto nemóž býti, a ktož dobré věci činí, a brání¹⁾ zlého, dokavadž živ jest na tomto světě. A řekl jest: Neslušie súditi člověka podlé řeči ale podlé skutkův, neb řeči prázdných věcí díel marný jest, ale z skutkův pochodie užitkové a škody. A řekl jest: když almužnu dadie mdlým a potřebným, prospievá jim zjevně jakožto lékařství, ježto podobně dadie nemocnému, uzdravuje; a almužna daná nepotřebnému jest jakožto lékařství nepotřebné dané nemocnému. A řekl jest: ktož se vzdaluje od neumělých, vzdaluje se od poškrvnění a odvrátí svůj zrak a sluch od nich. A řekl jest: podobnější jest všeho času života člověčieho, což ztráví na božie službě, dobře čině; a prostřednie jest, což ztráveno bude na potřebách, z kterýchžto se nemóž omluviti, jakožto v pití, v jedení a ve spaní a v uzdravování nemocí příhodných; a najhorší jest to, což se ztráví ve zlých skutcích.

¹⁾ aby ani ruk., lat. text: et prohibet mala.

2.

Tuto se počíná vykládanie duchovnie o svaté Márie panny čisté téhož šlechetného ciesaře [Karla] takto.

O Maria schráno syna božieho narozeneho! Ty jsi šzdbel, v němžto načřelo člověčie přirozenie vody živé skáčící na věky. Ty jsi najsvětější děvičstvie; ¹⁾ beryll, v jehož čistotě slunce božstvie své paprsky prolilo, z jichžto obrazenie osvieceeny jsou temnosti naše a jich horkostí zapálena jsou člověčie srdce, aby hořely v milosti božie. Ty jsi pravé podobenstvie orlic, ježto v peří pokornější ²⁾ barvy jiné ptačstvo předlétá neb převyšuje, takéž ty šlechetností pokory vzletělas nade všechny kuory anjelské. O kterýchžto křídlu orlic, ³⁾ ježto jsou dány ženě porozující, svatý Jan v tajemství božiem znamenal a řka: Dáně ⁴⁾ sú ženě dvě křídla velicě orlic, aby letala ⁵⁾ na púšť; proto ty tak povýšena v milosti slunce vrúcie. Jakožto orlice obnovilas starost všeho národu lidského, omývající starost mytíem nového narozenie. Ty jsi pravá máte milosti, nebs proměnila jméno Evino, matere hřiechu, ježto nás svým hřiechem oslepila; ale tys nás svou múdrostí laskavú osvietila. Neb jakožto orlice ptačátka svá proti paprsku slunečnému posazuje, takéž ty, zapudivši oblak staré mrákoty, proti pravému slunci nás postavila, aby horkem jeho smrtně naše oči osvieceeny byly. A proto syn tvój zvolený, jemuž tě syn tvój prvorozený na kříži poručil, podobenstvie orlic před tebou nese na znamenie tvé pokory a vítězstvie, jenž také palmy na znamenie tvé čistoty byl nositel.

¹⁾ dědictvie 2. — ²⁾ pokornější 1. — ³⁾ orlicích 1. — ⁴⁾ dámy 1. — ⁵⁾ lettial 1.

O tom vítězství matky nebeské svědčí svatý Bernard, a říká takto: Aj teď my hříšníci před strašlivým soudí stojíme, jehožto ruka hrozná mečem hněvu svého nad námi třese, a kdo nás obrání? O paní, nemůže žádný tak hodný nalezen býti, ani tak mocný, aby boží meč svých rukou stávil, jediné ty jediná, přemocná a přenajmilejší; neb skrze tě nejprve přijeli sme milosrdie z rukou božích. K tomu také podobně ¹⁾ o jejím velikém vítězství mluví svatý Anzhelm a říká takto: Kterakým údem hlasu nebo kterakou radostí srdce našeho vypraviti moci budem to, ježto jsme tobě z práva povinni; neb jsi ty přede vším stvořením v paměti božské byla způsobena, aby jakožto ze všech žen nejčistě boha pravého a člověka z svého panenského života porodila, a také aby, mimo všecky po svém synu královna nebeská učiněná slavně kralovala, ztracený svět získala, přistoupení k věčnému životu připravila. Tys také národ člověčí věčné chvály oblíbený skrze tvůj panenský plod ku prvnímu stavu zase přivedla. Tys práva pekelná zrušila, přemohši skrze smrt svého syna kníže smrti. Skrze tě do nebeského království, kteřížkolivěk máme přijíti, přijdeme; skrze tě jest, cožkolivěk jsme, nebo můžem, nebo máme, nebo umieme. Tys po Bohu sama jediná útěcha naše, tys do nebeského království vůdce naše; tys v smutcích pomocnice naše; tebe prosíme, buď příjemce a věčná radost naše.

¹⁾ nemá 1.

3.

*Tuto počíná opäť jiné vykládanie duchovnie téhož cie-
saře šlechetného [Karla].¹⁾*

Noe prvý vinnici sadil, a zapiv se, usnul obnažen, jemužto prvorozený syn posmieval se; ale druhorozený syn zakryl jeho a prioděl. Duchovně Noe znamená Krista. Neb jakož Noe na oblepšenie světa sadil vinnici po potopě, takž Kristus sadil cirkve po potopě starého zákona přestupníkův.²⁾ A tak vinnice jest cirkve jeho, ježto³⁾ kolik ratolestí jelikožto zvolených od Abele spravedlivého až do poslednieho zvoleného zplodila. Ale víno krev Jezu Kristovu ukazuje. Než opitie duchovnie znamená milosti srdečné, jížto Kristus opiv se, usnul na kříži obnažen. Posmievané pak prvorozeného syna znamená posmievané židovské a nevěrných jiných všech. Neb jakož praví svatý Pavel, že ukřižování Kristovo židům jest pohoršení, pohanům pak nemůdrosť se zdá. A protož židé, ježto jsú byli prvorození zvolení synové boží, syna božieho obnaživše, na kříži posmievali se jemu. Ale druhorozený syn lid věrný znamená Jezu Kristovu krví vykúpený. Přikrytie pak jest milost, jížto věrní Jezu Krista přiodievají, když chudé nahé odievají⁴⁾ podlé onoho slova: Co ste mému nejmenšiemu učinili, mně ste učinili. Toť jest to přikrytie vrúcie milosti, ježto přiodievá Jezu Krista v chudých a také množství přikrývá hřiechův.

¹⁾ nemá 2. — ²⁾ přestupníkův 2. — ³⁾ que tot palmites quot electos ab Abel usque ad ultimum electum produxit. —

⁴⁾ přiodievají 1.

4.

Opět vykládání téhož šlechtného císaře Karla.

Tubalchain prvý byl, ježto umění kovářské a zpívání nabyt, a skrze umění kovářské k umění zpívání došel.¹⁾ Neb skrze kování železa srozuměl zvukův sjednání a počil²⁾ [v] zpívání³⁾ kochání. Duchovně ten Tubalchain jest podobenství člověka spravedlivého a věrného, jehožto tělo v stavu⁴⁾ počínajících skrze železo znamená se; neb jakožto jest tvrdo železo, avšak skrze kování bývá způsobeno k rozličné tvárnosti, a také k zvuku tvoření bývá připraveno, takéž tělo naše tvrdo jest ku přijetí duchovního kochání; a protož železo tělesné znamená přirození a kování těla sůžení neb utrpení znamená. Nebo jakožto železo bez ohňové horkosti nemůž⁵⁾ hebko býti ani dobře způsobeno, takéž člověčí tělo nemůž sůženo býti ani utrpení držeti bez ohně milosti božie. Zpívání duchovně znamená kochání, a svrchní. A protož jakožto onen Tubalchain, první kovář, skrze železa kování našel a počil [v] zpívání kochání, takéž člověk věrný v stavu prospievajících skrze těla utrpení přijde k rozumu věčného zpívání a svrchního kochání v stavu svrchovaných. To nám rač dáti náš milý pán Ježíš Kristus, jenž kraluje věky věkoma. Amen.

¹⁾ odšel ruk. — ²⁾ počil 2. — ³⁾ Lat. armonicam dellectionem. — ⁴⁾ Ruk. má wstawa; lat text in statu incipiencium. — ⁵⁾ nemůž sůženo aneb hebko 2.

5.

*Opět se počíná jiné duchovníc naučenie toho šlecht-
ného Karla, ciesaře římského a krále českého.*

Enoch, jakž se to čte v prvých knihách Mojžiešových, prvé s bohem šel a vrátil se; druhé šel a nevrátil se. Duchovně Enoch znamená přirození člověče. Neb člověče přirození prvé s bohem chodilo, to věz, v stavu nevinnosti v prvních našich otcích, ale po hříechu vrátilo se zase na tento svět v stav hubenství¹⁾ skrze hříech. Ale však po přijetí přirození člověčieho. v jednotu osoby člověče pokolenie šlo s bohem v Jesu Kristově do nebes vzětí, když vstúpiv na vysost²⁾ jatú vedl vazbu a od-tavaď viac se nevrátil k stavu viny a hubenství; než jakožto Enoch vrátí se na súzení antikrista, takéž Kristus vrátí se na súzení všeho světa.

¹⁾ statum miserie lat. — ²⁾ vysokost 1.